

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE FARKLI ETNİSİTEYE SAHİP KADINLARIN
AİLE İÇİ ŞİDDET YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Özgür ERDEM

DOKTORA TEZİ

HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Ali CEYLAN

DİYARBAKIR-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYE’DE FARKLI ETNİSİTEYE SAHİP KADINLARIN
AİLE İÇİ ŞİDDET YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

Özgür ERDEM

DOKTORA TEZİ

HALK SAĞLIĞI ANABİLİM DALI

TEZ YÖNETİCİSİ

Prof. Dr. Ali CEYLAN

DİYARBAKIR-2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ONAY

Dicle Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Halk Sağlığı Anabilim Dalı Doktora öğrencisi Özgür ERDEM’in hazırladığı “**Türkiye’de Farklı Etnisiteye Sahip Kadınların Aile İçi Şiddet Yönünden İncelenmesi**” başlıklı tez Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim - Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca kapsam ve bilimsel kalite yönünden değerlendirilerek Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarih: 15.12.2020

Danışman Prof. Dr. Ali CEYLAN _____

Jüri Üyeleri

İmza

Jüri Başkanı	Prof. Dr. Günay SAKA	_____
Üye	Prof. Dr. Ali CEYLAN	_____
Üye	Prof. Dr. Saim DAYAN	_____
Üye	Prof. Dr. Edibe PRİNÇCİ	_____
Üye	Prof. Dr. Ayşe Ferdane OĞUZÖNCÜL	_____

Bu tez Dicle Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun .../.../20.. tarih ve ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.../.../.....

Prof. Dr. Hakkı Murat BİLGİN
Dicle Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını ve tezimi Dicle Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzu standartlarına uygun bir şekilde hazırladığımı beyan ederim.

01/12/2020

Özgür ERDEM

İmza

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmalarımnda danışmanlığımı yürüten Prof. Dr. Ali CEYLAN başta olmak üzere, Halk Sağlığı Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Günay SAKA'ya, istatistik konusunda rehberlik yapan Dr. Öğr. Üyesi İsmail YILDIZ'a, verilerin toplanmasında desteğini esirgemeyen sevgili meslektaşlarım; Doç. Dr. Tahsin ÇELEPKOLU, Doç. Dr. Hüseyin CAN, Dr. Öğr. Üyesi Yusuf Haydar ERTEKİN, Uzm. Dr. Zelay AKBAYIN, Uzm. Dr. Hayriye KÜLBAY ve Dr. Hasan AYYILDIZ'a, Doktora eğitimi boyunca gerek akademik gerek idari olarak eğitimime direk veya dolaylı olarak katkı veren Dicle Üniversitesi Halk Sağlığı Anabilim Dalındaki bütün öğretim üyeleri ve idari personele, Sağlık Bilimleri Enstitüsü'nün yönetim kurulu ve idari personeline teşekkürü bir borç bilirim.

Hayatım boyunca arkamda duran anne, baba, kardeşlerim, eşim ve çocuklarıma sonsuz minnettarlığımı sunarım.

Özgür ERDEM

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	i
TEŞEKKÜR.....	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
KISALTMALAR.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
TABLolar LİSTESİ.....	vii
1. 1. ÖZET.....	1
1. 2. ABSTRACT	3
2. GİRİŞ.....	5
2.1 Toplumsal Cinsiyet Sorunu.....	12
2.1.1 Toplumsal cinsiyet rollerinin kurgulanışı	13
2.1.2 Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri	16
2.1.3 Türkiye’de kadın erkek eşitsizliği	19
2.1.4. Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile ilgili yasal düzenlemeler.....	21
2.1.5. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadele eden STK’lar.....	26
2.2 Kadına Yönelik Şiddet ve Türleri	27
2.2.1 Fiziksel şiddet.....	30
2.2.2 Cinsel şiddet	30
2.2.3 Psikolojik şiddet	31
2.2.4 Ekonomik şiddet.....	31
2.3 Aile İçi Şiddet.....	31
2.3.1 Aile içi şiddetin yaygınlığı	31
2.3.2 Aile içi şiddetin kuşaklar arası aktarımı	33
2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri	34
2.4. 1. Toplum düzeyi.....	36
2.4.2. Topluluk düzeyi.....	37
2.4.3. İlişki düzeyi	37
2.4.4. Bireysel düzey	38
2.5. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Etkileri	39
2.6. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hizmetleri	40
2.7. Araştırmanın Amacı	43

3. GEREÇ VE YÖNTEM.....	45
3.1. Araştırmanın Tipi	45
3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı	45
3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi	45
3.4. Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri	45
3.5. Verilerin Toplanması	45
3.6. Verilerin Analizi.....	46
3.7. Araştırmanın Hipotezleri.....	47
3.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	47
4. BULGULAR	48
5. TARTIŞMA	65
6. SONUÇ ve ÖNERİ.....	76
7. KAYNAKLAR	77
Ek: ANKET FORMU	91
ORİJİNALLİK RAPORU	92
ÖZGEÇMİŞ	93

KISALTMALAR

AİŞ : Aile İçi Şiddet

BM : Birleşmiş Milletler

AK : Avrupa Konseyi

TCK : Türk Ceza Kanunu

CEDAW : The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination
against Women

STK : Sivil Toplum Kuruluşu

ŞÖNİM : Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Kadına yönelik şiddeti anlamak için ekolojik bir model	36
Şekil 2. Katılımcıların ve şiddete maruz kalan kadınların demografik bilgilerinin karşılaştırması	49
Şekil 3. Katılımcıların yaş aralığı grafiği.....	55
Şekil 4. Katılımcıların evlenme yaşı dağılımı.....	55
Şekil 5. Kadın ve erkeklerin eğitim durumlarının karşılaştırılması.....	58

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Katılımcıların Yaş, Evlilik ve Çocuk Sayısı Ortalamaları	48
Tablo 2. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yaş, Evlilik ve Çocuk Sayısı Ortalamaları	48
Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri.....	50
Tablo 4. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların İllere Göre Dağılımı	51
Tablo 5. Son Bir Yılda Kadınların Karşılaştıkları Aile İçi Şiddet Çeşitleri ve Oranları	51
Tablo 6. Son Bir Ayda Kadınların Karşılaştıkları Aile İçi Şiddet Çeşitleri ve Oranları	52
Tablo 7. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri	53
Tablo 8. Çalışmaya Katılan Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	54
Tablo 9. Çalışmaya Katılan Kadınların Evlenme Yaşları	56
Tablo 10.a. Çalışmaya Katılan Kadınların Eğitim Durumu	57
Tablo 10.b. Evli Olan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Eğitim Durumu	57
Tablo 11.a. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Eğitim Düzeyi.....	59
Tablo 11.b. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Eğitim Düzeyi.....	59
Tablo 12.a. Çalışmaya Katılan Kadınların Alışkanlıkları	60
Tablo 12.b Evli Olan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Alışkanlıkları.....	60
Tablo 13.a. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Alışkanlıkları	61
Tablo 13.b. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Eşlerinin/partnerlerinin Alışkanlıkları	62
Tablo 14. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Ekonomik Göstergesi	63
Tablo 15. Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Sunumu	64

TÜRKİYE’DE FARKLI ETNİSİTEYE SAHİP KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDET YÖNÜNDE İNCELENMESİ

Öğrencini Adı ve Soyadı: Özgür ERDEM,

Danışman: Prof. Dr. Ali CEYLAN,

Anabilim Dalı: Halk Sağlığı Anabilim Dalı

1. 1. ÖZET

Amaç:

Bu çalışma Türkiye’nin farklı bölgelerinde yaşayan ve farklı etnisiteye sahip kadınların aile içi şiddet yönünden incelenmesi, bölgesel ve etnik farklılıkların belirlenmesi amacıyla yapıldı.

Gereç ve Yöntem:

Bu tanımlayıcı, kesitsel çalışma için bir anket formu hazırlandı. Bu anket Sosyo-demografik değişkenler ile beraber, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Tarama Formu”ndan oluşmaktadır. Batman, Diyarbakır, İstanbul, Konya ve Mardin illerinde, herhangi bir nedenle aile sağlığı merkezine başvurmuş 15 yaşından büyük kadınlar ile yüz yüze görüşüldü. Araştırma verilerinin istatistiksel değerlendirmesinde SPSS 15.0 for windows istatistik paket programı kullanıldı. Ölçümsel değişkenler ortalama $\pm$ standart sapma (SD) ile kategorik değişkenler sayı ve yüzde (%) ile sunuldu. Nitel değişkenlerin gruplar arası karşılaştırılmasında ki-kare (χ^2) analizi kullanıldı. Tüm değişkenler için $p < 0,05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edildi.

Bulgular:

Toplam 783 kadın ile görüşüldü. “Kendinizi hangi etnik kökene ait hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %40,6’sı Kürt, %40,1’i Türk, %10,7’si Arap ve %8,6’sı diğer cevabını verdi. Kadınların son bir yıl içinde karşılaştıkları aile içi şiddet oranları incelendiğinde; genel olarak şiddete maruz kadınlar %32,8 oranında idi. Şiddet riski altında olan kadınların oranı ise %21,5 olarak hesaplandı.

Ankete katılanlar arasında etnik kökenine bakıldığında Araplarda (%40,5) ve iller kendi arasında değerlendirildiğinde İstanbul'da (%50,0) yaşayanlarda şiddet oranları yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu.

Sonuç:

Ülkemizin hem doğusunda hem batısında, farklı etnik kökene sahip olan bütün kadınlar şiddetle karşılaşmaktadır. Şiddet her kadının başına gelebileceği için, her ne sebeple olursa olsun sağlık kuruluşlarına başvuran bütün kadınların “aile içi şiddet” açısından taranması bu konudaki farkındalığı artıracaktır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Aile, Kadın, Etnisite, Aile Hekimliği

AN EXAMINATION OF WOMEN OF DIFFERENT ETHNICITIES IN TURKEY IN TERMS OF DOMESTIC VIOLENCE

Student's Surname and Name: ERDEM Özgür,

Adviser of Thesis: Prof Dr. Ali CEYLAN,

Department: Public Health Department

1. 2. ABSTRACT

Aim:

This study was conducted to examine the domestic violence on women in Turkey and its variation in relation to women's ethnic backgrounds and geographical locales.

Material and Method:

A survey form was prepared for this cross sectional study. This survey included questions related to women's socio-demographic characteristics and a scale for "Domestic Violence toward Women". This survey was implemented during face-to-face interviews with women over 15 years-old and who sought services from family health clinics in Batman, Diyarbakir, Istanbul, Konya and Mardin. The SPSS 15.0 for Windows was used to conduct the statistical analyses of the data. While scale results were reported using mean and $\pm$ standard deviation (SD), results from categorical outcomes were reported using percentage (%). Chi-square test was conducted to examine the differences across ethnicity and geographical locale. For all statistical analyses, $p < 0.05$ was considered as statistically significant.

Results:

The sample included a total of 880 women. To the question of "To which ethnicity do you feel you belong?", 40.6% of the participants responded as Kurdish, 40.1% as Turkish, 10.7% as Arabic, and 8.6% as other. The percentage of women who experienced at least one or more types of domestic violence was 32.8%. The percent

of women under the risk of domestic violence was 21.5. While women of Arabic descent experienced statistically significantly more violence (40.5%) compared to other ethnicities, women who lived in Istanbul also reported statistically significantly higher levels of domestic violence (50.0%) compared to the other locales.

Conclusion:

All of the women of various ethnicities in both eastern and western Turkey experience violence. As any woman can experience a form of violence, monitoring all women who seek health services will increase the awareness of domestic violence towards women.

Key words: Domestic Violence, Family, Woman, Ethnical, Family Medicine

2. GİRİŞ

Kadın sağlığı dođurđanlık, cinsellik ve sağlığı etkileyen toplumsal koşullarla ilgili birçok faktörle ilişkilidir. Geleneksel olarak, menarş ve menopoz arasındaki yıllarda kadın sağlığı gereksinimleri önemli ölçüde dođurđanlıkla ilgilidir. Öğrenim durumunun iyileşmesi, işgücüne katılım ve diğer toplumsal değişimlerle kadın sağlığı zamanla dođurđanlık dışında diğer konuları kapsamaya başlamıştır. 1980'lerden bu yana kadın sağlığı, halk sağlığının giderek artan şekilde ilgisini çekmektedir.

Kadınların sağlık sorunları, eğitim, iş hayatı ve eşit işe eşit ücret açısından toplumda üstlendikleri roller ile ilgilidir. Kadın haklarına ilişkin tutum, gelenekler yasalar ve bunların uygulanması dünyanın her yerinde son derece değişkendir. Bu alandaki halk sağlığı uygulamaları da çok farklılıklar göstermektedir. Birleşmiş Milletler (BM) İnsan Hakları evrensel Bildirgesi ve Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi kadınlara temel insan hakkı olarak şiddetten uzak yaşama hakkını tanımaktadır (1).

Hayatın farklı alanlarında değişik şekillerde karşımıza çıkan şiddet eğilimli davranışlar; sıklıkla fiziksel, ruhsal, cinsel ve ekonomik şiddet olmak üzere, giderek büyüyen bir sorun niteliğinde toplumların yaşamlarının bir parçası olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, şiddet sonucu hayatını kaybedenlerin istatistiklerine bakıldığında, mevcut kayıpların yılda 1,6 milyondan fazla insana tekabül ettiği göze çarpmaktadır. Dolayısıyla, şiddetin, yaygınlık oranından da kaynaklı olarak, günümüzde artık insanların hayatının kaçınılmaz bir parçası olarak bir genel kabul çerçevesinde yer aldığı da öne sürülmektedir (2).

Şiddet, sosyal yapı ve zamana bağlı olarak büyük çapta değişiklik göstermesine rağmen, geçmişten günümüze, bireysel veya toplumsal boyutta meydana gelen en önemli insanlık problemlerinden birini teşkil etmektedir. Sebebiyet verdiği tüm sosyolojik, psikolojik ve ekonomik etkileri düşünöldüğünde, şiddet sadece ulusal düzeyde değil aynı zamanda uluslararası düzeyde de karşılaşılan en ilgi çekici insanlık sorunlarından birini oluşturmaktadır (3).

Tarihin incelenmesinden elde edilen bilgiye göre, kadınlara yönelik şiddet eylemleri, ırk, kültür, din, ulus ve ideoloji gözetmeksizin, tüm dönemlerde eşleri/partnerleri tarafından gerçekleştirilmiştir. İnsani hakları bu şekilde göz ardı edilen kadınlar, tarih boyu bir obje, ödül ve hatta savaş ganimeti olarak görülmüş ve çeşitli şekillerde şiddet davranışlarına maruz bırakılmışlardır. Aynı zamanda, ataerkil düşüncelerin hâkim olduğu toplumlarda, erkeklerin kadınlardan üstün hissetmesi ve kadın-erkek rollerinin keskin çizgilerle birbirinden ayrılması gibi sonuçlar ortaya koymuştur. Bu durum ise, toplumlarda kadınların istismara ve şiddete daha çok maruz kalmalarına yol açmaktadır. Burada bahsi geçen görüşler ve yaşanan şiddet olayları sadece geçmiş zamana mahsus olmadığı gibi, bu tür görüşler ve şiddet eylemleri günümüzde yaşanan trajik olaylarda halen karşımıza çıkmaktadır. Bu şekilde, şiddetin nesiller arası aktarımı gerçekleşmekte, yani şiddet babadan oğla ve mağduriyet ise anneden kıza geçmektedir (2).

Kadına yönelik şiddet, en sık rastlanan şekliyle aile içi şiddet (AİŞ), halen çözüm bekleyen bir insan hakları ihlali olarak, her gün dünyanın dört bir yanında yeni kurbanlar bulmaktadır. Kendi kurbanlarını seçmektedir. Kadınlar, yaşamları boyunca farklı alanlarda ve hususlarda ayrımcılığa maruz kalmalarının yanı sıra, ne yazık ki birçok şiddet içeren davranışlara da şahit olmaktadır. Bu anlamda, en sık rastlanan kadına yönelik şiddet vakaları ise, AİŞ olaylarıdır. Önemli ölçüde yaygınlık gösteren aile içi kadına yönelik şiddet davranışlarının tarih boyu devamlılık göstermesi, çeşitli etmenlerin katkısıyla mümkün olmuştur. Söz konusu etmenler arasında, aşağıda verilen hususlardan söz etmek gerekmektedir (4).

- Devletlerin ve toplumun konuya ilişkin kabullenici yaklaşımı,
- Özel alan-kamusal alan ayrımından doğan özel alana müdahale edilemeyeceğine dair kabul,

Karşı konulması zor olan bu etmenler sonucu, kadına yönelik şiddetin önlenmesi veya durdurulması büyük ölçüde zorluklarla karşılanmaktadır. Özellikle yirminci yüzyılın sonlarına doğru, kadına uygulanan şiddet vakalarıyla beraber, AİŞ'nin önlenmesi için yasal düzenlemeler geliştirilmiştir. Aynı zamanda, konuya ilişkin şiddet failleri için cezalandırma mekanizmalarının belirlenebilmesi amacıyla gerekli politikalar geliştirilerek, birçok uluslararası düzenlemeler ortaya konmuştur (4).

Ortalama 65-70 yıl yaşayan bir kişinin hayatının herhangi bir anında, herhangi bir şiddet riski ile karşı karşıya kalma olasılığı vardır. Söz konusu kişi kadın olduğunda şiddet riski artmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü (D.S.Ö.) şiddeti “fiziksel güç veya iktidarın kasıtlı bir tehdit veya gerçeklik biçiminde bir başkasına uygulanması sonucunda maruz kalan kişide yaralanma, ölüm ve psikolojik zarara yol açması ya da açma olasılığı bulunması” şeklinde tanımlamaktadır. Buna paralel olarak şiddetin en yaygın biçimini AİŞ olarak belirtmektedir. DSÖ konuyu özel ikili ilişkiler bağlamında ele alarak “eşler arası şiddet” tanımını geliştirmiştir. Buna göre; “özel bir ilişkide fiziksel saldırganlık, cinsel zorlama, psikolojik istismar ve kontrol etme davranışı şeklindeki eylemlere bağlı olarak ortaya çıkan fiziksel, cinsel ve psikolojik zarara neden olan davranış” şiddet olarak tanımlanmaktadır (www.who.int/violence_injury_prevention/violence/world_report/en/ 01.02.2020.)

Fiziksel şiddet, tokat atma, vurma, tekmeleme ve dövme gibi bireyde fiziksel yaralanmalara neden olma; duygusal şiddet, sözel saldırı veya tehditlerle bireyi yıldırma, küçümseme ve onunla alay etme; cinsel şiddet, bireyi isteği dışında baskı ya da güç kullanarak cinsel ilişkiye zorlama; ekonomik şiddet, hakların istismar edilmesi, para ya da malın kötüye kullanılması şeklinde tanımlanabilir (5,6).

Toplumun en küçük birimi olan aile, toplumsal yapının ana unsuru ve geleceğin de teminatını teşkil etmektedir. Sağlıklı bir toplumsal yapının sürdürülebilmesi amacıyla, artık günümüzde aile kurumunun taşıdığı ehemmiyetin ve insan haklarına ilişkin hukuk devleti kaidelerinin bir gerekliliği olarak, aile ve aile fertlerinin korunmaları için çeşitli düzenlemeler ulusal ve de uluslararası metinlerde yer almaya başlamıştır (7).

Kadına yönelik şiddetin önlenmesi için, dünyadaki gelişmelere paralel olarak, Türkiye’de de Anayasa, Türk Medeni Kanunu ve Türk Ceza Kanunu (TCK) gibi temel kanunlarda birçok değişiklikler düzenlenmiştir. Bu alanda ilk yasal düzenleme, 1998 yılında ve 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanuna göre gerçekleşmiştir. Ancak, AİŞ’e ilişkin davranışların durdurulmasında yetersiz kalmıştır. Böylelikle, Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi (AK) Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi) esas alınarak 2012’de 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair

Kanun onaylanmıştır. Ancak, bu düzenlemelere rağmen, dünya genelinde olduğu gibi, ülkemizde de kadına yönelik şiddet ve AİŞ ivme kazanarak ilerlemektedir. Dolayısıyla, şiddet gören kadınların korunması, hayat şartlarının kolaylaştırılması ve kadınların kişisel hak bilinci ve farkındalığının artmasına yönelik ihtiyaç giderek artmaktadır (4).

Dünyada AİŞ ile ilgili yapılan 48 farklı araştırma, kadınların %10 ile %69'unun hayatlarının bir bölümünde eşlerinin fiziksel saldırısına uğradıklarını göstermektedir (5). Bunun yanı sıra eşleri tarafından uygulanan fiziksel şiddete maruz kalan kadınların, bu mağduriyeti çoğunlukla birden fazla kez yaşadıkları ve genelde birden fazla şiddet biçimine maruz kaldıkları görülmektedir (2).

Dünyada kadına yönelik şiddet; farklı tarz, şekil ve oranlarda görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılmış çalışmalarda kadınların yaşam boyu şiddete maruz kalma prevalansı %25-54 bulunmuştur (8).

Türkiye'de kadına yönelik AİŞ konusunda biri 56, diğeri 51 ilde yapılan kapsamlı araştırmaların sonuçlarına göre, yaşamların herhangi bir döneminde fiziksel şiddete maruz kaldığını belirten kadınların oranı sırasıyla %35 ve %39'dur. Buna göre her üç kadından biri hayatı boyunca en az bir kere eşinden fiziksel şiddet görmektedir (9,10).

Hayatının herhangi bir döneminde fiziksel şiddete uğrama oranı başka araştırmalarda %50,9 olarak saptanmıştır (11). Yaşamları boyunca AİŞ'e maruz kaldığını belirten kadınların oranı %40,7 ila %80,9 arasında değişirken (12-14), başka bir araştırmaya katılan kadınların hepsi (%100); düşük, orta, yüksek veya çok yüksek düzeyde şiddet gördüklerini belirtmişlerdir (15).

Kadınlara yönelik AİŞ, kadınlar ile erkekler arasında eşit olmayan güç ilişkilerinin sonucu meydana gelen, özel yaşam içinde olduğu için de genellikle gizli tutulan ve tespit etmenin zor olduğu önemli bir toplumsal problemdir. AİŞ günümüzde önemli bir halk sağlığı sorunu olarak da değerlendirilmektedir. AİŞ bir sağlık sorunu olmasının yanı sıra aile içindeki diğer bireyleri ve çevreyi de etkilediğinden aynı zamanda toplumsal bir sorundur. Sağlık hizmeti sunanlar açısından konunun önemli bir başka yönü de şiddet mağduru ve risk altındaki kadınlar için 'yardım' alabilecekleri hizmet alanları arasında en başta sağlık

hizmetlerinin geliyor olması, en çok sağlık sektöründe çalışanlara güven duyabilmeleri ve en çok onlardan yardım talep etmeleridir (16).

Kadın hakları girişimlerinin artması ve özellikle düşünsel olarak insan hakları kapsamında değişikliklerin meydana gelmesi, kadına yönelik şiddetle doğrudan ilgili uluslararası metinlerin onaylanmasının beraberinde, ayrımcılığı önlemek için bazı düzenlemelerin de gerçekleşmesine olanak sağlamıştır. Söz konusu yasal metinler, korumakta oldukları hakların uygulanması ile kadına yönelik şiddet ve AİŞ'yi de değerlendirilebilecek niteliğe sahiptir. Dünyada bu kapsamda, gerçekleşen yasal düzenlemeler aşağıdaki gibi özetlenebilir (4).

- Birleşmiş Milletler Metinleri (Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşme, Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi'nin 12 ve 19 No'lu Genel Tavsiye Kararları, Kadınlara Yönelik Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesine Dair Sözleşmeye İlişkin Ek İhtiyari Protokol, Kadınlara Yönelik Şiddetin Tasfiyesine İlişkin Bildirge, Pekin Deklarasyonu ve Eylem Platformu)

- Avrupa Konseyi Metinleri (Genel duyurular, Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin AK Sözleşmesi (İstanbul Sözleşmesi), Kadınlara Karşı Şiddeti Önleme, Cezalandırma ve Ortadan Kaldırmaya İlişkin İnter Amerikan Sözleşmesi)

Özellikle Fransız İhtilali ile birlikte ortaya çıkan eşitlik düşüncesi (17), 2. Dünya Savaşından sonra Birleşmiş Milletlerin metinlerinde işlenmeye başlamıştır. Bu düşünce, insanlar arasında ten rengi, dil, ırk ve sınıf gibi hususlarda olduğu kadar cinsiyet hususunda ayrımcılığı önlemek bakımından da etkisini ortaya koymuştur (18).

Bu bağlamda, 1946'da kurulan Kadının Statüsü Komisyonu, BM bünyesinde gelişen İnsan Hakları Komisyonuyla eşit düzeyde, kadının insan haklarının korunması ve geliştirilmesine önemli bir katkıda bulunmuştur. Bu kapsamda, BM Genel Kurulu tarafından kabul edilen yasalar arasında aşağıdaki hususlardan bahsedilebilir (4).

- 1952'de Kadınların Siyasi Hakları Sözleşmesi,

- 1957’de Evli Kadınların Vatandaşlığı Sözleşmesi,
- 1962’de Evlilikte Rıza ve Asgari Evlilik Yaşı ve Evliliklerin Kayıt Altına Alınması Konusundaki Sözleşme.

Kadının Statüsü Komisyonu’nun çalışmalarının sonucu, kadın-erkek arasında eşitlik düşüncelerinin yaygınlaşması, kadınların kendi memleketlerinde gelişim süreçlerine dahil olmalarını sağlamak ve kadınların uluslararası düzeyde iş birliği ve dünya barışına katkısını sağlamak için 1975 senesi, Kadının Uluslararası Yılı olarak kayıtlara geçmiştir. Bu doğrultuda, BM kapsamında, gelişen kademelerin takibi ve kadına şiddet hususunun gündemde kalabilmesi için BM Kadın On Yılı (1975-1985) da öne sürülmüştür (4).

Kadına yönelik şiddetin yasal metinlerde uygulanan düzenlemelerden bir diğeri, AK Metinleri olarak açıklanmıştır. 20 Mart 1950’de imzalanan İnsan Haklarının ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Avrupa Sözleşmesinde, yaşama hakkı, işkence yasağı, özgürlük – güvenlik ve ayrımcılık yasağı gibi hususlar ele alınmıştır. Ayrıca, kadına yönelik şiddet ve kadının insan hakları üzerinde durulmuştur (18).

Bu konu, AK tarafından 2002’ye kadar insan hakları çerçevesinde incelenmiş ve özel bir düzenlemeye konu edilmesine gerek duyulmamıştır. Kadına yönelik şiddet ve AİŞ hususları, AK Bakanlar Komitesi’nin 1985 ve 1990’da onayladığı ve tavsiye niteliğindeki kararları haricinde, 1993’a kadar hiçbir AK metninde geçmemiştir (4).

1993’te Roma’da gerçekleştirilen AK Bünyesinde Kadın Erkek Eşitliğinden Sorumlu Bakanlar 3. Konferansı’nda kadına yönelik şiddetle mücadele hususunda bir bildirme yayınlanmış ve bir ilke belirlenmiştir. Bu metinlerde, kadına yönelik şiddetin, yaşam, güvenlik ve özgürlük gibi temel insan hakları ile bağdaşmadığı beyan edilmiş ve şiddetle mücadele için bir Eylem Planı öne sürülmüştür. Söz konusu konferansta ayrıca, tecavüz ve kadınlara yönelik cinsel taciz için de bir ilke belirlenmiştir (18).

Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi’nin 1997 tarihli Avrupa Çapında Kadınlara Karşı Şiddete Sıfır Hoşgörü kararı doğrultusunda, 1999 senesi “Avrupa Kadınlara Karşı Şiddete Hayır Yılı” olarak kayıtlara geçmiştir. Aynı zamanda, bu kapsamda bir imza kampanyasının gerçekleştirilmesi öne sürülmüştür. Bu karara

göre, özel düzenlemelerin üye devletlerin iç hukukları çerçevesinde gerçekleştirilmesi, buna bağlı olarak, cinsiyetleri sebebiyle şiddete maruz kalan bireylerin korunması ve cinsel tacizin engellenmesi beklentisi oluşmuştur (4).

2002'deki AK Bakanlar Komitesinde, kadınların maruz kaldıkları şiddete karşı korunması için kapsamlı bir tavsiye kararı üye devletler tarafından onaylanmıştır. Bakanlar Komitesi'nin 30.04.2002 tarihli Kadının Şiddete Karşı Korunması Hakkındaki 5 No'lu Tavsiye Kararı'nda, kadına yönelik şiddetle mücadelenin devletlerin sorumluluğunda olduğu ve şiddetin acilen ortadan kaldırılması gereken bir problem olduğu vurgulanmıştır (18).

Bu karar çerçevesinde, aynı zamanda, AİŞ ve kadına karşı şiddetle mücadele girişimleri de detaylı bir şekilde incelemeye alınmıştır. Söz konusu karar kapsamında aşağıdaki hususlar ele alınmıştır (4).

- Toplum bilincinin artırılması,
- Polis, adli tıp, sosyal hizmetler ve yargı çalışanları için konuya ilişkin meslek içi eğitim koşullarının sağlanması,
- Şiddete maruz kalanların güvenliğinin sağlanması için sığınakların kurulması,
- Çocuk yaşta evliliklere engel olma,
- Medya desteğinin etkisi,

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 28.06.2006'da onaylanan Kadınların Şiddete Karşı Korunmasına İlişkin Tavsiye Kararı'nda öncelikle şiddete karşı konulması, şiddet mağdurlarının korunması ve yargıçların bu hususta eğitimi kapsamında yapılması gereken çalışmalara detaylı olarak yer verilmiştir. Öte yandan, 2006 yılı "Avrupa Aile İçi Şiddetle Mücadele Yılı" olarak kayıtlara geçmiştir (4).

Kadın hakları ve kadına karşı şiddetin önlenmesi konusunda verdiği önemin bir göstergesi olarak Türkiye, "Namus adına kadınlara yönelik işlenen suçların önlenmesi doğrultusunda çalışma" (Working toward the elimination of Crimes Committed in the Name of Honor) başlıklı BM karar tasarısının sunuculuğunu Büyük Britanya ile birlikte üstlenmiştir. Söz konusu karar tasarısı, BM Genel Kurul

Üçüncü komitesinde 28 Ekim 2004 tarihinde oylamasız kabul edilmiştir. Namus cinayetlerinin önlenmesini hedefleyen ve genç kızlar ile kadınları hedef alan bu cinayetlerin önlenmesinin Hükümetlerin ve uluslar arası toplumun kararlılığını gerektirdiğini vurgulayan karar tasarısı, Üçüncü Komite’de benimsenen tüm karar tasarılarıyla birlikte, Aralık 2004’te BM Genel Kurulu’nda onaylanmıştır (19).

2.1 Toplumsal Cinsiyet Sorunu

Bilindiği gibi; bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özelliklere “cinsiyet (sex)” denir.

Toplumsal cinsiyet (gender) ise; kadının ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rollerini sorumluluklarını ifade eder. Toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bizi nasıl gördüğü ve nasıl davranmamızı beklediği ile ilgili bir kavramdır (20).

Kadınlara atfedilen toplumsal cinsiyet rolleri tarih boyunca her zaman sorunlu bir şekilde kurgulanmıştır. Yine tarih boyunca, dünya genelinde, toplumlarda kadın ve erkeğe atfedilen rollerin eşitlik temelinden uzak ve adaletsiz olduğu ve kültürlerin bu adaletsiz ve eşitsiz zemin üzerine kurulmuş olduğu görülmektedir. Genel olarak tüm toplumlarda, kadınlar erkeklerden daha düşük bir statüde konumlandırılmıştır (21).

Bu bağlamda, öncelikle çiftler arasındaki saldırganlık düzeyini belirlemek için geleneksel cinsiyet rollerinin anlaşılması önemlidir. Bu amaçla, tezin bu bölümünde toplumsal cinsiyet ile ilgili ayrıntılı bir inceleme sunulacak ve tarih boyunca kadın ve erkeğe atfedilen cinsiyet rolleri eşitsizliği tartışılacaktır. Daha sonra kadınların çalışma hayatı, kadına yönelik şiddet ve çiftler arasındaki saldırganlık ve şiddet düzeyleri ve türleri incelenecektir.

Burada sözü edilen toplumsal cinsiyetin, biyolojik cinsiyetten farklı bir kavram olduğunu belirtmek son derece önemlidir. Cinsiyet, bireylerin biyolojik ve fizyolojik özelliklerini göstermek için kullanılan bir kavramken, toplumsal cinsiyet daha çok toplumun kadın ve erkeğe biçtiği rolleri ifade etmek için kullanılan bir terimdir (21). İki kavram arasındaki bu büyük farka rağmen birçok toplumda ‘toplumsal cinsiyet’ ifadesi genellikle kadın ve erkek arasındaki biyolojik ve fizyolojik farkı ifade etmek

amacıyla kullanılmaktadır. Cinsiyet kastedilirken toplumsal cinsiyet ifadesinin kullanılması özellikle kadın erkek eşitliği ya da kadınların toplumsal sorunları gibi konular tartışılırken konunun kadın ve erkeğe atfedilen rollerin adaletsizliği gibi temel konuları es geçilerek sadece iki cinsiyet arasındaki biyolojik ve fizyolojik farklar üzerinden tartışılmasına sebep olur, bu da indirgemecilik olarak nitelendirilebilir.

Toplumsal cinsiyet toplumların zaman içinde ortaya koyduğu bir kurgu ya da yapı olarak değerlendirilebilir. Bu kurgu ya da yapının oluşturulması fizyolojik ve biyolojik farklılıklardan yola çıkarak, kadın ve erkeğin farklı karakter özellikleri olduğuna dair sosyal kabul temeline dayanır. Antik dönemlerden günümüze kadar bu sosyal kabul kadına, erkeğe göre daha negatif sıfatlarla bir karakter çizerken erkeğe kadına atfedilen negatif kişilik özelliklerinin zıttını atfetmiştir. Toplumda erkek esas alınırken kadına ‘öteki’ konumu verilmiştir.

Sosyologlar, sosyal rol paylaşımının erkekler ve kadınlar arasındaki fiziksel farklılıklara değil, toplumun yarattığı ve dünyada korunması gereken erkeklik ve kadınlık özelliklerine dayandığını belirtmişlerdir. Aksine, tüm toplumlarda kadınlar arasında düşünülen rollerde erkeklerin halefi olarak düşünülmesi gereken kadınlara karşı nitelikler verilmiştir (22,23).

Geleneksel erkeklik ve geleneksel kadınlık, nispeten kadınlar ve erkekler ile eşleşen ve kabul görünüşe, özellikleri, davranışları ve ilgi alanlarına sahip özellikleri tanımlamaktadır.

Eşitsizlik, birçok ülke ve toplumda toplumsal cinsiyet sorunlarından biridir. Roller, deyimler ve değerler kadınlara ve erkeklere uyarlandığından, kadınlar erkeklerden hiyerarşik olarak daha aşağıda konumlandırılmıştır. Kadınlık ve erkeklik erkek egemen kültür tarafından oluşturulmuş bir kurgudur (23).

2.1.1 Toplumsal cinsiyet rollerinin kurgulanışı

Sosyal bir varlık olması sebebiyle dünyadaki her birey bir toplumun içine doğar ve bebeklikten yetişkinliğe kadar geçen süreçte, içinde yaşadığı toplumun normlarına göre şekillenir. Kişinin karakterinin toplum normlarına göre şekillenmesi temel olarak bir öğrenme süreci olarak da düşünülebilir. Bu süreç kişinin ilk sosyal

temasları kurduğu ve iletişimi deneyimlediği erken yaşlarda başlar (24) ve okul çağında devam eder. Bu süreç içerisinde kişi genellikle ailesinde, çevresinde ve okulda karşısına çıkan rol modellerden ve kitle iletişim araçlarından toplumsal cinsiyet rollerini öğrenir. Rol modeller temel olarak kişinin özellikle dışarıdan gelen etkilere daha açık olduğu erken çocukluk ve ergenlik dönemlerindeyken takdir ettiği, hayranlık beslediği kişilerdir. Kişi bu rol modellerin davranışlarını gözlemleyerek ve taklit ederek toplumsal cinsiyet rollerini içselleştirir. Örneğin, kızlar oyun oynarken, annelerinin rolünü taklit ederler ve bu süreçte onu takdir ederler; erkekler ise babalarının veya rol modeli olarak saygı duydukları babaların rolünü taklit ederler. Eğer çocukların içselleştirdiği bu roller ataerkil bir kültürün içinde kurgulanmış ise kişi bu rolleri içselleştirip üstlenerek ataerkil ideolojinin devamlılığına katkı sağlamış olur.

Toplumsal cinsiyet rollerinin kazanılması, bebeklikten çocukluğa geçiş sürecinde farkındalıkların artması ile birlikte gelişmeye başlamaktadır. Farkındalıkları artmaya başladığında, çocuklar sosyal çevrelerinden cinsiyetle ilgili farklı dersler alırlar. Örneğin eğer çocuk, annenin ev içi görevleri çoğunlukla tek başına üstlendiği, babanın sorumluluklarının ise ev dışında olduğu bir ortamda yetişiyor ise kadını ve kadınlığı domestik alanla, erkek ve erkekliği ise kamusal alanla bağdaştırması ihtimali yüksektir. Çocuğun gözlemleyebileceği yakınlıkta bulunan kadın ve erkeklerin davranışları dışında, televizyon, internet vb. gibi kanallardaki programlar, kültürün içerisinde kadınlık ve erkeklikle özdeşleştirilmiş renkler, eşyalar, nesnelere, sıfatlar da çocuğun toplumsal cinsiyet algısının oluşmasında çok önemli bir rol oynar. Bu algının gelişmesinde ailenin de çok önemli bir rolü olduğu açıktır (25). Çocuklar, toplumsal cinsiyet rollerini anlamak için ebeveynlerinin davranışlarını gözlemlerler. Cinsiyet rolü tutumları ile iş bölümü ve aile kalitesi bağlamında ilişki kalitesi ve şekillenmesi gibi aile hayatı yönleri arasında ilişki vardır (26).

“Toplumsal Cinsiyet Şeması Kuramı” toplumsal cinsiyet rollerinin gelişimini açıklayan bir teori olarak konuyla ilgili literatürde önemli bir yere sahiptir. Bu teori çocuklarda cinsiyet rollerinin şekillenmesini açıklar. Teoriye göre, genel olarak bir insan bir cinsiyet şemasını 2-3 yaşında içselleştirmeye başlar. Çocuk, mevcut

toplumsal cinsiyet şemalarını çoğunlukla bilinç dışı düzeyde algılayıp, bu algının üzerine yeni bilgiler ekleyerek kendi davranışlarına yön verir. Bu nedenle, erkeklik veya kadınlık prototiplerine dayanarak geliştirilen cinsiyet şemaları, çocuklara toplumsal cinsiyet rolü kazanma konusunda kılavuzluk eder. Çocuğun nasıl bir cinsiyet rolünü seçeceğine etki eden önemli faktörlerden biri çocuğun içinde yaşadığı ailenin türüdür. Geniş ailelerde, büyükanne ve büyükbabalarını da gözlemleyerek büyüyen çocukların daha geleneksel bir toplumsal cinsiyet rolü edinmesi beklenir. Bunun nedeni, özellikle geniş ailelerde kadınların ağırlıkla çocuk bakma ve yemek yapma gibi ev içi sorumlulukları üstlenmesidir (27).

Bireylerin toplumdaki konumu ve rolü, sosyal yaşamın onlara yükleyeceği görev ve sorumlulukları belirler. Bireylerin toplumsal cinsiyet rolleri ise cinsiyetlerine bağlı olarak toplumun onlardan beklediği tutum ve davranışlar bütünüdür. Sosyal temasların kurulduğu erken çocukluk döneminden itibaren bireylere bu beklentileri dolaylı ve dolaysız yollarla öğretilir. Dünya üzerindeki toplumların birçoğunda toplumsal cinsiyet rolleri erkeklere üstünlük ve kadınların hayatına hükmetme hakkı verecek şekilde kurgulanmıştır. Kültürlerin bu ataerkil yapılanmasında, kadınlara sunulan roller çoğunlukla annelik ve ev hanımlığı gibi, maddi kazanç getirmediğinden, sosyal düzeyde erkeklere sunulan rollere kıyasla saygınlığı düşük görünen alternatifler vardır. Erkeklerin statüsüne kıyasla kadına biçilen rollerin saygınlığı düşük görünse de kadına atfedilen rollere, özellikle anneliğe statükoyu korumak, kadınların bu rollerde kalmalarını sağlamak için toplum bir kutsiyet atfeder, anneliği yüceltir. Kadın için evine bağlı olması toplumsal anlamda onaylanması için yeterli görülmez. Bu toplumsal onayı almak için kadının anne olması gerekir. Kadının anne olması toplum içerisindeki statüsünü yükseltir (28).

Kadınlara atfedilen cinsiyet rollerine göre, kadınların sosyalleşme süreçlerini yönlendiren etkenlerden biri “Sindrella Kompleksi” adıyla da bilinen, kadınların bağımsızlık korkusudur. Buna göre, kadınlar bağımsızlıktan korkmaları sebebiyle erkeklere bağımlı olarak yaşamayı ve duygularını bastırmayı tercih eder. Böyle bir komplekse sahip olan kadınlar her zaman erkeklere ihtiyaç duyduklarını hissederler ve hayatlarını özne olarak yaşamaktan çekinip, kendilerine edilgen bir rol belirlemeleri gerektiğini düşünürler (29). Buna yanıt olarak, toplumda kadınlara

erkeklerden daha az sorumluluk verilir ve bu da toplumsal cinsiyete dayalı bir iş bölümüne yol açar. Buna göre, erkekler çalışmalı ve para kazanmalı ve ona ihtiyaç duyan ve ona bağımlı olan eşlerine ve çocuklarına bakmalıdır.

Sosyalleşme perspektifinden bakıldığında, ebeveynlerin çocuklar için toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin eğitimlik rolü üstlendiği vurgulanmaktadır (30). Ebeveynler, kendi toplumsal cinsiyet algılarını davranışlarıyla ortaya koyarak çocuklara rehberlik eder, onları bu konuda eğitirler. Örneğin çocuklar, babaların çocuklarıyla boş zaman etkinlikleri için zaman harcadıklarını ve annelerin çocuklarına bakmak için daha fazla zaman harcadıklarını gözlemlediklerinde, kadınların ve erkeklerin farklı davranış ve eylemlere sahip olması gerektiğine dair bir bilgi öğrenmiş olurlar. Ataerkil ideolojiyle kurgulanmış kültürlerde, bir kadının ev dışında yürütülen bir mesleğe sahip olması, erkeğin alanına izinsiz dahil olma olarak kabul edilir ve bu ataerkil toplum tarafından onaylanmaz. Genellikle, kadınların domestik alan dışında edineceği meslek ve uğraşların, ev işi, çocuk ve eş bakımını aksatacağı ön kabulüyle ataerkil toplum tarafından reddedilir. Bir başka deyişle, ataerkil bakış açısına göre, kadının dışarıda çalışması, ev işlerini yapmasını, yemek yapmasını ve çocuklarına bakmasını engelleyecektir. Bu nedenle, kadınlar ev dışı iş sorumluluğu üstlendiklerinde, evde anne ve ev hanımı olarak sorumluluklarını yerine getiremeyeceklerdir. Ataerkil toplum yapılanması aynı zamanda kadınların çalışabileceğini kabul eden erkekleri de eleştirerek, geleneksel kadın ve erkek toplumsal cinsiyet rollerini muhafaza etmeye çalışır (31).

2.1.2 Türkiye’de toplumsal cinsiyet rolleri

Türk toplumunda kadının toplumsal cinsiyet kimliği ile ilgili olumlu bir gelişme 1789’da gerçekleşen Fransız Devriminin tüm dünyayı etkilediği gibi Osmanlı İmparatorluğunu da etkilemesiyle meydana gelmiştir. Devrimin altında yatan eşitlik temel ilkesi birçok ülkede olduğu gibi Osmanlı İmparatorluğunda da kadınlar ve erkekler arasındaki eşitlik/eşitsizlik düzleminde de irdelenmiş ve önce Tanzimat fermanıyla daha sonra ise Meşrutiyet Anayasasıyla kadın ve erkek arasındaki eşitsizliği azaltmak için çeşitli yasalar çıkarılmıştır. Bu yasalarda kadın ve erkeğin eşit haklara sahip olduğu vurgulanmıştır. Bu dönemde ayrıca, kız çocuklarının eğitimi için yeni düzenlemeler yapılmıştır (23).

Cumhuriyet döneminde kadın-erkek eşitliği güvence altına alınmıştır. Türkiye Cumhuriyeti özellikle yeni kurulduğu yıllarda toplumun modernleşmesi hedefine ulaşmak için kadın ve erkeğin birlikte çalışması gerektiğini ve bunu da gerçekleştirmek için kadın ve erkeğin eşit hak ve şartlara sahip olması gerektiğini vurgulayarak kadınlara daha önce tanınmayan birçok hak tanımıştır. Bu bağlamda gerçekleştirilen devrimler çerçevesinde birçok modern batı toplumlarına da örnek olacak şekilde kadınlara seçme ve seçilme hakkı, harp okulları dışında kalan tüm eğitim kurumlarında eğitim görme hakkı tanındı. Bu haklar dışında ayrıca kadının haklarını kamusal alanda korumak amacıyla çok eşli evlilikler yasaklandı ve evliliklerde resmi nikah zorunlu hale getirildi. Buna karşılık Cumhuriyet döneminde de daha önceki dönemlerde olduğu gibi kadına atfedilen en değerli toplumsal cinsiyet rolü annelik olmaya devam etmiştir. Erken Cumhuriyet döneminin tüm devrimci uygulamalarına rağmen, kadınlara karşı bu dönemde de indirgemeci bir yaklaşım söz konusu olmuştur. Bu dönemde kadınlar batılılaşma ve modernleşmenin araçları ve sembolü olarak kabul edilmiştir ve devlet kadının sosyal konumunu değiştirmeye öncelik tanımamıştır.

Bugüne bakıldığında, toplumsal hak ve sorumlulukların kadın ve erkek arasında eşit ve adil bir şekilde pay edilmesi için toplumsal bilincin ciddi ölçüde arttığını görmekteyiz. Günümüzde sivil toplum örgütleri, akademisyenler ve yönetimden sorumlu kişiler toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamak için önemli çalışmalar gerçekleştirmeye başlamıştır. Fakat tüm bu çabaya rağmen, geçmişten günümüze aktarılan kadın karşıtı söylem ve tutumların günümüz eğitim, iş ve siyaset gibi kamusal alanlarda etkili olduğu ve bu alanlarda toplumsal cinsiyet rollerinin kadınların aleyhine yapıldığı görülmektedir.

Toplumda cinsiyet eşitsizliğini azaltmak için kadınların eğitim düzeylerinin artması gerekmektedir (32). Cumhuriyet'in ilanı ve sonraki devrimlerle, erkeklerin ve kadınların eşit haklara sahip olmaları garanti altına alınmıştır. Bu bağlamda Eğitim ve Öğretimin Birleştirilmesi Kanunu (Tevhid-i Tedrisat) çok önemlidir. Bu yasa ile kız ve erkek çocukların eşit eğitim hakkına sahip olmaları için düzenlemeler yapılmış ancak günümüze kadar bunun tam olarak gerçekleşmesi mümkün olmamıştır. Yine de özellikle 21. yüzyılın başından itibaren yürütülen birçok çalışma, kız çocukların

okula gitme oranlarında ciddi bir artışa işaret etmektedir (33). Buna göre, lise düzeyindeki kız çocuklarının eğitime katılım oranı, 2012 yılında %69,2 iken 2017 yılında % 82,4'e yükselmiştir (www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643 25.03.2020).

Kız çocuklarının okullaşma oranında görülen bu olumlu gelişmeye rağmen, zaman zaman ders kitabı gibi tüm okul ve sınıflarda tüm öğrenciler tarafından kullanılan ders kaynakları toplumsal cinsiyet eşitsizliği söylemlerini yineleyebilmektedir. Örneğin Kılıç ve Bircan (34) tarafından yapılan bir araştırma, ilköğretim Türkçe ders kitaplarında kadın erkek eşitliği ülküsüyle bağdaşmayan toplumsal cinsiyet rollerinin öğrencilere sunulduğu tespit edilmiştir. Söz konusu olan ders kitabında, geleneksel kadın karşıtı toplumsal cinsiyet rolleri yinelenmiş, kadın ağırlıklı anne rolünde ve ev içinde konumlandırılmış, pasif ve güçsüz olarak tasvir edildiği görülmüştür.

Kadın erkek eşitliğinin sağlanamadığı, kadının eğitim düzeyinin düşük olduğu ülkelerde gelir seviyesinin düşük olduğu ve bu ülkelerde ilerleme ve gelişmelerin yavaş gerçekleştiği kaydedilmiştir (32). Yapılan çalışmalarda, ülkemizde kadınların işgücüne katılma oranının erkeklerinkine kıyasla düşük olduğu ortaya konmuştur. Hal böyle iken, kadınların kendilerini güvende hissetmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları için çalışma hayatına katılmaları son derece elzemdir. Ülkemizde kadınların çalışma hayatına katılması engellenmediği gibi birçok destekleyici yasa ile teşvik edilmektedir. Fakat yine de kadınların iş hayatına katılmalarına engel olan birçok faktör vardır. Bu faktörlerden biri de kadınların çalışmaları durumunda evini, eşini ve çocuğunu ihmal etmek durumunda kalacağına dair kültürel ön kabuldür.

Kadınlara seçme ve seçilme hakkı dünyadaki birçok ülkeye kıyasla Türkiye'de erken verilmiştir. Kadınlara 20 Mart 1930 ve 1933'te yerel yönetimlerde seçme ve seçilme özgürlüğü, 5 Aralık 1934'te ise milletvekili seçimlerinde seçme ve seçilme hakkı verilmiştir. Buna karşılık TBMM'de kadın milletvekili oranı %15'in üzerine hiçbir zaman çıkamamıştır (35). Bunun başlıca sebebi, birçok ülkede olduğu gibi, Türkiye'de de seçilen tüm hükümetlerin ve onların temsil ettiği halkın toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin benimsediği geleneksel tutumdur. Türkiye'nin hukuki

düzenlemelerinde var olan fırsat eşitliği ilkesine rağmen, ülkede, kadınların karar verme süreçlerine katılma ve üst düzey yönetici olma şansı oldukça düşüktür ve bu nedenle Türkiye bu konuda az gelişmiş ülkeler grubuna dahil edilmiştir.

Kadınların parlamento ya da millet meclislerinde temsil edilme oranı İskandinavya ülkelerinde % 41,6, Avrupa'nın diğer ülkelerinde %21,1, Amerika'da % 19,1, Sahra altı Afrika ülkelerinde %17,5, Asya ülkelerinde 16,6 ve Arap ülkelerinde ise %9'dur. Ruanda, tüm dünyada kadınların en iyi temsil oranına sahip olduğu ülkedir, burada kadınların temsil edilme oranı % 48,8'dir. Türkiye'de kadın temsil oranı 2014 yılında % 14 olarak belirtilmiştir ve kabinede sadece bir kadın bakan bulunmuştur. Yine 2014 yılında kadınların üniversitelerde yönetim pozisyonunda bulunma oranı % 8'dir. 2014 yerel seçimlerinin sonuçlarında il genel meclisi üyelerinin sayısı erkeklerde 1191 olarak kaydedilirken kadınlar için bu sayı 60 olarak kaydedilmiştir. Aynı yıl, büyükşehir belediye başkanlığına seçilen kadın sayısı 3, erkek sayısı ise 27, belediye başkanlığına seçilen kadın sayısı 37 iken erkek sayısı ise 1314 olarak kaydedilmiştir (36).

Son yıllarda bu anlayışın geçerliliğini yitirmekte olduğu gözlemlense de ve devlet politikalarının toplumsal cinsiyet rollerinin değiştirilmesine karşı dirençli olması sebebiyle değişimler zaman almaktadır. Bu konuda doğru yaklaşım siyaset ve sosyal alanın ayrı ayrı düşünülmesinden bir bütün olarak değerlendirilmesidir. Çünkü toplumsal cinsiyet rollerini yaratan ve ortadan kaldıran en önemli faktörlerden biri siyasettir. Bu nedenle kadınların siyasete aktif bir şekilde katılması, karar alma süreçlerine katkıda bulunması, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ortadan kaldırmak için atılacak en önemli adımlardan biridir (35,37).

2.1.3 Türkiye'de kadın erkek eşitsizliği

'Eşitsizlik' ifadesi sosyolojik bağlamda kullanıldığı zaman genellikle bireylerin içinde yaşadıkları toplumsal sınıfların yaşam koşullarının eşit olmamasını ifade eder. Başka bir deyişle, eşitsizlik, kamusal alanda bireylerin veya toplumsal sınıfların etnik köken, dil, inanç, politik görüş vb. faktörler gözetilerek eşitsiz muameleye uğraması anlamına gelir. Bu adaletsizlik ve ayrımcılık, bazı toplumlarda dil, din, ırk vb. temelli olarak gelişirken, ülkemizin de dahil olduğu bazı ülkelerde cinsiyet ayrımcılığı da

görülmektedir. Toplumsal cinsiyet açısından gelir eşitsizliğini gösteren endekste Türkiye 118 ülke arasında 109. sırada yer almıştır (38).

Türkiye coğrafi olarak hem doğudadır hem de batıdadır ve bu nedenle doğunun ve batının bazı özelliklerini bünyesinde birlikte barındırır. Bu birliktelik çoğu zaman bazı problemleri de beraberinde getirmekte olsa da toplumun köklü bir geçmişe sahip olarak toplumu bir arada tutmaktadır. Ülkemiz toplumsal yapısı derin tarihi bağları ile birlikte bir mozaik özelliği göstermektedir. Yıllar boyunca farklılıkları başarı ile sentezlemiş olan Türk toplumsal yapısı yaşadığı tüm olayların sonuçlarını dengede tutmayı başarabilmiştir (23).

Türk toplumu, bulunduğu coğrafi konum ve bu coğrafyada yüzyıllar boyu süren kültürel birikimi sebebiyle dünyadaki diğer ülkelerden büyük farklılıklar gösterir. Türkiye hem coğrafi hem de sosyolojik olarak hem doğu ve hem de batı'dadır. Doğunun ve batının birçok özelliğini aynı anda barındırır. Doğu ve Batının eşi benzeri başka ülkelerde pek bulunmayan birlikteliği birçok soruna sebep olsa da kültürün tarihi derinliği toplumun dağılmasına engel olmaktadır. Yüzyıllardır farklılıkları bir arada tutmayı, bu farklılıklardan beslenerek büyümeyi başaran Türk toplumsal yapısı bu farklılıklar sebebiyle ortaya çıkan olumlu ya da olumsuz tüm sonuçları da dengeleyebilmiştir (23). Fakat buna rağmen, ülke nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan kadınlar kamusal alanda ciddi bir ayrımcılık ve eşitsizliğe maruz kalmaktadır. Bu eşitsizlik ve ayrımcılığı yaratan en önemli faktörlerin, kadınların tüm sorumluluklarının domestik alana sınırlanması, kadınların toplumda üstlenebilecekleri en saygın sorumluluğun anne olmak olması, anne olan kadının olmayan kadından üstün görülmesi, kadınların erkeklerle fizyolojik ve biyolojik olarak yüzeysel kıyaslamalara maruz kalıp, bu kıyaslamalar sonucu güçsüz ve zayıf olarak nitelendirilmesi olduğu düşünülmektedir.

2016 yılında İPSOS Sosyal Araştırmalar Enstitüsü tarafından yürütülen Türkiye Barometresi Araştırması ülkemizde kadın erkek eşitsizliği hususunda önemli bulgular sağlamıştır. Araştırmadan elde edilen verilere bakıldığında, ülkemizdeki her üç kişiden ikisinin kadın-erkek eşitsizliğinin var olduğu konusunda hemfikir olduğu görülmektedir. Aynı araştırmanın sonuçları toplumun üçte ikisinin anne olmanın kadınların ana rolü olduğunu düşündüğünü göstermektedir. Buna göre, kadın evde

kalmalı ve çocuklarının bakımını üstlenmelidir. Erkeğin sorumlulukları ise daha çok ekonomiyle ilişkilidir. Bu nedenle, kadınların işgücüne katılım oranlarının erkeklerinkinden daha düşük olmasında toplumsal cinsiyet rollerinin kültürel formasyonu son derece önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır (39).

Ülkemizde kadın-erkek eşitsizliğinin en çok dikkat çektiği alanlar eğitim ve çalışma hayatıdır. Kız çocuklarının okulda eğitim almasının sağlanması yerine erken yaşta evlendirilmeleri onların önce eğitim daha sonra da çalışma hayatına katılımının önünde büyük bir engel teşkil etmektedir. Türk Medeni Kanunu'na göre 18 yaşından küçük kız ve erkek çocukların evlenmesi yasal değildir. Buna rağmen, özellikle Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgelerinde 18 yaşından küçük çocukların evlenmesi çok sık yaşanmaktadır.

İstatistiklere baktığımızda, 18 yaşından küçük çocuk evliliklerinin oranı 2006 yılında % 28 iken, 2011 yılında bu oran % 32'ye çıkmıştır (40). TÜİK'in 2016 yılı verileri, 16-17 yaşlarındaki kızlarda resmi evlenmelerin tüm resmi evliliklere oranla 2009 yılında %8 olduğuna işaret etmektedir. Bu oran 2016 yılında sivil toplum kuruluşları ve devlet iş birliğiyle %4,6'ya düşürülebilmiştir. (www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643 25.03.2020).

Eğitim düzeyleri ve çocuk evlilikleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Araştırmalar, çocukluk döneminde evlenen bireylerin yaklaşık %41'inin okulda eğitimini tamamlamadığını ve sadece %20'sinin ilkokulu bitirdiğini göstermiştir. Üniversite mezunu ebeveynlerin çocuklarının 18 yaşın altında evlenme oranının sadece %0,5 olduğu tespit edilmiştir. Buradan anlaşılacağı gibi erken evlilik ve eğitim arasında yakın bir ilişki vardır (41).

2.1.4. Türkiye’de kadına yönelik şiddet ile ilgili yasal düzenlemeler

İnsan haklarının korunması devletlerin en temel görevlerinden birini teşkil etmektedir. Kadınların insani haklarının korunması gereği bilincinin oluşmasıyla birlikte, toplumsal cinsiyete ilişkin insan hakları ihlallerinin durdurulması için hukuki düzenlemeler yasalara aktarılmıştır. Dünya çapında gerçekleşen hukuki gelişmeler neticesinde, ülkeler genelinde kadın haklarının korunması zorunlu kılınmıştır. Mevcut yasalardaki çelişiklere rağmen, baskı sistemlerinin ve tahakkümün dönüştürülebilmesinin mümkün olduğu öne sürülmüştür. Dolayısıyla,

bu durumun devamlılığını sağlayabilmek için, politik anlamda kararlılık ve devletlerin ilgili uluslararası yükümlülükleri yerine getirmesi zorunluluğu bulunmaktadır (42).

Ülkemizde, 1980'li yıllar itibariyle, AİŞ, bir toplumsal sorun olarak devlet gündeminde yer almaya başlamıştır. Bu bağlamda, ulusal düzeyde, çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmiş ve cinsiyete dayalı şiddetin engellenmesi için, mağdur kadınların korunması ve desteklenmesi, aynı zamanda, şiddet uygulayan kişilerin cezalandırılması için, gerekli yasal düzenlemeler geliştirilmiştir. Yürürlüğe giren bu yasal düzenlemelerin olumlu sonuçları ispatlanmış durumdadır. Ayrıca, uluslararası kamuoyunun kadına şiddet vakalarını insan hakları ihlali olarak ele alması, ulusal düzeyde bu yasanın devlet sorumluluğu olarak değerlendirilmesine yol açmıştır. Türkiye'nin de imzaladığı uluslararası sözleşmeler ve BM kararıyla, kadına yönelik şiddetle mücadelenin, devletin esas görevleri arasında yer alması sağlanmıştır (10).

İnsan haklarının uluslararası kapsamda korunması farklı düzeylerde karşımıza çıkmaktadır. Ülkemizde, BM ve AK tarafından belirlenen insan hakları koruma sistemleri büyük önem arz etmektedir. BM, 51 ülke tarafından, İkinci Dünya Savaşının ardından, 24 Ekim 1945'te, uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması, devamlı kalkınmanın teşvik edilmesi ve insan haklarının güvencesinin sağlanması için kurulmuştur. AK ise İkinci Dünya Savaşını takiben 5 Mayıs 1949'de kurulmuştur. AK'nın temel hedefleri insan hakları, hukukun üstünlüğü ve çoğulcu demokrasi kaidelerini korumak ve kuvvetlendirmek; azınlık, ırkçılık, hoşgörüsüzlük, yabancı düşmanlığı, sosyal dışlama, uyuşturucu madde ve çevreye ilişkin problemleri çözümlenmek; Avrupa kültürel kimliğinin şekillenmesi ve gelişmesine katkıda bulunmak şeklinde sıralanmaktadır. Türkiye BM ve AK'nın kurucu üyeleri arasında bulunmaktadır. İnsan hakları hukuku, bildiri, sözleşme, ek protokol, tavsiye kararları, içtihatlar başta olmak üzere biçimsel ve yöntemsel değişiklikler içeren çeşitli kaynaklara bağlı olarak güçlenmektedir. Söz konusu kaynakların önemli bir kısmında, kadına şiddetle ilgili genel veya özel düzenlemeler belirtilmiştir. Bu doğrultuda, 6284 Sayılı Kanun kapsamında, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun, ülkemizde uygulanmaktadır (43).

Aile içi şiddet ve kadına uygulanan şiddet suç niteliğinde değerlendirilerek soruşturmaları sırasında ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında verilen önleyici ve koruyucu tedbir kararlarının uygulanması esnasında karşılaşılan problemlerin çözülmesi, aynı zamanda yol gösterici olması hedefiyle, 20.02.2015'te ve 154 sayılı "Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun Uygulanması" konulu Genelgenin güncellenmesinin de yararlı olduğu incelenmiştir (7).

2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasasınının 41. maddesinde ailenin Türk toplumunun ana unsuru olduğu ve eşler arasında beraberliğe dayandığı ifade edilmiştir. 01.08.2014'te uygulanmaya konan Kadınlara Yönelik Şiddet ve AİŞ'nin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin AK Sözleşmesi'nde de, AİŞ ve kadına yönelik şiddetin tüm biçimlerinin, ayrımcılığın ve AİŞ'nin engellenmesi, şiddet mağdurlarına destek ve onları koruma amacıyla gereken siyasetlerin belirlenmesi öngörülmektedir (7).

20.03.2012'de uygulanmaya konan 6284 sayılı Kanunda, şiddet mağdurları veya tehdit altında olan kadınların, çocukların, aile fertlerinin ve tek taraflı ısrarlı izlenim mağduru olan kişilerin korunmasıyla, bu kişilere uygulanan şiddetin durdurulması için alınacak önlemlere dayalı esas ve prensipler açıklanmıştır. Aynı zamanda bu kanun kapsamında, şiddet ve kadına şiddet tanımları belirtilerek, koruyucu ve engelleyici önlemlerin kararlarını detaylı bir biçimde ele alarak, şiddetin durdurulması ile koruyucu ve engelleyici önlemlerin etkin bir şekilde uygulanması için yardımcı hizmetler sağlanmıştır. Aynı zamanda, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin (ŞÖNİM) şiddete ilişkin sorumluluk ve hükümleri açıkça vurgulanmıştır (7).

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da kadına yönelik şiddetin, kadına karşı ayrımcılığın en önemli göstergelerinden birini teşkil ettiği kabul edilmekte olup bütün dünyada ve Türkiye'de çözümlenmesi gereken en mühim toplumsal problemler arasında yer aldığı belirtilmektedir. Böylece, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Türkiye kararında, başvuru ve annesine uygulanan şiddet karşısında yetkili mercilerin etkili bir şekilde ilgilenmemesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ihlali niteliğinde değerlendirilmektedir. Böylelikle, asıl problemin

mevzuatta bulunan bir yetersizliğe dayalı olmadığı gözlemlenmektedir. Aslında, bu kabul edilen düzenlemelerin uygulama aşamasında bulunan yetersizlikten kaynaklandığı da öne sürülmüştür. Dolayısıyla, şiddetle etkin olarak mücadele edilebilmesi doğrultusunda aşağıda verildiği gibi bazı hususların gerçekleşmesi büyük önem taşımaktadır (7).

- Tüm ilişkin kurum ve örgütlerin koordinasyonlu ve uyumlu bir biçimde çalışmaları,
- Şiddete yol açan sebepleri ayrıntılı incelemelerle dikkate alınması,
- Şiddete maruz kalanların koruyucu mekanizmaların beraberinde, şiddet eğilimli kişiler için de önleyici önlemlerin üzerinde odaklanması.

Şiddet Önleme ve İzleme Merkezlerinin görev ve sorumlukları, esas olarak, önleyici sosyal hizmetlerin uygulama ve geliştirilmesinde ehemmiyetli bir fonksiyon ve etkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda, şiddete maruz kalan kişinin isteği üzerine konuya temas eden kolluk personeli ve ŞÖNİM uzmanlarının vakayı dikkatle inceleyerek doğru önleyici kararları tavsiye etmeleri önem arz etmektedir. Aynı zamanda, 6284 sayılı Kanun kapsamındaki şikâyet ve istekler ardından kolluk tarafından belirlenen "Aile İçi ve Kadına Karşı Şiddet Olay Kayıt Formunun" kişiye ve olaya ilişkin en doğru temelli bir şekilde düzenlenmesi gereği önemle vurgulanmıştır. Böylelikle, karşılaşılan durumun niceliğine bağlı olarak, alınacak önlemlerin türü ve niteliği bu kademedede elde edilen form esasınca belirlenmektedir. 6284 sayılı Kanun esasen bir ceza veya ceza muhakemesi kanunu değildir. Bu Kanun kapsamında yer alan kişilere uygulanan şiddete karşı konulması için gereken önlemlerin usul ve esaslarını düzenlemektedir. İşlenen suçlarda ana usul ve güvenceler saklı kalmak üzere anılan Kanun, başvuru üzerine hızla harekete geçilmesi için ayrı bir usul öngörmektedir (7).

Aynı zamanda, 6284 sayılı Kanun uygulamaları beraberinde, çocuğun yüksek yararı kaidesi uyarınca vakanın niceliği esasınca, çocukların psikolojisi, sosyal ve eğitim hayatı ve ebeveynleriyle birlikte uygun ortamlarda ilişki sağlayabilmelerine de olarak tanıyan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu uyarınca uygun tedbir istemlerinde bulunulması hususu da incelenmiştir (7).

Yeni TCK'da, kadına şiddete ilişkin suçlar geliştirilmiştir. Örnek olarak, eş tarafından kadına tecavüz suç niteliği kazanmıştır. Aynı zamanda, töre cinayetleri, suçun ağırlaştırıcı şartlarla yükümlenmesi başlatılmıştır. Töre ve namus cinayetleri ise, kasten öldürme kapsamında yer almış ve ceza indirimleri kaldırılmıştır. Kasten öldürme vakaları, ağırlaştırılmış müebbet ile cezalandırılmaktadır. Kasten yaralama suçu ise, 86. Maddeye göre cezalandırılmaktadır. Evlilik içi cinsel saldırı için yeni düzenlemelere göre (TCK 102/2), '*cinsel saldırı fiili vücuda organ veya sair bir cisim sokulması sureti ile soruşturma ve kovuşturma yapılabilir*'. Bu tür şiddetin ceza bedeli, 7-12 yıl arası hapis cezası olarak belirlenmiştir. Bu suç 3. derece dahil kan veya kayın hısımlığı ilişkisi içinde bulunan bir kişiye karşı işlenirse, ceza yarı oranda artabilmektedir (44).

İstanbul Sözleşmesi veya "Kadına Yönelik Şiddetin ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair AK Sözleşmesi" 1 Ağustos 2014'de uluslararası hukuk alanında yürürlüğe girmiştir ve ilk Türkiye tarafından imzalanmıştır. Bu sözleşme kapsamında, kadına yönelik şiddetle mücadele için geniş kapsamlı bir hukuki zemin oluşturulmuş ve engelleme, koruma, kovuşturma ve mağdur destek siyasetlerine yer verilmiştir. İstanbul Sözleşmesi, kadına yönelik şiddetin yaşanmadığı bir Avrupa yaratmak amacıyla düzenlemiştir. Sözleşmenin taraf ülkeler kapsamında uygulanması, AK tarafından takip edilmektedir. Dolayısıyla, Sözleşme'nin yaptırım gücü ve bağlayıcılık rolünü arttırmak olanağı sunulmaktadır (45).

Böylece İstanbul Sözleşmesi, The Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)'den farklı bir biçimde, kadına karşı şiddet kapsamında uygulanabilecek uluslararası hukuki bir araç niteliğinde düzenlenmiştir (46).

Sözleşme hazırlanırken dört temel ilke dikkate alınmıştır. Bunlardan ilki "şiddeti önleme"dir. İkinci olarak "şiddet mağdurunu koruma", üçüncü olarak ise "şiddet uygulayanı soruşturma ve kovuşturma işlemlerinden söz edilir. Son ilke ise, "kadına karşı şiddetin sonlandırılmasına yönelik politikalar" (47).

İstanbul Sözleşmesinde, devletin politikalarının belirlenmesinde ve uygulamasında, toplumsal cinsiyet eşitliği ve kadınların güçlendirilmesi bakış

açısının bulunması, şiddetle etkili bir biçimde, karşı koyabilmek bakımından büyük önem arz etmektedir. Bu sözleşmede, “İzleme Mekanizması” bölümü kapsamında “Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddete Karşı Eylem Uzman Grubu (GREVIO)”, sözleşme kurallarının uygulanmasını uzman üyelerden oluşan denetim organı ile takip etmektedir. 2015 seçimleriyle belirlenen on üyeden oluşan GREVIO için ilk inceleme dönemi 2016’de gerçekleşmiştir (47).

Sözleşme, özel ve kamusal alandaki şiddeti yasaklamaktadır. Madde 3/a uyarınca, kadına şiddetten, kamusal veya özel yaşamda uygulanmasına bakmaksızın, toplumsal cinsiyete ilişkin bütün şiddet eylemleri anlaşılacaktır (48).

2.1.5. Kadına yönelik şiddet ve aile içi şiddet ile mücadele eden STK’lar

Devlet kurumları dışında, bazı politik, kültürel, iktisadi ve sosyal çalışmalar gerçekleştiren gönüllü kuruluşlar, Sivil Toplum Kuruluşları (STK) adı altında ifade edilmektedir (49).

Türkiye’de sivil toplum anlayışı ve örgütlenmesi 1990’da çeşitlenerek yaygınlaşmaya başlamıştır. Sivil toplum, kitle iletişim araçlarını, gönüllü kuruluşları ve toplumsal hareketleri kapsayan sosyal ilişkiler bütünü tanımlamaktadır. Kadının korunması ve kadına yönelik şiddetle mücadele için çeşitli sivil toplum kuruluşları bulunmaktadır. Kadına uygulanan şiddetle mücadele eden STK’lar, kadınların sesini duyurmak, açılan davaları izlemek, ilişkin seminer düzenlemeleri ve kadına şiddeti durdurmak için çeşitli medya program düzenlemeleri gibi hususları hedef almaktalar. Aynı zamanda, STK kuruluşları gerçekleştirdikleri programlar ve etkinlikler ile kadınların yaşadıkları problemlerin ortadan kaldırılması, daha güçlü olmaları ve kadın emeğinin boşa gitmemesi ve teşvik edilmesini esas almaktadırlar(50).

Kadına şiddet 1980’li yıllarda ülkemizde, bir toplumsal sorun niteliğinde değerlendirilmeye ve eskiden kabul görünen özel alan dokunulmazlığı ilkesinin aksine, kamusal ve siyasal alanda tartışılmaya başlanmıştır. Kadına karşı uygulanan şiddetle mücadele hedefiyle kurulan ilk bağımsız STK olarak Mor Çatı ve Kadın Dayanışma Vakfı’ndan söz etmek gerekmektedir. Cumhuriyetin başlangıç dönemlerinde, Türk kadınlarının hayatını iyileştirmek, onları meslek sahibi etmek ve eğitim görmelerini sağlamak için çalışmaya başlayan ilk kuruluş 1924’da Türk Kadınlar Birliği olarak bilinmektedir. Türk Anneler Derneği, Üniversiteli Kadınlar

Derneği de aynı amaçla faaliyet yürüten kuruluşlar arasında yer almaktadır. Son yılların gündeme gelen kuruluşları olarak ise, Uçan Süpürge, Kadın Cinayetlerini Durduracağız Platformu, Kadın Girişimcileri Derneği, Kadın ve Demokrasi Derneği faaliyetlerinden söz etmek gerekmektedir (50).

2.2 Kadına Yönelik Şiddet ve Türleri

Yirminci yüzyıl, teknik bilimler açısından bilgi çağı olarak bilinmektedir. Bu yüzyıl genellikle bir bilgi çağı olarak kabul edilirken sosyal bilimler açısından bir şiddet yüzyılı olarak tanımlanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki olağanüstü gelişmeleri ile beraber 21. yüzyılda her konuda kayda değer bir ilerleme kaydedilmiştir. Bu gelişmelere rağmen dünyanın her yerinde ve Türkiye’de kadınlara yönelik saldırganlık ve şiddet hâlâ devam etmektedir. Ancak şiddet sadece fiziksel şiddet olarak değil, semboller, toplumsal değerler ve kültürel unsurlarla da gerçekleşebilmektedir (51).

Uzun yıllardır tartışılan kadınlara karşı şiddet, BM Kadına Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi'ndeki yazıda şöyle tanımlanmıştır:

“Cinsiyete dayanan, kadını inciten, ona zarar veren, fiziksel, cinsel, ruhsal hasarla sonuçlanan ya da sonuçlanma olasılığı bulunan, toplum içerisinde ya da özel alanda ona baskı uygulanması ve özgürlüklerinin keyfi olarak kısıtlanmasına neden olan her türlü davranış”

Şiddet, daha çok sosyal ağlarda kadına yönelik şiddet ve feminist söylem olarak tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle şiddet kelimesi bize kadınlara karşı şiddeti hatırlatmaktadır. Tanımlanan ve bildiğimiz şiddet erkekler tarafından gerçekleşmektedir. Erkekler tarafından kadına yönelik şiddetin doğal olduğuna ve kadınların erkeklerin ardılı olarak görülmesine ve aciz, zayıf, pasif vb. olarak algılanmasına yol açtığı inancı vardır (21).

Şiddet; herhangi bir cinsel incinme, kadına zarar verme, fiziksel, zihinsel ve cinsel hasar veya olası sonuçlar ve kadınlara özel ve kamusal alanda baskı uygulamak ve özgürlüğünü otokrat olarak sınırlamak olarak tanımlanır. Bu tanıma dayanarak kadınlara karşı böyle bir şiddet toplumsal cinsiyete dayalı bir sorundur.

Kadınlara karşı şiddet bir sorun olarak 1970'lerde kabul edilmiş ve ülkelerde bu konu hakkında bilinçlendirme yapılmıştır. Bu nedenle bu tür iç meseleler, uluslararası belgelere ve insan hakları kararlarına nadiren dâhil edilmiş ve ele alınmıştır. Bu durumda BM tarafından yeniden tanımlanan böyle bir terim dikkat çekici olmuştur. Evlilik sırasında çiftler arasındaki ekonomik, psikolojik ve fiziksel şiddet ile dostluk da metinlere eklenmiş ve uzun süredir yok sayılan cinsel şiddet tanımına eklenmiştir. Bu bağlamda literatürde yer alan “dayak yiyen kadın” terimi “kadına yönelik şiddet” olarak tanımlanmıştır (52).

Kadına yönelik şiddetin mağdurları kadındır. Bu şiddeti normal ve olağan yaşam akışı olarak değerlendirmek kadınlara karşı ciddi bir haksızlıktır. Ancak kadına yönelik şiddetin göz ardı edilmemesi gereken farklı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik nedenleri vardır. Bu nedenlerden bazıları aşağıdaki gibidir(53,54):

- Psikolojik Nedenler,
- Medyanın etkisi,
- Yoksulluk,
- Töreler,
- Alkol veya zararlı madde kullanımı,
- Anti-sosyal kişilik bozukluğu,
- Bir erkeğe çocukluğunda kötü muamele edilmesi,
- Düşük eğitim seviyesi,
- Toplumda şiddetin normal bir eylem olarak kabul edilmesi ve cinsiyet eşitsizliğine alışılması,
- Kültür farklılıkları,

Dünyada ve ülkemizde cinsel, psikolojik, ekonomik ve fiziksel şiddetin çok sayıda kadın kurbanı bulunmaktadır. DSÖ tarafından yayınlanan veriler, evlilik sırasında her üç kadından birinin partneri veya eşi tarafından şiddete maruz kaldığını göstermektedir. Bu tür şiddet eylemleri yaralanmalara ve özellikle kadınlarda ciddi sağlık bozukluklarına neden olur. Şiddetin yol açtığı en önemli sorun ve bozukluklar

kalp krizi, alkol tüketimi, madde bağımlılığı, sigara içme, HIV/AIDS, kardiyovasküler hastalık ve diğer hastalıklardır.

Ayrıca eşlerinin şiddetine maruz kalan kadınlarda; erken doğum oranının %16 iken, kürtaj oranı ise iki katına çıkmıştır. Dünyadaki kadınların %42'si fiziksel şiddete maruz kalırlar. Kadınlar arasındaki cinsel şiddet oranı %7,2'dir. Neredeyse bu tür şiddet mağduru olanların hepsi de psikolojik şiddete maruz kalmıştır. Buna rağmen şiddete maruz kalan kadınların bu tür şiddetle ilgili başkalarına bilgi vermedikleri ve az sayıda kadının resmî yardım ve sağlık yardımı aldığı görülmüştür. Şiddetin genellikle kadınlar tarafından kabul edildiği ve içselleştirildiği hipotezi bu gerçeğe doğrulanmaktadır

(https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/status_report/2014/en
18.12.2019)

Ülkemiz, kadınlara yönelik cinsel eşitsizlik çalışmaları açısından dünyada son sıradadır. Dünya Ekonomik Forumu'nun 2014 Küresel Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Raporu, Türkiye'nin cinsiyete dayalı ekonomik eşitlik, sağlık, fırsat, siyasi güçlendirme ve eğitim eşitliği incelenen 142 ülke arasında 125. ülke olduğunu göstermektedir. Örneğin, bu rapor, Türkiye'de kadınların eşit ekonomik katılım kriterleri açısından 133., çalışma açısından 128., satın alma paritesi açısından 126., üst düzey yönetici olma kriterleri açısından 111. olarak sıralandığını göstermektedir (51). Bu durum, ülkemizde cinsiyet rollerinin nasıl paylaşıldığını göstermek için oldukça dikkat çekicidir.

Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yayınlanan 2012 raporları kırsal kesimde yaşayan kadınların %43,2'sinin ve kentlerde yaşayan kadınların %38'inin yaşamlarında şiddet yaşadığını göstermektedir. 2016 yılı verileri ülkemizdeki nüfusun %49,8'inin kadın olduğunu göstermektedir. İş gücü oranı eğitim düzeyine göre incelendiğinde kadınların iş gücüne daha fazla katılımının, kadınların daha yüksek eğitim düzeyleri ile ilgili olduğu bulunmuştur. Buna rağmen kadınların ilişkilerinde şiddete maruz kalmasındaki oran, eğitim düzeylerindeki ve iş gücüne katılımlarındaki artış ile değişmemektedir. TÜİK tarafından yapılan 2016 Aile Yapısı Araştırması'nın sonuçları, kırsal alanlarda yaşayan kadınların %46,6'sının ve şehirlerde yaşayan kadınların %40,3'ünün AİŞ'e maruz kaldığını göstermektedir

(55). Köyde yaşayan her dört kadından biri ve şehirlerde yaşayan her on kadından biri fiziksel şiddet yaşamaktadır. Buna rağmen sonuçlar, evli kadınların yaklaşık %70'inin ve evli erkeklerin yaklaşık %60'ının mutlu olduklarını ifade ettiklerini göstermektedir. (www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24643 25.03.2020). İstatistiklerdeki bu tür çelişkili rakamlar dikkat çekicidir çünkü kadınların şiddeti kabul ettiğini göstermektedir.

Literatürde kadına yönelik şiddet; fiziksel şiddet, psikolojik şiddet, cinsel şiddet ve ekonomik şiddet olarak sınıflandırılmaktadır. Bu şiddet türleri ayrıntılı olarak tartışılacaktır.

2.2.1 Fiziksel şiddet

Daha önce de tartışıldığı gibi şiddet, bir failin mağdura karşı kabul edilemez ve haksız bir eylemdir. Kadına yönelik şiddetin tanımlanması için akla gelen ilk şiddet türü fiziksel şiddettir. Ana neden, fiziksel şiddetin diğer şiddet türlerinden daha doğru ölçülebilmesidir. Fiziksel şiddet mağdurlarının maruz kaldığı zarar, diğer şiddet türlerine maruz kalanların uğradığı zarara göre daha kolay fark edilebilir ve daha objektif değerlendirilebilir. Bu nedenle fiziksel şiddet diğer şiddet türlerinden daha belirgindir. Kadınlara yönelik fiziksel şiddet genellikle tokat veya tekme atmak, sallanan bir darbe ile vurmak, yaralamak, tedavi gerektiğinde tedavi edilmesini engellemek şeklinde ortaya çıkabilir (51).

2.2.2 Cinsel şiddet

Cinsel şiddet türü, yıllar boyunca fiziksel şiddetin bir alt kategorisi olarak düşünülmüştür ancak bu tür şiddet, doğası ve etkileri nedeniyle fiziksel şiddetten ayrılmıştır ve son yıllarda üzerinde birçok çalışma yapılmıştır. Genellikle cinsel şiddet, mağdur tarafından kabul edilmeyen zaman, mekân ve biçimlerde zorla cinsel ilişki olarak tanımlanır. Şiddetin zararlı formlarından biridir; bekârlarda, partnerlerde ve evli çiftlerde bulunabilen tecavüzdür. Cinsel şiddet aynı zamanda zorla kürtaj, cinsel organlarına zarar verme, çocuk sahibi olmaya zorlama, zorla evlilik, başkalarıyla zorla cinsel ilişki, sözlü veya görsel olarak cinsel taciz, cinsiyet özelliklerini küçümseme vb.dir (51).

2.2.3 Psikolojik şiddet

Bazı referanslarda duygusal şiddet olarak da bilinen psikolojik şiddet, eşine psikolojik baskının sistematik olarak uygulanması ile duygularını kontrol etmeye, hakarete, sömürüye ve kurbanı toplumdan izole etmeye çalışmak olarak tanımlanır. Bu bağlamda bu şiddet ceza şeklinde işlenmektedir. Bu tür şiddet, kendi kararlarını vermelerini engelleme, dışarı çıkmalarına ve arkadaşlarıyla buluşmalarına izin vermeme, diğer kadınlarla karşılaştırma, küçümseme, tehdit etme, korkutma, davranışlarına ve tutumlarına saygısızlık etme vb.dir (51).

Psikolojik şiddet etkileri fiziksel şiddet etkileri kadar belirgin olmayabilir. Buna karşılık bu tür şiddet, kadınlar üzerinde kadınların kendilerine saygılarını yitirmesi ve evli çiftler ile cinsel partnerler arasındaki duygusal stresinden dolayı fiziksel şiddetten daha önemli bir etkiye sahiptir. Bu tür duygusal şiddet, fiziksel şiddetten daha yaygındır. Fiziksel şiddetten önce veya birlikte gerçekleşen psikolojik şiddettir (56).

2.2.4 Ekonomik şiddet

Kadınlara karşı ekonomik şiddet, kadınları gelir elde etmeye zorlamak veya para kazanmamaları için çalışmasını engellemek olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca ekonomik şiddet; kadınların para kullanmasını önlemek, ekonomik olarak erkeklere bağımlı olan kadına para vermemek, paralarını veya banka kartlarını ellerinden almak, işe gitmelerini engellemek, takılarına veya kişisel eşyalarına el koymak, ekonomik faaliyetler ve harcama giderleri vb. ile ilgili kararlarını yok saymaktır (51).

2.3 Aile İçi Şiddet

Araştırmalarımızda cinsiyet sorunları genel olarak tartışılrsa da AİŞ'e ve bunun bir sonraki bölümlerdeki etkilerine daha fazla odaklanacağız. Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri mağdurun kendi fiziksel ve psikolojik sağlığının sadece AİŞ ile tehdit edilmediğini, aynı zamanda mağdurun kendi fiziksel ve psikolojik sağlığının mevcut veya eski eşin eylemleri tarafından tehdit edildiğini belirtmektedir (57).

2.3.1 Aile içi şiddetin yaygınlığı

Aile içi şiddeti kapsamlı bir şekilde ele almak için özellikle AİŞ'nin yaygınlığına ilişkin literatürün gözden geçirilmesi gerekmektedir. DSÖ tarafından yapılan

araştırmalar, dünyanın dört bir yanındaki kadınların hayatlarında en az bir kez, ülkelerde farklı olan cinsel ve/veya fiziksel şiddet mağduru olduklarını bulmuştur (58). Tjaden ve Thoennes Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 1,5 milyondan fazla kadının her yıl partnerleri tarafından cinsel veya fiziksel olarak istismar edildiğini bildirmiştir (59).

Güler (14) ve Hıdıroğlu (60) alışmalarında eşleri tarafından AİŞ'e maruz kalan kadınların oranının %40 olduğunu bildirmişlerdir. Altınay ve Arat tarafından AİŞ ve fiziksel şiddette kadınların eğitimini ve gelir düzeyini etkileyen demografik faktörler üzerine araştırmalar yapılmıştır. Altınay ve Arat (9) tarafından yapılan araştırma, ülkedeki kadınların %34'ünün en az bir kez fiziksel şiddet mağduru olduğunu, %14'ünün cinsel şiddet ve %36'sının ekonomik şiddet yaşadığını göstermektedir. Araştırma, ayrıca kadına yönelik şiddet ile şehirde yaşayan kadınlar arasında negatif bir ilişki olduğunu göstermektedir. şehirde yaşayan kadınlar, ilçelerde yaşayan kadınlardan daha fazla fiziksel şiddete maruz kalmaktadır.

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, BNB Danışmanlık ve ICON Enstitüsü Kamu Sektörü, 2008 yılında Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü ile iş birliği yaparak 12795 kadın lehine çalışmış ve kırsal kesimde yaşayan kadınların %43'ünün ve kentsel alanda yaşayan kadınların %38'inin eşleri tarafından orta veya şiddetli fiziksel şiddete maruz kaldığını ortaya koymuştur.

Benzer alışma, eşleri tarafından orta veya şiddetli fiziksel şiddet mağduru olan kadınların çizilme, yaralanma, kazıma, kulak zarı yırtılması, kesme, göz yaralanması veya morarma, ısırma, burkulma, kemiklerde kırılma, dislokasyon, diş kırılması, derin yara, iç organlarda yaralanma ve yanıklara maruz kaldığını belirlemiştir.

Arıkan, evlilik sırasında şiddet uygulayan bir erkeğin beş özelliğini geliştirmiştir. Bu zellikler arasında bağımlılık (eşin ihtiyaçlarını karşılamama ve onu önlemeye yönelik bir girişim), düşük benlik saygısı (duygularını önlemek ve otoritesini evde tutmak için şiddet kullanımı), alkolün kötüye kullanımı (sarhoş erkeklerin alkol kullanmayanlardan önemli ölçüde farklı olması), geleneksel cinsiyet rollerine inanma (geleneksel olarak eşlerine darbelerle şiddetli bir şekilde saldırma hakkını kendinde görme) ve şiddet içeren davranışlar için sorumluluk stlenmeme

(çoğunda kadının şiddet uygulamak için erkeği uyandırdığını düşünme) bulunmaktadır (61).

Lee ve Guterman (62), şiddet uygulayan erkekler için olası risk faktörlerinden bahsetmiş ve davranış problemlerinin genç yaşta veya çocuklukta, düşük sosyo-ekonomik düzeylerde, madde bağımlılığında, şiddette ve suçta olduğunu vurgulamışlardır.

Yukarıda belirtilen rakamlarda gösterildiği gibi günümüzün en ciddi sosyal sorunlarından biri, yaygınlığının ve daha sonra bahsedilen sonuçlarının değerlendirilmesine dayanan AİŞ'dir. Bu nedenle bu kadar ciddi sosyal sorunlara yol açan döngüyü kırmak için kuşaklar arası şiddet ve saldırganlık transferini doğru bir şekilde anlamak önemlidir.

2.3.2 Aile içi şiddetin kuşaklar arası aktarımı

Bazı yeni çalışmalara göre örneğin, şiddet gören çocukların ve annelerine uygulanan şiddeti izleyen çocukların, nesiller arası şiddet aktarımı nedeniyle şiddet gören çocuklara göre daha sonraki yaşamlarında şiddet uygulama olasılıkları daha yüksektir (63). Bu durum büyük ölçüde çocuğun kurduğu kimlikle açıklanabilir. Çocuk, bir başkasına saldırması ele alındığında ona doğrudan saldıran bir rolle özdeşleştirilir (64).

Thornberry ve Henry (65) araştırmalarında şiddetin kuşaklar arası bulaşmasını gözden geçirmiş ve iki önemli sonuca varmışlardır. İlk sonuç, çocukluk çağında şiddet gören kişilerin sayısının yetişkinlik dönemlerine göre istatistiksel olarak daha fazla olduğudur. İkinci önemli sonuç, çocuklukla sınırlı kötü muamelenin önemli bir etkisi olmamakla birlikte şiddetten çocuklukta ve ergenlikte sürekli etkilenileceği yönündedir.

Ehrensaft (66), ailelerinde ebeveynleri arasında çeşitli faktörlere ek olarak şiddet gören çocukların yetişkinliklerinde eşlerine şiddet uyguladıklarını tespit etmişlerdir. Knous-Westfall (67), saldırganlık ve şiddetin kuşaklar arası etkilerini incelemiş ve bu tür bir aktarımın çocukların ailedeki cinsiyetine nasıl dayandığını araştırmıştır. Bu çalışma, çatışmalarla dolu evlerde yetişen çocukların özellikle şiddetlerini geliştirdiklerini göstermektedir. Kız çocukların çatışmanın ciddiyetine bakılmaksızın

şiddetin kurbanlarıyken çatışma düzeyinden bağımsız olarak şiddetin kurbanı olma olasılığı daha yüksektir. Lohman (68), yetişkinlik döneminde akran çatışmaları ve şiddetin, özellikle psikolojik şiddetin yetişkinlik döneminde ebeveynlerden çocuklara aktarılması koşulunu kötüleştirdiğini belirtmiştir.

2.4. Kadına Yönelik Şiddetin Nedenleri

Bugün bizim kuşağımızdaki erkeklerin kadınlara karşı tutumları sadece kadın ve erkeğin temel doğalarından değil aynı zamanda erkek ve kadınların yüzyıllardır biriken kültürel mirasından kaynaklanır. Bu, erkeklerin kadınlara karşı davranışını anlamamanın makul bir yoludur. Kadına yönelik şiddetin doğru bir şekilde yorumlanabileceği ve anlaşılabilmesi temel gerçek budur.

Tarihin ya da tarih öncesinin her çağındaki her insan bir toplum içine doğmuştur ve ilk yıllarından itibaren o toplum tarafından şekillendirilmiştir. Değerlerimiz insan olarak bizim en temel parçamızdır ancak değerlerimiz aynı zamanda farklı tarihsel gerçekler ve gelişmelere bağlıdır. Değerlerimiz sayesinde çevremize uyum sağlarız ya da çevremizde hâkimiyet elde ederiz ya da çevremizi kendimize uydururuz. Dünya'da kadınlığın tarihi bu çerçevede oluşmuştur. Bu, geçmişte kadınlar üzerindeki baskının ve bugünkü mağduriyetlerinin arasında tutarlı bir bağdır. Şimdiki durum geçmiş geleneklerin bir devamıdır, alışkanlıkların bugüne ulaştırılmasıdır.

Agresif davranışlar toplum içinde öğrenilir ve teşvikle güçlendirilir. Toplumun bütün önemli alanlarında kadınlara erkeklerle eşit davranılacağına dair verilen anayasal vaatlere rağmen eğitilmiş ya da eğitimsiz kadınlar her seviyede bir çeşit şiddete maruz kalmaktadır. Fiziksel yaraların dışında şiddet, psikolojik ve zihinsel huzursuzluklar ve yoksunluklarla kendini belli etmektedir. Kadınların dindeki imgeleri ve gerçekteki sosyal şartları arasında dikkate değer bir zıtlık vardır ve bu kadınlarda bir kimlik krizine yol açmaktadır.

On ya da yirmi yıl öncesine kadar, toplum bilimciler arasında eğitim, hukukta eşitlik ve toplumun kadına karşı tutumunu değiştirecek nitelikte kadınların politik süreçlerde aktif rol alması gibi konularda yüksek umutları vardı. Ama kanunlardaki değişimin getirdiği muazzam değişikliklere rağmen daha yapılması gereken çok şey var. Ancak kanunların kadınları şiddetten ve sömürüden korumadaki etkisini inkâr

etmek de yanlış olur. Kanunlarla demokratik haklarını kadınlara vermenin yararını yok saymak sağduyu eksikliği olacaktır. Kanunlardaki değişiklikler birçok kadının değişim ve iyileşme için verdiği mücadelenin sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Bu, özellikle boşanmış, terk edilmiş, dul kalmış kadınların ya da zorla evlerinden çıkarılmış kadınların durumu için önemli. Gelecek mücadelelerin baz alacağı temel budur ve haklar hakkında bir bilinç oluşturmak gerekmektedir. Kadınlar için yasal yardım ve danışma hücreleri kırsalda ve her yerde yaşayan tüm kadınların ulaşabileceği bir noktada olmalı.

Şiddetin altında yatan sebepleri saptamak ve onlarla ilgilenmek bu çabanın merkezini oluşturur ve bu aynı zamanda hem kolay hem de karmaşık bir eylemdir.

‘Kolay’dır çünkü kadına yönelik şiddette asıl sebep her zaman açıktır: İstismar etme hakkı olduğuna inanan bir istismarcı. Bu kişi aynı zamanda istismarın sonucunda başına bir şey gelmeyeceğine, hiçbir polisin kendisini tutuklamayacağına, hiçbir hukuksal sistemin kendisini sorumlu tutmayacağına inanır ya da bunların olmayacağını bilir. Bu yüzden istismara verilecek etkili yasal, hukuki tepkiler şiddetin önlenmesinde en temel eylemdir.

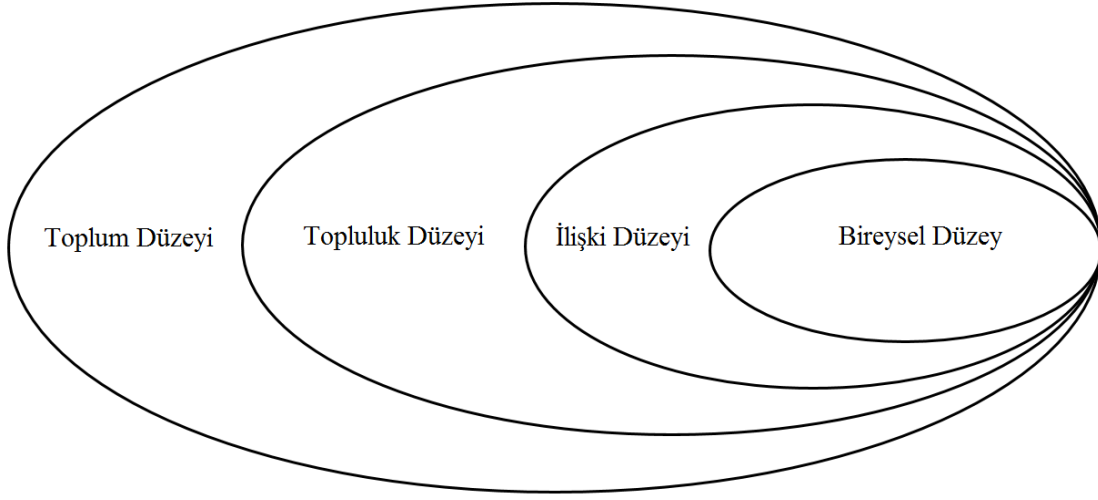
Ancak bu tür etkili tepki sistemleri olan yerlerde bile, birçok istismarcı kadınları istismar etme konusunda izinli olduklarını ya da hakları olduğunu hissetmeye devam etmektedir. Kadına yönelik şiddeti önlemek istiyorsak, bu hakkın ya da iznin toplumun farklı katmanları arasında nasıl geçiş yaptığını sorgulamalıyız. İşte burada olay karmaşıklaşıyor.

1993’te yayınlanan Kadına Yönelik Şiddetin Sonlandırılması Hakkında Beyan kadına yönelik şiddeti tarihsel olarak kadın ve erkekler arasındaki eşit olmayan güç ilişkilerinin bir göstergesi olarak tanımladı. Ancak şiddeti engellemek için program geliştirmek, etkili bir şekilde müdahale edebilmek için, bu eşitsiz gücün farklı bağlamlarda ve ölçeklerde -bireysel ilişkiler ve küresel anlaşmalar gibi- nasıl ortaya çıktığını anlamayı gerektiriyor.

Bu Beyandan sonra farklı çevrelerde kadına şiddete katkı sağlayan etkenlerle ilgili detayları açığa çıkaran kadına şiddet vakalarıyla ilgili çok araştırma yapıldı ve çok yazıldı.

Kadına yönelik şiddeti anlamak için ekolojik bir model şekil 1’de gösterilmiştir.

Toplum sağlığının ekolojik modeline dayalı incelemeler sosyal pratiklerin ve toplumun değerlerinin içinde yer alan bu karmaşık ve iç içe geçen etkenleri anlamaya yardımcı olmak için son yıllarda çok ilgi çekti.

Şekil 1. Kadına yönelik şiddeti anlamak için ekolojik bir model

2.4. 1. Toplum düzeyi

En geniş ya da her şeyi içine alan küme toplum düzeyini temsil etmektedir. Bu düzeyde devlet eliyle getirilen kanunlar, politikalar ve uygulamalar, daha geleneksel ya da toplumda alışlagelmiş uygulamalarla birlikte kadına yönelik şiddete direkt olarak katkıda bulunabilir, bu şiddeti cevapsız bırakabilir ve/veya kadına yönelik şiddeti hoş gören, bağışlayan ve haklı bulan bir ortam oluşturabilir (69).

Kadının temsili ve katılımına değer veren ve kadın ve erkek arasında ekonomik, sosyal ve politik güç farkının daha az olduğu toplumlarda kadına yönelik şiddetin seviyesi daha düşüktür.

Toplum düzeyindeki diğer etkenler kadınların sahip olduğu kısıtlı ekonomik fırsatlar ve mülk ve toprak hakkına sınırlı erişimlerini içermektedir. Kadınların ekonomik bağımsızlığını ve yetenek kazandıran eğitimlere erişimini, kredi ve iş bulmalarını desteklemek için stratejiler, kız çocuklarının ortaokulu tamamlamalarını teşvik etmek, evlenme yaşını 18’e çekmek, evlenme ve çocuk sahibi olma

konularında kadınların haklarına saygı duyulmasını sağlamak toplumsal seviyede kadına yönelik şiddete karşı koruyucu etkenlerdir.

2.4.2. Topluluk düzeyi

Topluluk düzeyinde, toplum düzeyindeki etkenleri de kapsayan başka etkenler ortaya çıkmaktadır. Kadınları destek mekanizmalarından uzak tutmanın ve kız çocuklarının ve kadınların arkadaşlık kurup özgürce iletişim kurabileceği güvenli ortamların az olmasının şiddete katkı sağladığı ve etkilerini artırdığı saptanmıştır.

Erkeklerle kadın davranışı üzerinde kontrol hakkı veren topluluk (ya da toplum) normları, hakimiyet, namus ve saldırganlıkla ilişkilendirilen erkeklik algısı ve katı toplumsal cinsiyet rolleri kadınlara yönelik şiddeti artıran etkenlerdir. Bir kadına eşi tarafından uygulanan şiddete karşılık bunun mahrem/özel bir konu olarak görülmesi sebebiyle komşuların müdahale etmemesi gerektiğine dair inanç ya da bir kız çocuğunun tecavüze uğradığını raporlamanın aileye utanç getireceğine dair inanç gibi şiddeti görünmez kılan, küçük gösteren, üstünü örten ya da haklı bulan tutumlar da aynı şekilde şiddete katkı sağlayan etkenlerdir.

Kadınlar da bu toplumsal normlar tarafından şiddeti kabul etmeye yönelik koşullanmış olabilirler. Çeşitli ülkelerde yapılan anketler birçok bağlamda ve vakada kadınların şiddetin haklı olduğunu düşündüğünü gösterir.

2.4.3. İlişki düzeyi

İlişki ya da aile düzeyinde şiddet için en güçlü risk etkenlerinden biri sosyal ve ekonomik alandaki karar mekanizmalarına erkeklerin hâkim olmasıdır. Erkeklerin bazı durumlarda eşlerini fiziksel olarak terbiye etme hakkı olduğuna dair inanç gibi ailede kadına ya da kız çocuklarına karşı erkeğin şiddet uygulamasının haklı görülmesi, ailenin ya da bireyin mahremiyetin ya da namusunun şiddete uğrayan kız çocukları ve kadınların güvenliği ve refahından daha önemli görülmesi de şiddeti artırıcı etkenler arasındadır.

Yukarıdaki (topluluk ve ilişki düzeyindeki) etkenlerin birçoğu erkek egemenliği ve cinsiyet ayrımı, kadınlara karşı yüksek seviye düşmanlık, şiddet kullanımı için akranlardan alınan teşvik, cinsel ilişki normları ve kadınların aşağılanması gibi

şiddeti artıran etkenlere sahip olan akran gruplarında ya da teşkilatlı yapılarda da gözlemlenir.

2.4.4. Bireysel düzey

Son olarak, bireysel düzeyde, erkeklerin şiddet uygulamasının en tutarlı göstergesi cinsiyetçi, ataerkil ve karşı cinse düşmanlık içeren tutumlara hak vermeleridir. Diğer şiddeti artıran ve teşvik eden etkenlerin yaş, eğitim düzeyi ve anti-sosyal davranışlarla ilgili olduğu tespit edilmiştir (69).

Partnerler arasındaki şiddetle ilgili çalışmalar kontrolsüz alkol kullanımını, şiddetin dozunu yükseltme potansiyeli ve cinsel bir saldırı için kullanılma ihtimali sebebiyle kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddeti artıran daha karmaşık etkenler olarak tespit edilir. Kişinin çocukluğunda şiddete maruz kalması ya da şiddeti deneyimlemesi daha sonra şiddeti uygulamasına sebep olan güçlü etkenlerdendir. Ancak bu şartlarda uygulanan şiddet hiçbir surette önlenemez değildir ve şiddetsiz bir toplumsal norm ve sağlıklı ilişki modelleri gibi başka sosyal, eğitimsel ve psikolojik etkenlerden etkilenir.

Kadına yönelik şiddeti engelleme çabasında kişisel yaşam hikayeleri, tutum ve davranışlarına odaklanma eğilimi sıklıkla karşımıza çıkmaktadır ancak bunların ekolojik modelin sadece tek bir parçası olduğunu ve diğer düzeylerdeki etkenlerin sürekli etkisi altında olduğunu unutmamak gerekir.

Eşitsiz güç ana konu olmaya devam ediyor. Kadınlara ve kız çocuklarına yönelik şiddetin sebepleri farklı teorik perspektiflerden incelenmiş ve bu incelemelerin hepsi kadına yönelik şiddetin tek bir sebeple açıklanmasının yeterli olmadığı sonucuna varmış olsa da kadın ve erkek arasındaki güç eşitsizliği bu çalışmaların vurguladığı ortak nokta olmaya devam ediyor.

Kadına yönelik şiddet kadınlar ve erkekler eşit olmadığı için vuku bulur. Bir kişinin şiddeti deneyimleyip deneyimlemeyeceğini saptayan birçok farklı etken vardır. Ancak yeni yapılan bir çalışma ulusal düzeyde -eğitim, istihdam, ekonomik haklar ve mülk edinme hakkı, evlenme ve boşanma özgürlüğü gibi konularda- yaşanan toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin kadın davranışı üzerinde erkek otoritesinin normal sayıldığı ve kadına yönelik şiddetin kabul edilebilir görüldüğü yerlerde

partnerler arası şiddetin daha yüksek bir düzeyde olduğuna işaret ettiğini ortaya koydu.

Erkekler de toplumsal cinsiyetleri sebebiyle şiddete maruz kalıyor olsalar da bu aynı şekilde bir sistem dahilinde gerçekleşmemektedir. Problemin ciddiyet ve boyutu kadına ve kız çocuklarına yönelik şiddeti tamamen başka bir ölçekte gerçekleştiğini göstermektedir (69).

2.5. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetin Etkileri

Aile içi şiddetin etkileri; şiddet mağdurlarına etkileri ve şiddete tanıklık eden kişilere etkileri olmak üzere iki başlıkta incelenebilir. Aile içi şiddet üzerine yapılan araştırmaların genelinde; şiddetin, şiddet mağduru kadınlar üzerindeki etkileri incelenmiş olsa da, günümüzde şiddete tanıklık eden bireyler -özellikle çocuklar- üzerindeki etkileri de dikkate alınmaya başlamıştır. Kadına uygulanan şiddetin doğurduğu sonuçlar; ölümcül olan (cinayet, intihar, ölüm, HIV/AIDS) ve ölümcül olmayan (ağrı, kalıcı işlevsel bozukluk, moralsizlik, obezite, kronik rahatsızlık, gastrointestinal rahatsızlıklar, somatik şikayetler, istenmeyen hamilelik, cinsellikle bulaşan hastalıklar, bebek ve gebelik bozuklukları) şeklinde iki ana başlıkta incelenebilir. Şimdiye kadar yapılan araştırmalara göre; şiddete maruz kalan kadınların intihar ve madde bağımlılığı riski, şiddete maruz kalmamış kadınlara kıyasla daha yüksektir. Aynı zamanda, şiddet mağduru kadınlarda travma sonrası stres bozukluğu, yeme bozuklukları, depresyon, dalgınlık ve hiperaktivite bozukluğu başta olmak üzere çeşitli psikolojik sorunlarla, şiddete maruz kalmayanlara kıyasla daha yüksek oranlarda karşılaşılmaktadır (70).

Aile içi şiddete tanıklığın çocuklardaki etkileri bakımından, dikkate alınması gereken bir husus ön plana çıkmaktadır. Bu da; şiddetin sadece aile ortamında karşılaşılan bir durum olmaktan ziyade, toplumun genelinde karşılaşılan ve sistematik olarak toplumun tüm bireylerini etkileyen bir nitelik taşımasıdır. AİŞ'den en büyük hasarı gören bireyler olarak çocuklardan söz etmek ise, birçok araştırmanın ortak noktasıdır (70).

Şiddetin çocuk üzerindeki etkilerinin incelenmesi; şiddetin hangi bağlamda uygulandığı, kişiye hangi kanal aracılığıyla ulaştığı, şiddetin içeriği ve sıklığı gibi hususlardan söz etmeyi gerektirmektedir (70).

2.6. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Hizmetleri

Aile içi kadına yönelik şiddet dünya kapsamında farklı tanımlarla ifade edilebilmektedir. Söz konusu tanımlar arasında, AİŞ, eşler arası istismar, aile şiddeti, evlilik istismarı ve eş istismarı gibi tanımlardan bahsetmek gerekmektedir. AİŞ kavramında, fiziksel, cinsel ve psikolojik gibi geniş bir uygulanma kapsamı bulunmaktadır. AİŞ, 1996'da DSÖ esasınca bir halk sağlığı problemi niteliğinde değerlendirilmiş ve 2000 yılında ise şiddetin engellenmesi, aşağıda verildiği gibi, dört temel başlık altında incelenmeye alınmıştır (71).

- Şiddet türlerinin belirlenmesi ve sonuçlarının incelenmesi,
- Şiddete yol açan sebeplerin açıklanması ve kızgınlık eylemlere sebep olan risk faktörlerinin tanımlanması,
- Şiddetin önlenmesi için en etkili yöntemlerin belirlenmesi,
- Özellikle çocuk ve kadınlara uygulanan şiddet oranının düşürme girişimlerinin teşvik edilmesi,

Kadına yönelik şiddeti önlemeye ilişkin çalışmalar dünya üzeri ve Türkiye'de farklı uygulama ve boyutlar kapsamında yürütülmektedir. Türkiye'de kadına şiddete sıfır tolerans kaidesine dayalı faaliyetlerle geniş kapsamlı olarak, kamu, sivil ve tüm tarafların evrensel işbirliği ve müşterek çalışmaları esasınca gerçekleştirilmektedir. AİŞ olaylarında, şiddet mağdurları olarak kadınlara sunulan hizmetlerin çeşitlenmesinin ve nitelik olarak güçlenmesinin beraberinde, erkekler olarak şiddet faillerine de değişik ve etkili hizmetlerin planlanması ve gerçekleşmesi büyük önem arz etmektedir (72).

Başbakanlık, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından sunulan, "Kadına Yönelik Aile İçi şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı 2012-2015" dahilinde toplumsal cinsiyet beraberliği ve kadına karşı AİŞ ile mücadele için, aşağıda verildiği gibi altı esas alanda iyileştirme uygulanmasına karar verilmiştir (73):

- Yasal düzenlemeler,
- Toplumsal bilinç ve düşünce dönüşümü,

- Kadının sosyo-ekonomik bakımdan kuvvetlendirilmesi,
- Koruyucu hizmetler,
- Tedavi ve iyileştirici hizmetleri,
- Kurum ve örgütler arası, işbirliği.

Kadınların toplumsal faaliyetlere aktif bir biçimde katılım sağlamaları ve onları baskı altına alan şiddetle başa çıkmalarında, eğitim görmeleri, meslek alanlarda gelişmeleri ve eşit haklara sahip olma bilincinin farkındalığı hayati önem taşımaktadır. Türkiye’de kadına yönelik AİŞ vakalarının önlenmesi için, yenilik niteliğinde “4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun” hazırlanmıştır. Ancak, AİŞ probleminin, sadece yasal düzenlemelerle ortadan kalkabileceği de pek mümkün görünmemektedir. Bu yüzden, yasal düzenlemelerin beraberinde, uygulamaya yönelik önlemlerin de tabi tutulması oldukça önemli olmaktadır. Kadına şiddet vakalarında, şiddet mağdurlarına çeşitli destek hizmetleri sağlayabilecek kurum ve kuruluşlar aşağıdaki gibidir (73):

- İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri,
- Alo 183 Aile, Kadın, Çocuk ve Özürlü Sosyal Hizmet Danışma Hattı,
- Sağlık Kuruluşları,
- Polis Merkezleri,
- Jandarma Karakolları,
- Cumhuriyet Savcılığı,
- Belediyelerin Kadın Danışma Merkezleri,
- Baroların Kadın Danışma Merkezleri ve Adli Yardım Kurulları,
- Kadın Sivil Toplum Kuruluşları,

Kadına yönelik uygulanan şiddet bakımından devletin yükümlü olduğu çeşitli uygulamalar ve sorumluluklar bulunmaktadır (74):

- Kadınlara uygulanan ayrımcılıkların önlenmesi,

- Kadın - erkek beraberliğini anayasa kapsamında güvenceye alarak, uygulamak,
- Şiddete maruz kalan kadınların ekonomik bağımsızlığı ve güçlenmesi amacıyla, gereken eğitim, destek ve koruma (kadın konukevleri) hizmetlerinin sunumu,
- Şiddete maruz kalan kadın ve çocukların sosyal hayata geri dönebilmelerini sağlamak için, gereken sosyal, sağlık, psikolojik ve hukuki danışmanlık hizmetlerinin sunumu,
- Maddi destek,
- Kadınların konut ve çalışma imkanlarında destek,
- Şiddet faillerinin eğitilmesiyle, şiddet eğilimli davranışlarını önlemek,
- Suç niteliği taşıyan kadına şiddet davranışlarını önlemek için tedavi programlarının uygulanması.

1970'ten önce AİŞ mağdur kadınlarına yönelik bir hizmet imkanı bulunmamakla birlikte, yasalar zorunluluğu doğrultusunda, AİŞ'e maruz kalan kadınlara, günümüzde, çeşitli düzenlemeler ve uygulamalar yürürlüğe girmiştir. Aynı zamanda, söz konusu girişimlerle birlikte, kamuoyu bilincinin artması ve farkındalık yaratılması yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Öte yandan, kadına şiddetle mücadele çalışmaları, adalet, emniyet, sağlık ve sosyal hizmetler gibi birçok kurum ve kuruluşların işbirliği ve ortak çalışması sonucu gerçekleştirilmektedir. Kadına şiddeti önlemek için verilen hizmetler, önleyici, krize müdahale ve rehabilitasyon hizmetler başta olmak üzere, üç ana başlık altında değerlendirilebilmektedir (74).

Önleyici hizmetler, toplumda kadına şiddet uygulamalarını önlemeyi planlamaktadır. Aynı zamanda, bu sorunun karşılaşılmasındaki sebeplerin belirlenmesi ve ilişkin çözümlerin üretilme politikalarını içermektedir. Kısacası, kadınların güçlendirilmesi, toplumsal konumlarının yükseltilmesi için çalışmalar sayesinde AİŞ'e sebebiyet veren ve pekiştiren olumsuz düşünce ve eylemlerin giderilmesini sağlamak adına uygulamaya giren girişimler, önleyici hizmetler kapsamında yer almaktadır (75).

Kriz'e müdahale hizmetleri, şiddet mağduru kadınlara, koruyucu ve tedavi edici hizmetlerin sunumunu sağlamaktadır. Müdahale hizmetleri, kriz yaşanan süreçte sunulan hizmetler ve kriz sonrası verilen hizmetler şeklinde sınıflandırılabilir. Müdahale kapsamında gerçekleşen hizmetler, şiddet yaşantılarının ardından mağdur kadınlara sunulmakta ve onların sağlık ve güvenliğini korumak için alınması gerekli önlemleri içermektedir. İyileştirici hizmetler ise, mağdur kadınların konaklama ihtiyaçlarının karşılanması, ekonomik özgürlüğe kavuşmaya ilişkin istihdam, danışmanlık, sağlık ve psikolojik destek sağlamak ve son olarak ise, maruz kaldığı şiddet durumunun etkilerini kaldırmak için hizmetler bütünüdür (74).

Türkiye'de şiddetin önlenmesi ve izlenmesi hususu genel anlamda kadınlara yöneliktir (76). Türkiye'de şiddet mağduru kadınlara sunulan kurum bakımı hizmetleri arasında kadın konukları ve sosyal hizmetlerden söz etmek gerekmektedir. Kadın konukları, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından şiddetle maruz kalan kadınların korunması ve desteklenmesine için sağlanan kurumsal hizmet birimlerinin başında gelmektedir. Kadın konuklarında sunulan hizmetler, 05 Ocak 2013, 28519 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren "Kadın Konuklarının Açılması ve İşletilmesi Hakkında Yönetmelik" esasınca gerçekleştirilmektedir. Bu kadın konuklarının işlevsel özellikleri aşağıda verildiği gibi özetlenebilmektedir (74):

- Tüm şiddet türlerine maruz kalan kadınların korunması,
- Psiko-sosyal ve iktisadi sıkıntıların giderilmesi,
- Kadınların karşılaşılabilecekleri hayat koşullarına yönelik güçlendirilmesi,
- Korumaya alınan süreçte, kadınların varsa çocuklarıyla beraber, ihtiyaçlarının da giderilmesi koşuluyla, geçici olarak sığınabilecekleri yatılı sosyal hizmet imkânları.

2.7. Araştırmanın Amacı

Yaptığımız literatür araştırma ve incelemelerinde; kadına yönelik AİŞ ile ilgili ülkemizde birçok farklı çalışmaya rastladık. Ancak etnik ve bölgesel farklılıkları içeren bir çalışmaya rastlanmadı. Bu gözlemsel çalışma; Türkiye'nin farklı

bölgelerinde yaşayan ve çeşitli kültür ve etnisiteye sahip kadınların AİŞ yönünden incelenmesi; farklı şekillerdeki AİŞ oranlarının ve risk faktörlerinin saptanması, AİŞ ile karşılaşmış ve halen risk altında olan kadınların belirlenmesi, bölgesel ve etnik farklılıkların incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın asıl amacı kadına yönelik şiddete farklı bir pencereden dikkatleri çekmek olup, etnik köken üzerinden herhangi bir ayrımcılık yapma amacı güdülmemektedir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Tipi

Bu araştırma tanımlayıcı kesitsel tipte bir çalışmadır.

3.2. Araştırmanın Yeri ve Zamanı

Bu çalışma Batman, Diyarbakır, İstanbul, Konya ve Mardin illerinde, Nisan-Mayıs 2016 tarihleri arasındaki 2 aylık dönemde yapıldı. Diyarbakır merkez Kayapınar ilçesinde, Mardin Midyat ilçesinde, Batman il merkezinde ve Konya il merkezinde bir ASM’de, İstanbul’da Bağcılar ve Ümraniye’de farklı iki Aile Sağlığı Merkezinde (ASM) olmak üzere; toplam 6 ASM’de çalışma yürütüldü.

3.3. Araştırmanın Evreni ve Örneklem Seçimi

Bu iller seçilirken Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan 9 il arasından (Gaziantep, Kilis, Adıyaman, Diyarbakır, Siirt, Şanlıurfa, Mardin, Şırnak ve Batman) rastgele üç il seçildi. Diğer taraftan da batıdaki (Ankara, İstanbul, İzmir, Bursa, Adana, Antalya ve Konya) en büyük ve kalabalık 7 ilimiz arasından rastgele iki il seçildi.

3.4. Araştırmanın Bağımlı ve Bağımsız Değişkenleri

Araştırmanın bağımsız değişkeni: Aile içi şiddet görme.

Bağımlı değişkenler ise; medeni durum, yaş, cinsiyet, evlenme yaşı, evlilik süresi, çocuk sayısı, eğitim düzeyi, ekonomik düzey, aile yapısı, etnik köken, evlenme biçimi, sigara ve alkol kullanımı.

3.5. Verilerin Toplanması

Bu araştırma için bir anket formu hazırlandı. Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulundan araştırma onayı alındı. Bu anket Sosyo-demografik değişkenler ile beraber, “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Tarama Formu”ndan (16) oluşmaktadır. Bu form “Kadına Yönelik Aile İçi Şiddetle Mücadele Programı” çerçevesinde Sağlık Bakanlığı tarafından geliştirilen bir formdur. Bu formda fiziksel, cinsel, ekonomik ve sözel/duygusal olarak dört şiddet

türü sorgulanmaktadır: Her şiddet türü bir ay ve bir yıllık süreler için ayrı ayrı sorgulanmaktadır. Geriye dönük bir yıllık sorgulamanın amacı geçmişte AİŞ ile karşılaşmış ama yakın zamanda şiddete maruz kalmamış kadınlara ulaşmaktır.

Herhangi bir nedenle aile sağlığı merkezine (ASM) başvurmuş 15 yaşından büyük kadınlar ile yüz yüze görüşüldü. Ankete katılmayı kabul edenlerin onayları alınarak ayrı bir odaya alındı. Daha önce yazılı olarak hazırlanmış ve basılmış anket formu bir kalem ile beraber kendilerine verildi. Soruları okuyup kendilerine en uygun şıkki cevaplamaları ve anketi doldurmaları istendi.

Okuma yazması olmayan ve ankete katılmayı kabul edenlere; ilgili birimde çalışan ASM'deki yardımcı sağlık personeli soruları okuyarak deneğin anketi cevaplaması sağlandı. Katılımcılara istedikleri her hangi bir aşamada anketi sonlandırabilecekleri ve yanıtlamak istemedikleri soru olursa boş geçebilecekleri belirtildi. Özellikle anketin sosyo-demografik kısmında yaş, evlenme yaşı, eşinin yaşı, evlenme şekli vb. sorulara cevap vermek istemeyenlere ısrar edilmedi ve bu sorulara eksik cevap verenler istatistiksel değerlendirmeye alındı. Ancak AİŞ ile ilgili tarama formunda yer alan sorulara yanıt vermeyenler veya eksik cevap verenler değerlendirmeye alınmadı. Bu şekilde katılımcıların kendilerini rahat hissetmeleri ve sorulara içtenlik ile cevap vererek doğru bilgiye ulaşılması ve AİŞ oranlarının objektif olarak tespit edilmesi hedeflendi.

Son bir yıl içinde eşi veya ailenin diğer üye/üyelerinden hakaret, aşağılama veya küçük düşürücü davranışlar ile karşılaşanlar sözel şiddet; tekmeleme, tokatlama, dövme, vurma gibi davranışlar ile karşılaşanlar fiziksel şiddet; bir işte çalışması engellenen ya da maddi olarak sıkıntıya sokacak davranışlara maruz kalanlar ekonomik şiddette maruz kalmış kabul edilmiştir. Son bir yıl içinde istemediği halde cinsel ilişkiye zorlanan kadınlar ise, cinsel şiddete maruz kalmış olarak tanımlanmıştır. Eşinden veya ailenin diğer üye/üyelerinden korktuğunu ifade edenler, şiddet riski altında olan kadın grubu olarak tanımlandı.

3.6. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin istatistiksel değerlendirmesinde SPSS 15.0 istatistik paket programı kullanılmıştır. Ölçümsel değişkenler ortalama $\pm$ standart sapma (SD) ve kategorik değişkenler sayı ve yüzde (%) parametreleri ile sunulmuştur. Nitel

değişkenlerin gruplar arası karşılaştırılmasında ki-kare (χ^2) analizi kullanılmıştır ve tüm değişkenler için $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3.7. Araştırmanın Hipotezleri

No	Kurulan Hipotezler
H1:	AİŞ ile ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı ilişki vardır.
H2:	AİŞ ile kadın ve erkeğin eğitim durumu arasında anlamlı ilişki vardır.
H3:	AİŞ ile kadın ve erkeğin sigara içme arasında anlamlı ilişki vardır.
H4:	AİŞ ile kadının alkol kullanma arasında anlamlı ilişki vardır.
H5:	AİŞ ile erkeğin alkol kullanma arasında anlamlı ilişki vardır.
H6:	AİŞ ile erkeğin kumar oynama alışkanlığı arasında anlamlı ilişki vardır.
H7:	AİŞ ile kadın ve erkeğin nasıl evlendiği arasında anlamlı ilişki vardır.
H8:	AİŞ ile aile tipi arasında anlamlı ilişki vardır.
H9:	AİŞ ile yerleşim birimi arasında anlamlı ilişki vardır.
H10:	AİŞ ile kadının yaşadığı il arasında anlamlı ilişki vardır.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu araştırma Türkiye'nin sadece birkaç bölgesinde yapılmıştır. Seçilen örneklem grubu Türkiye'yi temsil etmemektedir. Türkiye'de yaşayan bütün etnik gruplardaki kadınlar örnekleme alınmadığından araştırmanın bulguları Türkiye'ye genellenemez. Etnik köken sorgulanmasındaki amaç kadına yönelik şiddete dikkatleri çekmektir. Bu çalışmada etnik köken ile ilgili ortaya çıkan oranlar Türkiye'nin etnik kökenini yansıtmamaktadır. Sadece araştırmaya katılmayı kabul eden kadınların ifadesinden yola çıkılarak hesaplanmış bir orandır. Ayrıca ASM' ye başvurmayan kadınların fikirleri yansımamıştır.

4. BULGULAR

Bu araştırmada toplam 783 kadın ile görüşüldü. Araştırmaya katılım sağlayan kadınların ortalama yaşı, evlilik süresi ve çocuk sayısına ilişkin bilgiler tablo 1’de verildi.

Tablo 1. Katılımcıların Yaş, Evlilik ve Çocuk Sayısı Ortalamaları

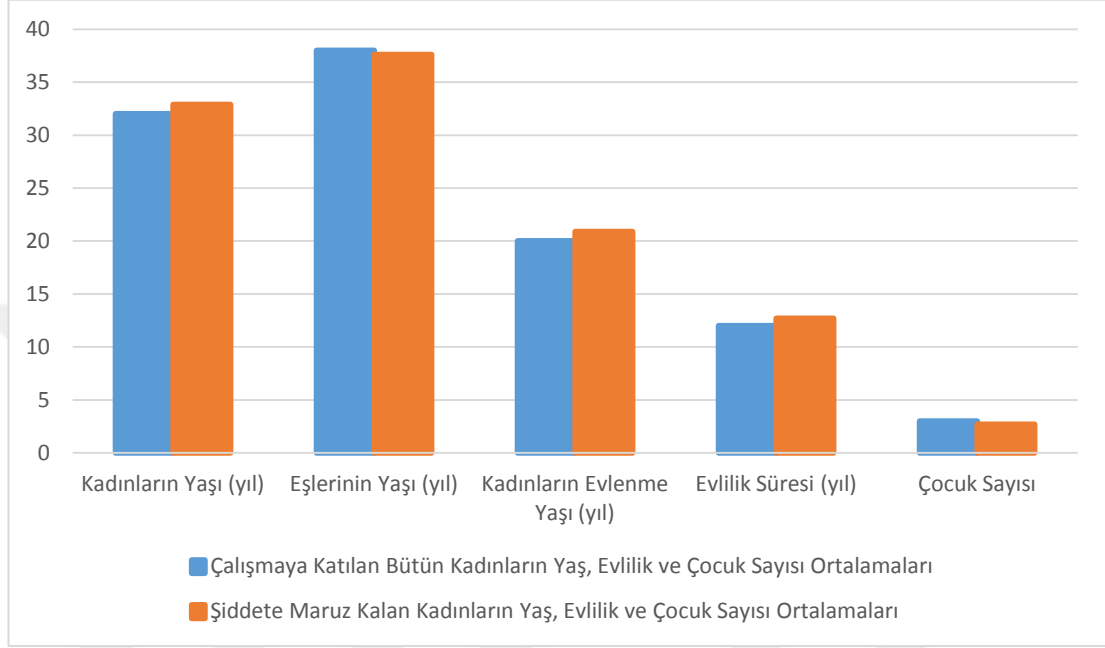
	Ortalama ($\pm$)
Kadınların Yaşı (yıl)	32,9 $\pm$ 11,4
Eşlerinin Yaşı (yıl)	37,6 $\pm$ 10,1
Kadınların Evlenme Yaşı (yıl)	20,9 $\pm$ 3,9
Evlilik Süresi (yıl)	12,7 $\pm$ 9,6
Çocuk Sayısı	2,7 $\pm$ 1,6

Tablo 2’de çalışmamıza katılan denekler arasından AİŞ maruz kalan kadınların yaşı, eş/partner yaşı, evlenme yaşı, evlilik süresi ve çocuk sayısına ilişkin bilgiler verildi.

Tablo 2. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Yaş, Evlilik ve Çocuk Sayısı Ortalamaları

	Ortalama ($\pm$)
Kadınların Yaşı (yıl)	32,0 $\pm$ 8,8
Eşlerinin Yaşı (yıl)	38,0 $\pm$ 9,7
Kadınların Evlenme Yaşı (yıl)	20,0 $\pm$ 3,9
Evlilik Süresi (yıl)	12,0 $\pm$ 8,6
Çocuk Sayısı	3,0 $\pm$ 1,8

Şekil 2’de Çalışmaya katılan bütün kadınların ve şiddete maruz kalan kadınların demografik bilgilerinin karşılaştırması verildi.

Şekil 2. Katılımcıların ve şiddete maruz kalan kadınların demografik bilgilerinin karşılaştırması

Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri incelendiğinde; %72,9’u evli olan kadınların, %52,8’i görücü usulü ile %43,2’si ise tanışıp anlaşarak evlendiğini belirtti. Araştırmaya katılan kadınların diğer sosyo-demografik özellikleri tablo 3’te verildi.

Araştırma kapsamına alınan kadınların yaşadıkları illere göre dağılımı, tablo 4’te verildi. Katılımcıların %47,3’ünün batı (İstanbul, Konya) illerinden %52,7’sinin doğu (Diyarbakır, Mardin ve Batman) illerinden oldukları tespit edildi.

Tablo 3. Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

DEĞİŞKENLER		n	%
Medeni Durum	Evli	571	72,9
	Bekâr	162	20,7
	Boşanmış	19	2,4
	Dul	31	4
	Toplam	783	100
Kazanç getirici bir işte çalışıyor musunuz?	Evet	231	29,5
	Hayır	552	70,5
	Toplam	783	100
Eşiniz kazanç getirici bir işte çalışıyor mu?	Evet	485	84,9
	Hayır	86	15,1
	Toplam	571	100
Yaşadığı Aile Tipi	Çekirdek Aile	564	72,0
	Geniş Aile	219	28,0
	Toplam	783	100
En uzun yaşadığınız yerleşim birimi	İl	408	52,1
	İlçe	161	20,6
	Kasaba	91	11,6
	Köy	123	15,7
	Toplam	783	100
Kendinizi hangi etnik kökene ait hissediyorsunuz?	Türk	314	40,1
	Kürt	318	40,6
	Arap	84	10,7
	Diğer	67	8,6
	Toplam	783	100
Evlenmeye nasıl karar verdiniz?	Tanışıp-	258	43,2
	Görücü usulü	315	52,8
	Kaçarak	24	4
	Toplam	597*	100

*Evli+Dul+Boşananların sayısı = 621 olup, bu soruya yanıt veren kişi sayısı 597.

Tablo 4. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların İllere Göre Dağılımı

İL	n	%
İstanbul	270	34,5
Diyarbakır	212	27,1
Mardin	114	14,5
Konya	100	12,8
Batman	87	11,1
Toplam	783	100

Kadınların son bir yıl içinde karşılaştıkları AİŞ oranları tablo 5’te verildi. Sözel şiddet görenler ilk sırada olup (%21,9) genel olarak herhangi bir şiddete maruz kalan kadınların oranı %32,8 (n=256) olarak saptandı.

Tablo 5. Son Bir Yılda Kadınların Karşılaştıkları Aile İçi Şiddet Çeşitleri ve Oranları

ŞİDDET TÜRÜ	ŞİDDET			
	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Sözel Şiddet	171	21,9	612	78,1
Fiziksel Şiddet	105	13,4	678	86,6
Ekonomik Şiddet	119	15,2	664	84,8
Cinsel Şiddet	64	8,2	719	91,8
Genel Şiddet Maruziyeti	256	32,8	527	67,2
Şiddet Riski Altında Olanlar	168	21,5	615	78,5

Son bir ayda ise sözel şiddete maruz kalan kadınların oranı %7,4 (n=58) olarak tespit edildi (Tablo 6).

Tablo 6. Son Bir Ayda Kadınların Karşılaştıkları Aile İçi Şiddet Çeşitleri ve Oranları

ŞİDDET TÜRÜ	ŞİDDET			
	Evet		Hayır	
	n	%	n	%
Sözel Şiddet	58	7,4	725	92,6
Fiziksel Şiddet	32	4,1	751	95,9
Ekonomik Şiddet	30	3,8	753	96,2
Cinsel Şiddet	22	2,8	761	97,2

Şiddete maruz kalma durumu ile kadınların medeni durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit edilmedi (p -değeri $>0,05$). Ancak şiddete maruz kalan kadınlar incelendiğinde, kaçarak evlenenler, geniş ailede yaşayanlar, etnik kökenine göre Arap ve Kürtlerde ve yaşadığı ile göre ise İstanbul'da yaşayanlarda, şiddet oranları daha yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde olduğu saptandı ($p<0,001$) (Tablo 7). Ayrıca diğer taraftan İstanbul'da şiddete maruz kalanlar kendi içinde incelendiğinde; %40,8'si Türk, %33,3'ü Kürt, %12,6'sı Arap ve %13,3'ü diğerleri tarafından olduğu saptandı ($p<0,001$).

Tablo 7. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Sosyo-Demografik Özellikleri

DEĞİŞKENLER		ŞİDDET		p-değeri
		EVET	HAYIR	
		%	%	
MEDENİ DURUM	Evli (n=571)	31,1	68,9	0,253
	Bekar (n=162)	37,6	62,4	
	Boşanmış (n=19)	52,6	47,4	
	Dul (n=31)	29,0	71,0	
	TOPLAM (n=783)			
AİLE TİPİ	Çekirdek (n=564)	25,4	74,6	0,000
	Geniş (n=219)	51,6	48,4	
	TOPLAM (n=783)			
YERLEŞİM BİRİMİ	İl (n=408)	27,9	72,1	0,003
	İlçe (n=161)	42,2	57,8	
	Kasaba (n=91)	26,4	73,6	
	Köy (n=123)	40,7	59,3	
	TOPLAM (n=783)			
ETNİK KÖKEN	Türk (n=314)	24,8	75,2	0,000
	Kürt (n=318)	37,4	62,6	
	Arap (n=84)	40,5	59,5	
	Diğer (n=67)	37,3	62,7	
	TOPLAM (n=783)			
İL	Diyarbakır (n=212)	25,5	74,5	0,000
	Batman (n=87)	29,9	70,1	
	İstanbul (n=270)	50,0	50,0	
	Konya (n=100)	17,0	83,0	
	Mardin(n=114)	21,1	78,9	
	TOPLAM (n=783)			
NASIL EVLENDİNİZ?	Tanışıp-anlaşarak (n=258)	26,7	73,3	0,000
	Görücü Usulü (n=315)	31,4	68,6	
	Kaçarak (n=24)	75,0	25,0	
	TOPLAM (597)*			

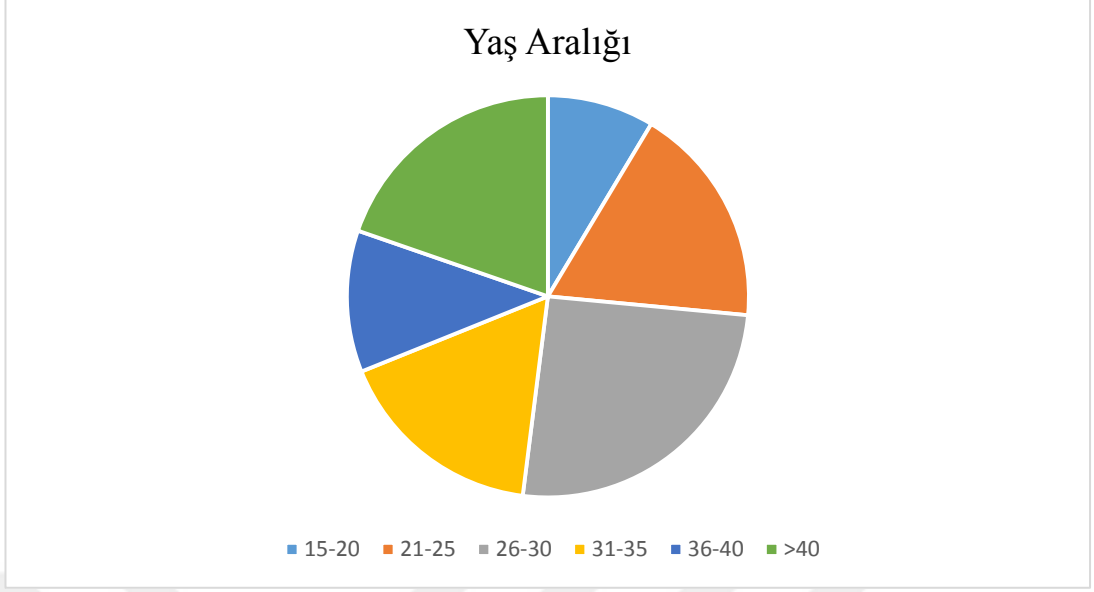
* Evli+Dul+Boşananların sayısı = 621 olup, bu soruya yanıt veren kişi sayısı 597.

Katılımcıların %60,3'ünü (n=454) 21-35 yaş arası kadınlar oluşturmuştur. Şekil 3'te katılımcıların yaş aralığı grafiği verildi. Çalışmamıza katılan en büyük grup 26-30 yaş arası kadınlardan oluşmaktadır. Bu çalışmanın katılımcılarının yaş aralığı tablo 8'te özetlendi.

Tablo 8. Çalışmaya Katılan Kadınların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

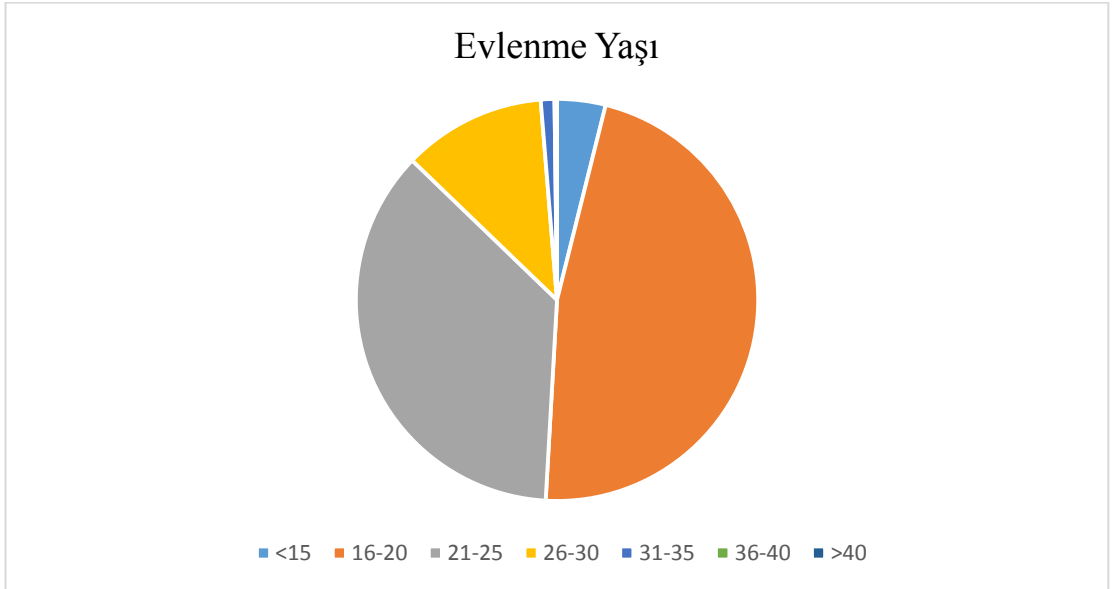
Yaş Aralığı	Sayı (n)	Yüzde (%)
15-20	65	8,6
21-25	135	17,9
26-30	192	25,5
31-35	127	16,9
36-40	86	11,4
>40	149	19,7
Toplam	754*	100

*29 kişi ankette yaşını belirtmedi.

Şekil 3. Katılımcıların yaş aralığı grafiği

Şekil 4’te katılımcıların evlenme yaşı dağılımı verildi. Tablo 9 incelendiğinde, kadınların %83,3’inin (n=464) 16-25 yaş aralığında evlendiği saptandı. Evlenen kadınların yarısına yakını 16-20 yaş aralığında evlendiklerini belirtti.

Şekil 4. Katılımcıların evlenme yaşı dağılımı

Tablo 9. Çalışmaya Katılan Kadınların Evlenme Yaşları

Evlenme Yaşı	Sayı (n)	Yüzde (%)
<15	22	3,9
16-20	262	47,0
21-25	202	36,3
26-30	64	11,5
31-35	6	1,1
36-40	1	0,2
Toplam	557*	100

* Evli+Dul+Boşananların sayısı = 621 olup, bu soruya yanıt veren kişi sayısı 557.

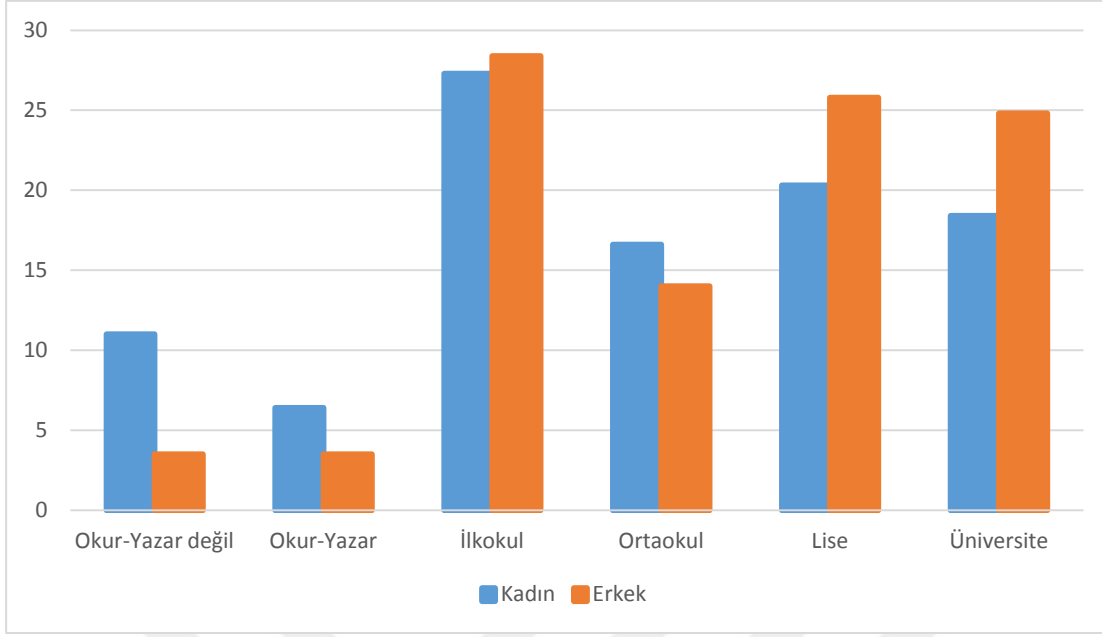
Araştırmaya katılan kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyi tablo 10.a. ve tablo 10.b.'de özetlendi. Çalışmamıza katılan kadınların eğitim düzeyi incelendiğinde; %11,0'i (n=86) okur-yazar değil, %6,4'ü (n=50) okur-yazar, %27,3'ü (n=214) ilkokul, %16,6'i (n=130) ortaokul, %20,3'ü (n=159) lise, %18,4'i (n=144) üniversite mezunu olarak tespit edildi.

Tablo 10.a. Çalışmaya Katılan Kadınların Eğitim Durumu

		Kadın	
		n	%
EĞİTİM DURUMU	Okur-Yazar değil	86	11,0
	Okur-Yazar	50	6,4
	İlkokul	214	27,3
	Ortaokul	130	16,6
	Lise	159	20,3
	Üniversite	144	18,4
	Toplam	783	100

Tablo 10.b. Evli Olan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Eğitim Durumu

		Erkek	
		n	%
EĞİTİM DURUMU	Okur-Yazar değil	20	3,5
	Okur-Yazar	20	3,5
	İlkokul	162	28,4
	Ortaokul	80	14,0
	Lise	147	25,8
	Üniversite	142	24,8
	Toplam	571	100

Şekil 5. Kadın ve erkeklerin eğitim durumlarının karşılaştırması

Eğitim düzeyine göre şiddete maruz kalan kadınlar ve eşleri/partnerlerine ilişkin bilgiler tablo 11.a. ve tablo 11.b.'de verildi. Bu tablolar incelendiğinde, eğitim düzeyi düşük olanlarda AİŞ oranları istatistiksel olarak anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edildi (p-değeri=0,000).

Tablo 11.a. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Eğitim Düzeyi

EĞİTİM DÜZEYİ	ŞİDDET			
	EVET		HAYIR	
	n	%	n	%
Okur-Yazar Değil	28	32,6	58	67,4
Okur-Yazar	21	42,0	29	58,0
İlkokul	69	32,4	144	67,6
Ortaokul	64	49,6	65	50,4
Lise	47	29,9	110	70,1
Üniversite	26	18,1	118	81,89
	p-değeri=0,000			

Tablo 11.b. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Eğitim Düzeyi

EĞİTİM DÜZEYİ	ŞİDDET			
	EVET		HAYIR	
	n	%	n	%
Okur-Yazar Değil	6	37,5	10	62,5
Okur-Yazar	3	15,0	17	85,0
İlkokul	40	27,2	107	72,8
Ortaokul	38	49,4	39	50,6
Lise	49	37,7	81	62,3
Üniversite	23	21,1	86	78,9
	p-değeri=0,000			

Araştırmamıza katılan kadınların sigara, alkol ve kumar alışkanlıklarına ilişkin veriler tablo 12.a.'da verildi. Bu tablo incelendiğinde, Sigara içme oranı kadınlarda %25,8 (n=202), eşlerinde / partnerlerinde ise %51,8 (n=297) olarak saptandı (Tablo 12.b). Alkol kullanımı bakımından, kadınlarda %94,1 oranla alkol alışkanlığı bulunmamakta ve eş/ partnerlerinde ise %88,8 oranla alkol alışkanlığı olmadığı ifade edildi. Aynı zamanda, kumar alışkanlığı bakımından ise, kadın ve erkeklerde sırayla %99,4 ve %97,5 oranlarla kumar alışkanlığı bulunmadığı tespit edildi. Genel olarak sigara, alkol ve kumar alışkanlığı bakımından, erkeklerin kadınlarda göre daha yüksek orana sahip oldukları tespit edildi.

Tablo 12.a. Çalışmaya Katılan Kadınların Alışkanlıkları

	EVET		HAYIR	
	n	%	n	%
Sigara içiyor musunuz?	202	25,8	581	74,2
Alkol Kullanıyor musunuz?	47	5,9	736	94,1
Kumar alışkanlığınız var mı?	5	0,6	778	99,4

*Satır toplamı 783 olup çalışmaya katılan toplam kadın sayısına eşittir.

Tablo 12.b. Evli Olan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Alışkanlıkları

	EVET		HAYIR	
	n	%	n	%
Eşiniz sigara içiyor mu?	297	51,8	274	48,2
Eşiniz Alkol Kullanıyor mu?	64	11,2	507	88,8
Eşinizin kumar alışkanlığı var mı?	15	2,5	556	97,5

* Satır Toplamı 571 olup evli kişi sayısına eşittir.

Şiddete maruz kalan kadınların ve eşlerinin/partnerlerinin alışkanlıkları tablo 13.a. ve tablo 13.b.'de özetlendi. Bu tablolar incelendiğinde, Şiddete maruz kalan kadınlardan sigara içenlerin sigara içmeyenlere oranla daha fazla AİŞ maruz kaldığı tespit edilmiş olup, istatistiksel olarak da anlamlı bulundu ($P<0,05$). Ancak şiddete maruz kalan kadınlardan alkol ve kumar alışkanlığı olanlarla olmayanlar karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamadı (Tablo 13.a.). Şiddete maruz kalan kadınların eşleri/partnerleri incelendiğinde sigara içen, alkol kullanan ve kumar oynayan erkeklerin daha fazla oranda eşlerine AİŞ uyguladıkları tespit edilmiş olup, istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$) (Tablo 13.b.).

Tablo 13.a. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Alışkanlıkları

		ŞİDDET				p-değeri
		Evet		Hayır		
SORU		n	%	n	%	
Sigara içiyor musunuz?	Evet	97	48,0	105	52,0	0,000
	Hayır	159	27,5	421	72,5	
Alkol Kullanıyor musunuz?	Evet	18	39,1	28	60,9	0,623
	Hayır	237	32,5	494	67,5	
Kumar alışkanlığınız var mı?	Evet	2	40,0	3	60,0	0,938
	Hayır	252	32,6	520	67,4	

Tablo 13.b. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Eşlerinin/Partnerlerinin Alışkanlıkları

		ŞİDDET				p-değeri
		Evet		Hayır		
SORU		n	%	n	%	
Eşiniz sigara içiyor mu?	Evet	113	38,2	183	61,8	0,000
	Hayır	64	23,3	211	76,7	
Eşiniz Alkol Kullanıyor mu?	Evet	33	51,6	31	48,4	0,000
	Hayır	143	28,3	362	71,7	
Eşinizin kumar alışkanlığı var mı?	Evet	11	78,6	3	21,4	0,000
	Hayır	164	29,6	390	70,4	

Şiddete maruz kalan kadınların ekonomik durumunun değerlendirme sonuçları, tablo 14’te verilmiştir. Çalışma durumuna göre AİŞ değerlendirildiğinde, gruplar arası anlamlı bir farklılık tespit edilmedi ($p>0,005$).

Tablo 14. Şiddete Maruz Kalan Kadınların Ekonomik Göstergesi

		ŞİDDET				
		Evet		Hayır		p-değeri
SORU		n	%	n	%	
Kazanç Getirici Bir İşte çalışıyor musunuz?	Evet	70	30,4	160	69,6	0,587
	Hayır	183	33,4	365	66,6	
Eşiniz Kazanç Getirici Bir İşte çalışıyor mu?	Evet	144	29,8	340	70,2	0,111
	Hayır	33	38,4	53	61,6	

Tablo 15. Araştırma Hipotez Sonuçlarının Özet Sunumu

Kurulan Hipotezler	Hipotez Kabul/Ret
H1: AİŞ ile ailenin ekonomik durumu arasında anlamlı ilişki vardır.	Ret
H2: AİŞ ile kadın ve erkeğin eğitim durumu arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H3: AİŞ ile kadın ve erkeğin sigara içme arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H4: AİŞ ile kadının alkol kullanma arasında anlamlı ilişki vardır.	Ret
H5: AİŞ ile erkeğin alkol kullanma arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H6: AİŞ ile erkeğin kumar oynama alışkanlığı arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H7: AİŞ ile kadın ve erkeğin nasıl evlendiği arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H8: AİŞ ile aile tipi arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H9: AİŞ ile yerleşim birimi arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul
H10: AİŞ ile kadının yaşadığı il arasında anlamlı ilişki vardır.	Kabul

Tablo 15’de araştırma hipotez sonuçlarının özet sunumu yapılmıştır. On hipotezden sekizi kabul ve ikisi ret edilmiştir.

5. TARTIŞMA

Kadına yönelik AİŞ uzun yıllar, mahrem ya da sadece aileyi ilgilendiren bir konu olarak kabul edilmiştir. Günümüzde temel “insan hakları ihlali” olarak kabul edilmektedir. Kadına yönelik AİŞ; akut ve kronik etkileriyle kadın sağlığını tehdit etmenin yanı sıra, ölüme kadar varabilen sonuçları nedeniyle, önemli bir “halk sağlığı sorunu” olarak ortaya çıkmaktadır (16).

Kadına şiddetin, özellikle de aile içi kadına şiddetin önlenmesi, hukuk sistemlerinde çoğunlukla, geri planda bırakılan en tabii insanlık hakkı olarak değerlendirilmektedir. Ancak son yıllarda, bu kapsamda ulusal ve uluslararası düzlemde önemli adımlar atılmıştır. Dolayısıyla, kadına şiddeti önlemek adına, devletler tarafından konuya ilişkin etkin yasalar geliştirilmiştir. Tüm düzenlemelere karşın, kadına şiddet girişimleri ulusal düzeyde yeterli ölçüde önlenememektedir. Söz konusu düzenlemelerin uygulanma aşamasında meydana gelen problemler; kadına yönelik şiddetin ve en sık rastlanan şekliyle aile içi kadına şiddet vakalarının durdurulması, şiddet mağdurlarının korunması ve uluslararası standartlara uygun ve daha etkin hukuksal yolların benimsenmesine önemle ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir (4).

Aile içi kadına şiddet; kişilerin sınıf, etnik köken, sosyo-ekonomik düzey farklılıklarından bağımsız olarak ortaya çıkabilmektedir. Söz konusu şiddetin dozajı, boyutu ve sürekliliği gibi noktalara etki eden, önemli bazı unsurlar mevcuttur. Cinsiyete dayalı toplumsal eşitsizlik başta olmak üzere, ekonomik açıdan partnere bağlılık bu unsurların başında gelmektedir. 1980’li yıllardan itibaren birçok ülkede uygulanmaya başlayan yapısal uyum programları; yoksulluk, işsizlik, gelir dağılımı dengesizlikleri gibi sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu kapsamda hayata geçirilen özelleştirme, serbestleştirme ve esnekleştirme gibi bir takım neo-liberal ekonomi politikaları, insanları ciddi boyutlarda yoksulluğa sürüklemiştir. Artan yoksulluk oranı ve beraberinde gelen iktisadi, sosyal ve psikolojik problemler; aile yapısına hasar vererek aile içi kadına şiddet vakalarının artmasına yol açmıştır. Şiddet, bir kısır döngü olarak yoksulluk riskini de artırmaktadır (77).

Literatür kapsamında, kadına şiddete yol açan faktörlerin değerlendirilmesine yönelik çeşitli araştırmalar gerçekleştirilmektedir. Dolayısıyla, bu faktörlere ilişkin çözümleyici düzenlemelerle birlikte, kadına yönelik şiddet vakalarının azaltılması amaçlanmaktadır. Kadına yönelik şiddetin sebepleri arasında sosyalleşme süreci ve bu süreçte kazanılan toplumsal cinsiyet rolleri öne çıkmaktadır. Aile, eğitim, sosyal çevre ve kitle iletişim araçları; toplumsal cinsiyet rollerinin şekillenmesindeki başlıca etkenler arasındadır (78).

Kadına şiddetin yinelenmesini tetikleyen çeşitli sebepler söz konusu olsa da, bu şiddetin esas kaynağı; toplumsal cinsiyet eşitsizliği, ataerkil toplum yapısının yol açtığı eril hegemonya ve asimetrik güç ilişkisidir. Bundan dolayı kadına uygulanan şiddet, ataerkil düzenin devamlılığı ve güç dengesizliğini korumak bakımından tarih boyunca en etkin araç olagelmıştır. En temel insan hakkının ihlali olarak kadına şiddetin toplum tarafından aklanması, bir yandan kadına şiddet vakalarının sıklığını artırmakta, diğer yandan mevcut durumun çözümlenmesi yönünde büyük bir engel teşkil etmektedir (79).

Kadın ve erkek sahip olduğu kültürel kodlara bağlı sorumluluklarını gerçekleştirirken meydana gelen koşullar, sosyal yapıda cinsiyetler arası bir hiyerarşiye yol açmıştır. Söz konusu hiyerarşinin bir sonucu olarak, erkeklerin kişiliklerinin hayatlarının ilk yıllarından itibaren egemenliğin temsilcisi ve erk sahibi olma düşüncesi etrafında şekillendiği görülmektedir. Bu durum toplumsal düzlemde çoğunlukla bir ideal olarak kabul gördüğünden, söz konusu düşünce biçimi, erkeklerde sahip oldukları 'erk'i özgürce ve irrasyonel biçimde kullanabilecekleri algısını yaratır. Bunun sonucunda ise 'kadına şiddet' önemli bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (80). Şiddetin asıl amacının, kadının davranışlarını, yaratılan korku ve baskı aracılığıyla kontrol altına almak olduğu söylenebilir (81).

Kadına şiddetin en sık rastlanan biçimi fiziksel şiddettir. Genel anlamıyla fiziksel şiddet; kaba kuvvetin korkutma, engelleme, sindirme veya ceza amacıyla kullanılması anlamına gelmektedir. Aile içinde genellikle eş veya eski eş tarafından uygulandığı gözlemlense de, ilişki içerisindeki şiddet durumları, şiddete maruz kalanlar tarafından çeşitli sebeplerden dolayı çoğu zaman gizli tutulmaktadır (82).

Ekonomik şiddet; sahip olunan parasal kaynakların kadın üzerinde bir tehdit veya yaptırım aracı olarak kullanılması şeklinde tanımlanabilir. Kadının toplumsal ve sosyal yaşamda yetersiz hissetmesini, mevcut olanlarla yetinmeyi bilmesini ve parasal bakımdan bağımlı olmasını sağlamak için; kız çocuklarının eğitimlerinin tamamlanması engellenmekte ve bunun sonucunda ekonomik özgürlüklerinin önüne geçilmektedir (83).

Dünya Sağlık Örgütü'nün istatistiklerine göre, dünya genelinde ülkelere göre değişiklik göstermek üzere, kadınların %15 ila %71'i hayatlarında en az 1 defa fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmıştır. İngiltere ve Galler'de, haftada ortalama 2 kadın yaşadığı şiddet sonucunda hayatını kaybetmektedir (70).

Mevcut araştırmalardan elde edilen sonuçların da gösterdiği gibi; AİŞ, günümüzde yaygın oluşu ve yol açtığı sonuçlar ile birlikte ele alındığında, en önemli toplumsal sorunlardan birini teşkil etmektedir. Dolayısıyla, şiddetin ve saldırganlığın kuşaklar arası aktarımının etkili biçimde önüne geçilmesi, bu önemli toplumsal soruna sebebiyet veren döngünün ortadan kaldırılması için hayati önem taşımaktadır (70).

Aile içi şiddet; kuşaklar arası aktarılmakta ve şiddete maruz kalan kişiler haricinde, şiddete tanıklık eden kişileri de birçok yönden olumsuz etkileyebilmektedir. Şiddetin yaşandığı ortamda yetişen bireylerin, ileride kendi ailelerinde de şiddet uygulamaya eğilimli olduğu tespit edilmiştir. Bunların dışında, çocuk yaşlarda şiddete maruz kalma veya tanıklık etme durumunun, psikiyatrik ve fiziksel morbiditeye yol açtığı saptanmıştır (64).

Aile içi şiddete ilişkin araştırmalar incelendiğinde, yaşanan şiddet olaylarının temel sebeplerinin değerlendirilmesinde farklı yaklaşımların söz konusu olduğu görülmektedir. Sosyolojik yaklaşıma göre; şiddetin esas sebebi toplumsal olgulara dayandırılmaktadır. Cinsiyetçi rollerin öğrenilmesine bağlı bir toplumsallaştırma süreci, erkeklere toplumda güçlü ve egemen bir konuma sahip olduklarını düşündürmekte ve böylece kadın üzerinde şiddet uygulanması, toplumsal düzeyde kabul görmektedir. Sosyal-psikolojik yaklaşım ise, erkeklerin yaşamış oldukları olaylardan dolayı (şiddete maruz kalma veya tanıklık etmek), şiddet uygulamaya meyilli olduklarını savunmaktadır. Kadına yönelik şiddetin sebepleri, ayrıca, bireysel

düzeydeki faktörler, yapısal düzeydeki faktörler ve sosyolojik düzeydeki faktörler olarak ele alınmaktadır (84).

Bireysel düzeydeki faktörler bakımından; AİŞ olaylarının, elde edilen bazı kanıtlara göre, genetik faktörlere dayandığı düşünülmektedir. Dolayısıyla hiddet duygusunun nörolojik ve metabolik esaslara bağlı olduğu saptanmış olsa da, söz konusu kızgınlığın partnere veya çocuğa yönelmesinin sebebi anlaşılmış değildir. Genel anlamda, karakter itibariyle şiddet eğilimi olan erkekler, hayatta karşı karşıya kaldıkları sıkıntılar nedeniyle bu tür davranışlara başvurabilmektedir. Kadınlar ise genelde partnerlerine maddi veya manevi açıdan bağlı olduklarından ötürü, bu durumu kabullenerek normalleştirmektedir (85).

Yapısal ve sosyo-psikolojik düzeydeki faktörler açısından, kadına şiddet olaylarının sebepleri olarak, aile kavramı üzerinde durulmaktadır. Buna göre; şiddet içeren davranışlar, çocukluk yıllarında aile içinde bu davranışlara maruz kalınarak veya tanıklık edilerek öğrenilebilmektedir. Dolayısıyla, kazanılan bu kişilik özellikleri, ilerleyen yıllarda kişinin kendisi tarafından bir başkasına uygulanabilmektedir (84).

Sosyolojik yaklaşım ise; cinsiyet rolü ve cinsiyetler arası eşitsizlik bakımından şiddetin kültürel olarak kabul gördüğü ve kitle iletişimi aracılığıyla bu değerlerin yaygınlaştırıldığı görüşü üzerinde durmaktadır. Genelde, kadının mağduriyetini ve erkeğin saldırganlığını, cinsiyet rolü sosyalizasyonu olarak ortaya çıkarmaktadır. Bu tür olayların devamlılığı; kadının partnerine olan bağlılığı ve erkeğin erklik duygusunu destekleyen kültürel standartlardan ve değerlerden kaynaklanmaktadır (85).

Kadına yönelik şiddeti ve buna yol açan unsurları incelemek amacıyla, dünya genelinde birçok bilimsel araştırma gerçekleştirilmiştir. Dindaş, Konya İl Merkezi'nin iki ayrı bölgesindeki sağlık ocaklarına bağlı, yaş aralığı 15-49 olan 11,486 kadını dahil ettiği tez çalışmasında, AİŞ'e yol açan unsurları incelemiştir. Bu araştırmanın sonucunda; demografik özellikler ve doğurganlık özelliği karşılaştırıldığında, kadının yaşı, öğrenim durumu, mesleği, eşin öğrenim durumu, evlilik süresi, aile tipi, nikah türü, düşük öyküsü etkenleri ile bölgeler arasında anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir (86).

Aşkın ve Aşkın Tokat Kadın Konuk Evi'nde (sığınma evi) kalan şiddet mağduru kadınları dahil ederek yaptıkları çalışmada, kadına AİŞ üzerinde yoksulluğun etkisini ortaya koymayı amaçlamıştır. Elde edilen sonuçlar; yoksulluğun ve yoksulluğun yol açtığı ekonomik, sosyal ve psikolojik problemlerin kadına yönelik AİŞ'i artırdığını göstermektedir. Sonuçlara göre; araştırmaya katılan kadınların büyük bir çoğunluğu, maruz kaldıkları şiddetin sebepleri arasında yoksulluğu, geçim sıkıntısını, parasızlığı ve işsizliği ilk sıralarda görmektedir (77).

Vahip ve Doğanavşargil, çalışmalarında, psikiyatri hastaları arasında eş/partnerin hayat boyu fiziksel şiddetine, çocuklukta fiziksel şiddete maruz kalma, kendi çocuğuna fiziksel şiddet uygulama yaygınlığı ve bu iki durum arasındaki ilişkiyi incelemeyi, aile içi fiziksel şiddetin özelliklerini belirlemeyi ve sosyo-demografik ve kültürel özelliklerin etkisini incelemeyi amaçlamışlar. Böylece aile içi fiziksel şiddet, üç nesil için klinik görüşmeler doğrultusunda detaylı bir şekilde incelenmiştir. Fiziksel şiddete uğradığı tespit edilen ve edilmeyen grup klinik, sosyo-demografik yapı ve aile yapısı bakımından incelenmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlara göre; kadınların %63'ü çocuk yaşlarında, %62'si ise evlilikleri süresince en az 1 defa fiziksel şiddet maruz kalmıştır. Aynı zamanda, katılımcıların %51'i çocuğuna fiziksel şiddet uyguladığını açıklamıştır. Eş/ partner şiddeti gören ve görmeyen kadınlar arasında eğitim düzeyi, meslek, aile gelir düzeyi, evlenme yaşı, evlilik biçimi, çocuklukta şiddet görüp görmeme bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmemiştir. Çocuklukta şiddet öyküsü ve eşinden şiddet görme ile çocuğuna şiddet uygulama arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir (64).

Kurt ve arkadaşları, psikiyatri polikliniğine başvuran kadınların AİŞ geçmişini incelemiş, şiddetin sosyo-demografik parametreler ile olan ilişkisini ve bunlara ilişkin ruhsal belirtileri tespit etmeyi amaçlamıştır. Bu çalışma; 300 katılımcı ile *Aile İçi Yaşantı Anketi ve Belirti Tarama Listesi* uygulanarak yürütülmüştür. Katılımcıların %70,1'i evlilik boyu sözlü şiddete, %49'u ise fiziksel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Sözel şiddet mağdurlarının %65,3'ü fiziksel şiddete de maruz kaldığını belirtmiştir. Şiddete maruz kalmayanların oranı, katılımcıların sadece %26,1'ini oluşturmaktadır (87).

Yaptığımız çalışmada elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak; şiddet mağduru kadınların sosyo-demografik özelliklerine bakıldığında, şiddet uygulama ile kadınların medeni durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir ($p=0,253$). Ancak, şiddet vakalarının kadınların evlenme tarzı, aile tipi, yerleşim birimi, etnik köken, yaşadıkları il, kadınların ve eşlerinin eğitim düzeyi bakımından anlamlı düzeyde bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$) (Tablo 7). Şiddete maruz kalan kadınların ve eşlerinin/partnerlerinin alışkanlıklarına bakıldığında, katılımcıların sigara kullanımı ile şiddet arasında anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$). Ancak, katılımcıların alkol ($p = 0,623$) ve kumar ($p = 0,938$) alışkanlıkları ile şiddet arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Katılımcıların eş/partnerlerinin sigara, alkol ve kumar alışkanlıkları ile şiddet arasında ise, anlamlı düzeyde bir bağlantı olduğu tespit edilmiştir ($p < 0,05$) (Tablo 13).

Dünya Sağlık Örgütü'nün 11 farklı ülkede yürütmüş olduğu çalışmanın sonuçları; kadınların %13-61 oranında fiziksel şiddete, %6-59 oranında cinsel şiddete, %20-75 oranında psikolojik ve duygusal şiddete maruz kaldığını göstermektedir. www.who.int/gender/violence/who_multicountry_study/en/, 15.12.2019.

Dünya genelinde yürütülen çalışmalar aile içi fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranının; Peru'da %14,5 (88), Irak'ın Erbil şehrinde %15,1 (89), Pakistan'da %50,6 (90), Kuzey Batı Etiyopya'da %58,4 olduğunu göstermektedir (91).

Diğer taraftan Pakistanda yapılan çalışmada katılımcılarının %42,7'si AİŞ'ye hiçbir zaman maruz kalmadıklarını belirtmiştir. Çalışmada herhangi bir şiddet türünün genel yaygınlık oranı %32,3 olarak tespit edilmiştir. Fiziksel, duygusal, cinsel ve ekonomik AİŞ sırayla %16,3, %25,3, %2 ve %11,3 oranlarındadır. Duygusal istismar, Pakistan'da en sık bildirilen ve %71,4 oranla kadınlar tarafından sıklıkla bildirilen istismar türüdür. Bunu sırasıyla %52,2 ve %50,6 oranla, cinsel istismar ve fiziksel istismar izlemektedir (90).

Irak-Erbil'de; yaşam boyu şiddet ve son 1 yıl içerisinde genel olarak kadına yönelik eş/partner şiddeti oranlarının; sırasıyla %58,6 ve %45,3 olduğu tespit edilmiştir. Yaşam boyu eş/partner şiddetinin en az bir biçimini yaşayan kadınların oranı, aşağıdaki gibi özetlenebilir: Duygusal istismar %52,6, fiziksel şiddet %38,9,

cinsel şiddet %21,1. Son 1 yıl içerisinde duygusal, fiziksel ve cinsel şiddetin en az bir biçimine maruz kaldığını ifade eden kadınların oranı sırasıyla %43,3, %15,1 ve %12,1'dir (89).

Kuzeybatı Etiyopya'da AİŞ oranının %78,0 olduğu tespit edilmiştir. Kadınların yaklaşık olarak %73,3'ü psikolojik, %58,4'ü fiziksel, %49,1'i ise cinsel şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir (91).

Çin'de bir araştırmaya katılan kadınların %24,6'sı son 1 yıl içerisinde, psikolojik saldırganlık davranışlarına maruz kaldığını belirtmiştir. Düşük ve yüksek düzeyde psikolojik saldırganlığın yaygınlık oranının; sırasıyla %23,9 ve %7,0 olduğu tespit edilmiştir. Kadınların %5,5'i son 1 yıl içerisinde fiziksel saldırıya uğramış olup, düşük seviyeli ve şiddetli fiziksel saldırı oranlarının sırayla %4,4 ve %4,1 olduğu görülmüştür. Yine araştırmaya katılan kadınların %1,1'i son 1 yıl içerisinde cinsel zorlamaya maruz kaldığını belirtmiştir. Yaşam boyu psikolojik saldırganlık, fiziksel saldırı ve cinsel baskı oranlarının ise sırayla %30, %16,3 ve %1,8 olduğu tespit edilmiştir (92).

Peru'da ulusal düzeyde fiziksel şiddet yaygınlığı %14,5 olup, bu oran coğrafi bölgelere göre değişiklik göstermektedir (%9,7-%18,9) (88).

İran-Marivan kentinde yürütülen bir çalışmanın sonuçları; kadınların yaklaşık üçte birinin (%32,9) cinsel yakın partner şiddetine maruz kaldığını ortaya koymuştur (93).

Nepal'de yapılan bir anket çalışmasında; ankete katılan genç kadınların %46'sı hayatında en az 1 defa cinsel şiddete maruz kaldığını, %31'i ise son 12 ay içerisinde cinsel şiddete maruz kaldığını belirtmiştir. Ayrıca bu çalışma; kadınların özerkliğinin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, özellikle cinsel şiddete karşı, koruyucu olduğunu göstermiştir (94).

Türkiye'de yapılan farklı çalışmalarda aile içi fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı; %24,1 ile 59,7 oranları arasında bulunmuş. Bursa'da (95) %24,1, Edirne'de (12) %30,4, Eskişehir'de (13) %36,4, İstanbul'da (60) %40,4, Bolu'da (11) %41,4, Çanakkale'de (6) %43,4, İzmir'de (96) %50,9, Sivas'ta (14) %59,7

olarak saptandı. Yaptığımız araştırmada son bir yıl içinde aile içi fiziksel şiddete maruz kalan kadınların oranı %13,4 olarak saptandı (Tablo 5).

Kadına yönelik şiddet biçimleri arasında yer alan bir diğer şiddet biçimi duygusal şiddet ya da istismardır. Türkiye ölçekli 51 ilde yapılan araştırmaya göre kadınların %44'ü duygusal istismarı yaşamının herhangi bir döneminde yaşamıştır (10). Farklı çalışmalarında aile içi sözel/psikolojik şiddete maruz kalan kadınların oranı; Edirne'de (12) %54,6'sı psikolojik %9,8'i duygusal, Eskişehir'de (13) %99,1, Bolu'da (11) %25,9, Çanakkale'de (6) %68, Sivas'ta (14) %47,4'ü sözel, %21,4'ü duygusal şiddet olarak tespit edildi. Yaptığımız araştırmada son bir yıl içinde aile içi sözel/psikolojik şiddete maruz kalan kadınların oranı %21,9 olarak saptandı (Tablo 5). Bu araştırmada kadınların son bir yılda maruz kaldıkları şiddet oranlarını sorgulamamızdaki temel amaç; yakın zamanda şiddete maruz kalmamış ancak genel olarak şiddet gören kadınların oranını saptamaktır. Bununla beraber son bir ay içinde şiddet görüp görmediklerini de sorguladığımızda kadınların çoğunun yakın zamanda da şiddete maruz kaldığını saptadık.

Ekonomik şiddet ya da istismar biçimleri kadının çalışmasına engel olma veya işten ayrılmasına neden olma, ev harcamaları için para vermeme ile kadının gelirini elinden alma olarak tanımlanmıştır. Türkiye'de AİŞ konusunda biri 56, diğer 51 ilde yapılan araştırma sonuçlarına göre, aile içi ekonomik şiddete maruz kalan kadınların oranı sırasıyla; %29,1 (9) ve %23 (10) iken, Edirne'de (12) %19,3, Eskişehir'de (13) %28,2, Çanakkale'de (6) %47 olup Sivas'ta (14) araştırmaya katılan kadınların hiçbir ı ekonomik şiddeti ifade etmemiştir. Yaptığımız araştırmada son bir yıl içinde aile içi ekonomik şiddete maruz kalan kadınların oranı %15,2 olarak saptandı (Tablo 5). Araştırmamızda şiddete maruz kalan kadınların ekonomik durumunun değerlendirme sonuçları tablo 14'te verilmiştir. Bu tablo incelendiğinde, şiddete maruz kalan kadınlar çoğunlukla ekonomik bir durumu bulunmamakta ve çalışmamaktalar ancak eş/partnerlerinin bir işle meşgul olduklarını belirtmişlerdir.

Kadınlar için yaşadığı cinsel şiddeti açıklamak fiziksel şiddeti anlatmaktan daha zor olmaktadır. Türkiye genelinde yapılan araştırmalardan birinde kadınların %14'ü, diğerinde de %15'i istemediğı halde cinsel ilişkiye zorlandığını söylemiştir (9,10). Bu oran Edirne'de (12) %6,3, Eskişehir'de (13) %5,4, Bolu'da (11) %8,6,

Çanakkale’de (6) %56,8 olup, Sivas’ta (14) araştırmaya katılan kadınların hiçbiri cinsel şiddeti ifade etmemiştir. Yaptığımız araştırmada son bir yıl içinde cinsel şiddete maruz kalan kadınların oranı %8,2 olarak saptandı (Tablo 5).

Aile içi şiddete maruz kalan kadınlar kendi içinde incelendiğinde: eğitim seviyesinin düşüklüğü, evlenme biçimi (anlaşarak, görücü usulü, akraba evliliği vb.), gelir düzeyi düşüklüğü, evde yaşayan kişi sayısı, çocuk sayısı, işsizlik, alkol-madde kullanımı gibi nedenlerin önemli birer risk faktörü olduğunu gösteren araştırmalar (11-15,97,98), çoğunlukta olduğu gibi; eğitim düzeyi, meslek, ailenin geliri, evlenme yaşı, evlilik biçimi, çocuk sayısı bakımından bir farklılık olmadığını belirten çalışmalar da vardır (67).

Ülkemizde yapılan büyük ölçekli bir çalışmada; tanışıp anlaşarak ailelerin onayıyla evlenenlerin %28’inin, görücü usulüyle evlenenlerin ise %37’sinin en az bir kez fiziksel şiddete maruz kaldığı ancak bu oran, ailelerin onayını almadan kendileri tanışıp anlaşarak evlenenlerde %49 olduğu bulunmuştur (9). Görücü usulüyle evlenenlerin AİŞ’e maruz kalma oranlarının anlaşarak evlenenlerden daha yüksek olduğunu destekleyen çalışmalar olduğu gibi (12) bunun tam tersini ifade eden araştırmalar da vardır (13). Araştırmamızda kaçarak evlenenlerde, şiddet oranları yüksek olup, istatistiksel olarak anlamlı bulundu (Tablo 7).

Aile içi şiddet toplumsal bir halk sağlık sorunu olup, düşük sosyoekonomik durumdan bağımsız olarak eğitim düzeyi yüksek ailelerde de görülen, her gruptan ve her sınıftan kadının yaşadığı yaygın bir problemdir (12,13). AİŞ’in ortaya çıkmasında birçok değişken risk faktörü vardır. AİŞ’yi belirlemede kadın ve eşinin/partnerinin eğitim düzeyi önemli bir risk faktörüdür (99,100). Yapılan bazı çalışmalarda eğitim düzeyi yükseldikçe kadının şiddeti onaylamadığı ve daha az şiddete maruz kaldığı saptanmıştır (10,11,15). Yaptığımız araştırmada eğitim düzeyi düşük olanlarda şiddet oranları yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu (Tablo 11). Her ne kadar bazı araştırmalar, öğrenim düzeyi arttıkça şiddet gördüğünü söyleyen kadınların sayısının azaldığını belirtse de (9) eğitim düzeyi şiddetin belli başlı risk faktörlerinden biri olup AİŞ’de kilit rol oynamaktadır.

Elli altı ili kapsayan Türkiye örnekleminde etnik kökene göre kadınların %81’i kendini Türk, %11’i Kürt olarak tanımlarken, Doğu örnekleminde kendini

Türk olarak tanımlayan kadınlar %46, Kürt olarak tanımlayan kadınlar %47 olmuştur. Bu araştırmada hayatı boyunca eşinden en az bir kez fiziksel şiddet görmüş kadınların oranı Türkiye’de %35, Doğuda %40 olarak bulunmuştur. Türkiye ölçekli her iki araştırmada da Türkiye’nin doğu bölgelerinde şiddete maruz kalma oranı, ülke ortalamasından daha fazladır (10,11). Diğer taraftan Eskişehir’de yapılan araştırmada doğum yerleri, etnik kökenleri, Türkçeden başka bir dil konuşma, Türkiye’den başka bir ülkede yaşama deneyimi konusunda şiddete uğrayan kadınlar ve eşleri arasında önemli bir fark gözlenmemiştir (13).

Yaptığımız çok merkezli çalışmada “Kendinizi hangi etnik kökene ait hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %40,6’sı Kürt, %40,1’i Türk cevabını verdi. Araştırmamızın sonucunda etnisiteye göre kendini Arap (%40,5) olarak adlandırılan grupta ve yaşadığı ile göre illere göre ise İstanbul’da yaşayanlarda (%50,0) AİŞ oranları yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p < 0,05$) (Tablo 7). İstanbul’da yaşayıp AİŞ maruz kaldığını belirten örneklem grubu kendi içinde incelendiğinde; %40,7’si Türk, %33,3’ü Kürt, %13,3’ü diğer ve %12,6’sı Arap etnik kökene ait olduğunu ifade edenlerden oluşmaktaydı. AİŞ oranlarının Araplarda anlamlı derecede yüksek olması, AİŞ oranlarının İstanbul’da yaşayanlarda ve İstanbul’da yaşayanlar arasında ise Türklerde anlamlı derecede yüksek bulunması bir paradoks gibi görünmektedir. Buna göre, ülkemizin nüfus bakımından en kalabalık şehri olan İstanbul’da, birçok etnisiteden kadının yaşadığı ve aynı zamanda bu kadınların en az bir kez değişik türde AİS maruz kaldığı görülmektedir.

Aile içi şiddetin yaygınlığı ile ilişkili literatürde bildirilen rakamlar geniş bir yelpaze içinde yer almaktadır. Bulgular arasında farklılıklar olduğu gözlenmektedir. Bu yalnızca araştırmanın yapıldığı yerdeki şiddet düzeyi ile değil, şiddetin tanımı, araştırmanın yöntemi, örnekleme tekniği, görüşmecinin eğitimi ve ustalığı ve kültürel etkenlerle de ilişkilidir. Bununla beraber gerek literatürde daha önce yapılmış araştırmalar gerekse çalışmamızın sonuçları kadınların farklı tarz ve şekiller ile azımsanmayacak oranlarda AİŞ’e maruz kaldığını ortaya koymaktadır. Araştırmamızda genel olarak herhangi bir şiddete maruz kalan kadınların oranı %32,8 olarak hesaplandı (Tablo 5). Bu oran Türkiye ve dünya ortalaması ile

paralellik göstermektedir. Bu bize şiddete maruz kalmak için “kadın olmanın” başlı başına büyük bir risk faktörü olduğunu ifade etmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİ

Sonuç olarak; bütün dünyada olduğu gibi ülkemizin hem doğusunda hem de batısında, farklı kültür, etnik köken ve farklı eğitim düzeyine sahip olan bütün kadınlar şiddetle karşılaşmaktadır. Aynı zamanda kadınların çoğu yaşamları boyunca “aile içi şiddet riski” ile karşı karşıya kalmaktadır.

Çalışmamızın ana hipotezi AİŞ veya kadına yönelik şiddet ile insanların etnik kökeni ile ilişkisini araştırmak olmuştur. Yaptığımız bu çok merkezli çalışmada “Kendinizi hangi etnik kökene ait hissediyorsunuz?” sorusuna katılımcıların %40,6’sı Kürt, %40,1’i Türk cevabını verdi. Araştırmamızın sonucunda kendini, Arap ve Kürt olarak tanımlayanlarda ve İstanbul’da yaşayanlarda AİŞ oranları yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$). Ancak İstanbul’da yaşayıp AİŞ’ye maruz kaldığını belirten örneklem grubu kendi içinde incelendiğinde; Türklere AİŞ oranları yüksek olup istatistiksel olarak anlamlı bulundu ($p<0,05$). AİŞ oranlarının bütün katılımcılar arasında “Araplarda” fazla olmasına rağmen AİŞ oranlarının İstanbul’da Türklere anlamlı derecede yüksek bulunması bir paradoks gibi görünmekle birlikte, şiddete maruz kalmak için kadın olmanın en büyük risk faktörü olduğu sonucunu ortaya koymaktadır.

Yapılan araştırmalar, şiddetin, sağlık kurumlarındaki çalışanlar tarafından tanımlanması ve müdahale edilmesi ile %75’e kadar azaltılabileceğini göstermektedir. Ancak, kadınların sağlık kuruluşlarına ziyaretleri sırasında şiddetle ilgili sorular pek sorulmamaktadır (12,13). Dolayısı ile kadınların yarısı yaşadıkları şiddeti kimseye anlatmamaktadır (10).

Bu nedenle “aile hekimliği” şiddete maruz kalmış kadınlar için hayati bir rol oynamaktadır. Kadının birinci basamak sağlık kuruluşuna yaptığı ziyaretler aynı zamanda sağlık kuruluşuna yaptıkları yegane ziyaret niteliği de taşıyabilmektedir. Söz konusu ziyaretler mağdurların AİŞ açısından değerlendirilmeleri için önemli bir fırsattır (16). Şiddet her kadının başına gelebilir. Bu konuda farkındalığı artırmak için her ne sebeple olursa olsun “Aile Hekimliğine” başvuran bütün kadınların AİŞ yönünden taranması önerilir.

7. KAYNAKLAR

1. Tulchinsky TH, Varavikova EA, Bickford JD, Fielding J. Yeni halk Sağlığı Kitabı, . Edit6r6: Vaizoğlu SA, 3. Baskıdan eviri. Sağlık Hakkı erevesinde İnsan, Kadın ve ocuk Hakları. Palme yayınevi Ankara, 2019 s.365-368.
2. Page AZ, İnce M. Aile içi Şiddet konusunda bir derleme, T6rk Psikoloji Yazıları, 2008; 11: 81-84.
3. Ediz A, Altan Ő. T6rkiye’de Kadına Y6nelik Şiddet 6zerine Bir Alan Araştırması, T6rkiye Barolar Birliği Dergisi; 2017: 397-410.
4. 6zkan G. Kadına Y6nelik Şiddet - Aile İçi Şiddet ve Konuya İlişkin Uluslararası Metinler 6zerine Bir İnceleme, Hacettepe HFD, 2017; 7(1): 533–564.
5. Demiray Ready FN. Sağlık alıŐanları Şiddet araştırması. Sağlık-Sen Ar-Ge birimi. Sağlık-Sen Yayınları, Ankara, 2013, s:25-27.
6. Tanrıverdi G, Őıpkın S. anakkale’de Sağlık Ocaklarına Başvuran Kadınların Eğitim Durumunun Şiddet G6rme D6zeyine Etkisi, Fırat Tıp Dergisi, 2008; 13: 183-187.
7. T.C. Adalet Bakanlığı, Ceza İŐleri Genel M6d6rl6ę6, Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin 6nlenmesine Dair Kanunun Uygulanması, 17/12/2019, Sayı: 19120602-010-06-02-0482-2014-E.2002/99425, No. 154/1.

8. Bonomi AE, Thompson RS, Anderson M, Reid RJ, Carrell D, Dimer JA et al. Intimate partner violence and women's physical, mental, and social functioning, *Am J Prev Med*, 2006; 30: 458-466.
9. Altınay AG, Arat Y. Türkiye'de kadına yönelik şiddet, TUBİTAK İstanbul 2007, s:79.
10. T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Türkiye'de Kadına yönelik Aile içi şiddet araştırması, Ankara 2009, s:46.
11. Mayda AS, Akkus D. Domestic violence against 116 Turkish housewives: a field study, *Women Health*, 2004; 40: 95-108.
12. Şahin EM, Yetim D, Öyekçin DG. Edirne'de Kadına yönelik eş şiddeti yaygınlığı ve Kadının şiddete karşı tutumları. *Cumhuriyet Med J* 2012;34: 23-32.
13. Ayrancı Ü, Günay Y, Ünlüoğlu İ. Hamilelikte aile içi eş şiddeti, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2002; 3: 75-87.
14. Güler N, Tel H, Tuncay FÖ. Kadının Aile İçinde Yaşanan Şiddete Bakışı, *C. Ü. Tıp Fakültesi Dergisi*, 2005; 27: 51-56.
15. Efe ŞY, Ayaz S. Kadına yönelik aile içi şiddet ve kadınların aile içi şiddete bakışı, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2010; 11: 23-29.

16. Özvarış ŞB, Demirören M, Şener S, Tumay Ş. (Ed: Akın A), Kadına yönelik aile içi şiddetle mücadelede sağlık hizmetleri, T.C Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü 2008 Ankara, s:3.
17. Demir E. İnsan Haklarının Evrenselliği Görüşü Karşısında Kültürel Rölativizm, Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2008; 14 (3): 209-242.
18. Akkaya Şahin G. Aile İçi Şiddet Kavramı ve Aile İçi Şiddetin Uluslararası ve Ulusal Hukuki Belgelerdeki Düzenlemesi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010, İstanbul (Danışmanı: Prof. Dr. Saibe Oktay ÖZDEMİR).
19. Güler Ç, Akın L. Halk sağlığı temel bilgiler 3. Cilt. Hacettepe üniversitesi yayınları 2012. s.1800-1801.
20. Güler Ç ve Akın L. Halk sağlığı temel bilgiler, Hacettepe Üniversitesi yayınları, Ankara 2006: s.197.
21. Bhasin K. Toplumsal cinsiyet "bize yüklenen roller", Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları. Kuşak Ofset Birinci Basım, İstanbul 2003:, s.1-5.
22. Hepşen Ö. Tevrat, İncil ve Kuran-ı Kerimde Kadın Bedeni, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2010, Ankara (Danışmanı: Prof. Dr. Nahide BOZKURT).

23. Bingöl O. Toplumsal Cinsiyet Olgusu ve Türkiye’de Kadınlık. KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2014; 16 (Özel Sayı I), 108-114.
24. Pescaru M. The Importance of the Socialization Process for The Integration of the Child in The Society, Articles Revista Universitara de Sociologie, R.U.S. 2018:2: 18-26.
25. Erzeybek B. Anne-Babaların Çocuklarını Yetiştirirken Benimsedikleri Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları, Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi 2015, Ankara (Danışman: Prof. Dr. Veli DUYAN).
26. Marks J, Bun LC, McHale SM. Family Patterns of Gender Role Attitudes, Sex roles, 2009; 61(3-4), 221–234, doi: 10.1007/s11199-009-9619-3.
27. Zeyneloğlu S. Ankara’da Hemşirelik Öğrenimi Gören Üniversite Öğrencilerinin Toplumsal Cinsiyet Rollerine İlişkin Tutumları, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, 2008, Ankara (Danışmanı: Doç. Dr. Füsün TERZİOĞLU).
28. Bostancı ÇG. Türkçedeki Temel Kelimelerin Cinsiyetlere Göre Çağrışım Setleri, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Dili Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2008, Ankara. (Danışmanı: Prof. Dr. Ahmet Bican ERCİLASUN).
29. Dowling C. Sindrella Kompleksi: Çağdaş Kadında Bağımsızlık Korkusu (Çev. Selçuk BUDAK), Ankara: Öteki yayınları, 1999.

30. Lytton H, Romney DM. Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 1991;109: 267–296.
31. Eken H. Toplumsal Cinsiyet Olgusu Temelinde Mesleğe İlişkin Rol İle Aile İçi Rol Etkileşimi: Türk Silahlı Kuvvetleri'ndeki Kadın Subaylar, Selçuk Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü Dergisi, 2006;15: 247-279.
32. Yaşar BN. Teacher Candidates' Gender Role Attitudes: Case of Adıyaman University. *Kadın/Woman 2000*, 2018: 19(1).
33. Köse M. Türkiye'de 1942-1962 Yılları Arası Kız Çocukların Okullaşması Sorununun Günümüzle Karşılaştırılması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016: 5(1) 34–53.
34. Kırbaçoğlu Kılıç L, Bircan E. İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarında Ortaya Çıkan Toplumsal Cinsiyet Rollerine Üzerine Bir İnceleme. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (Odüsobiad)*, 2011: 2(3), 129-148.
35. Kabaoğlu S. Toplumsal Cinsiyet ve Siyaset. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2017: 1(2), 368-371.
36. Belli A. Yerel Yönetimlerde Kadın Temsili ve Yerel Demokrasi. *Yasama Dergisi*, 2017:(31) 65-88.
37. Tailor K, Stewart-Tufescu A, Piotrowski C. Children exposed to intimate partner violence: Influences of parenting, family distress, and siblings. *Journal of family psychology*, 2015: 29(1), 29.

38. Bal M. D. Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğine Genel Bakış. Kadın Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 2014:1(1) 15-28.
39. İleri A. Okuma kültürü ve okul kütüphaneleri raporu 2017/okul kütüphanecileri derneği. Türk Kütüphaneciliği, 2017: 31(2) 259-262.
40. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, Aile ve toplum hizmetleri genel Müdürlüğü, Türkiye’de Evlilik Tercihleri Nisan Ankara, 2015. s:31.
41. Durdu Z. YELBOĞA Y. Türkiye’de Çocuk Gelinler Üzerine Bir Araştırma: Mersin Örneği. Journal of International Social Research, 2016: 9(44) 800-809.
42. Yalçın H. Kadına Şiddeti Önlemeye Yönelik Bir Eğitimin Etkisi: Karaman (Aile Hekimliği Birimleri) Örneği, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Ana Bilim Dalı, Sosyoloji Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018, Karaman. (Danışman: Doç. Dr. Oya AÇIKALIN RASHEM).
43. Alican Şen A. Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddetle Mücadelede Kurumlar Arası İşbirliği Süreci ve 6284 Sayılı Yasanın Uygulanabilirliği, Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi, 2018; 11 (22): 141-161.
44. Karınca E. Kadına yönelik aile içi şiddetle ilgili ulusal ve uluslararası yasal düzenlemeler, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara, 2008 s:11.

45. Moroğlu N. Kadına Yönelik Şiddetin Önlenmesi 6284 sayılı Yasa ve İstanbul Sözleşmesi, Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi. 2012: http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2012-99-1169.pdf 257-280.
46. Aslan G. Birleşmiş milletler kadınlara karşı her türlü ayrımcılığın ortadan kaldırılmasına dair sözleşme (öngörülen haklar ve öngörülen usuller). ÜHFM. 2004: 3-43.
47. Bayraktar T. İstanbul Sözleşmesi ve 2017 Türkiye Gölge Raporuna İlişkin Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018; 26 (3): 87-111.
48. Bakırcı K. İstanbul Sözleşmesi, Ankara Barosu Dergisi, 2015; 4.
49. Talas M. Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi, Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 2011; (29): 387-401.
50. Sungunay SS. Kadına Yönelik Şiddet Haberlerinin Söylem Analizi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Televizyon ve Sinema Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2018, Ankara. (Danışman: Prof. Dr. Özcan YAĞCI).
51. Taşdemir Afşar S. Türkiye'de Şiddetin" Kadın Yüzü", Sosyoloji Konferansları, 2015; (52): 715-753.
52. Boyacıoğlu İ, Hünler OS. Türkiye'de Psikoloji Alanında Kadın Çalışmaları ve Kadın Akademisyenlerin Çalışma Ortamı Üzerine Bir

İnceleme, Akdeniz Kadın Çalışmaları ve Toplumsal Cinsiyet Dergisi, 2019: 2 (1) :1-18.

53. Tatlılıoğlu K, Küçükköse İ. Türkiye'de kadına yönelik şiddet: Nedenleri, koruma, önleme ve müdahale hizmetleri. DÜSBED, 2015:(7) 094-209.
54. Yetim D, Şahin EM. Aile hekimliğinde kadına yönelik şiddete yaklaşım, Aile Hekimliği Dergisi.1998: 2(2) 48-53.
55. Kepir DD, Savoly ÖU, Zorbaz SD. Üniversite Öğrencilerinin Çiftler Arası Şiddeti Kabul Düzeylerini Etkileyen Etmenler, Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal, 2014: 5 (42), 173-183.
56. Delara M. Mental health consequences and risk factors of physical intimate partner violence. Mental health in family medicine, 2016: 12(1), 119-125.
57. Aktaş A. Aile içi şiddet kadının ve çocuğun korunması. Elma Yayınevi, İstanbul, 2006.
58. World Health Organization. Addressing violence against women in HIV testing and counselling: a meeting report, Geneva, 16-18 January 2006. World Health Organization.
59. Tjaden P, Thoennes N. Full report of the prevalence, incidence, and consequences of violence against women: findings from the national violence against women survey. Washington DC, U.S. Department of Justice, National Institute of Justice, 2000. p:61.

60. Hıdıroğlu S, Topuzoğlu A, Ay P, Karavuş M. Kadın ve Çocuklara Karşı Fiziksel şiddeti Etkileyen Faktörlerin Değerlendirilmesi. New Symposium Journal 2006;44: 196-202.
61. Arıkan Ç. Sosyal hizmet açısından şiddet ve bir türü olarak evlilikte kadına yönelik şiddet. Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi,1987: 5(1), 75-97.
62. Guterman NB, Lee Y. The role of fathers in risk for physical child abuse and neglect: possible pathways and unanswered questions. Child Maltreatment, 2005: (10) 136-149.
63. Hamilton LR. Variables associated with child maltreatment and implications for preventionand treatment. Child abuseand neglect: theory, researchand practice, Pardeck JT (Ed.), Gordon Breach Science Publishers. 1989, New York: p:29-54.
64. Vahip I. Doğanavşargil Ö. Aile İçi Fiziksel Şiddet ve Kadın Hastalarımız, Türk Psikiyatri Dergisi, 2006; 17 (2): 107-114.
65. Thornberry TP, Henry KL. Intergenerational continuity in maltreatment. Journal of Abnormal Child Psychology,2013: 41, 555-569.
66. Ehrensaft MK, Cohen P, Brown P. Intergenerational transmission of partner violence: a 20-year prospective study. Journal of Consulting and Clinical Psychology,2003: 71, 741-753.
67. Knous-Westfall HM, Ehrensaft KM, MacDonell KW, Cohen P. Parental intimate partner violence, parenting practices, and adolescent peer

bullying: a prospective study. *Journal of Child and Family Studies*,2012: 21(5), 754- 766.

68. Lohman BJ, Neppl TK, Senia JM, Schofield TJ. Understanding adolescent and family influences on intimate partner psychological violence: during emerging adulthood and adulthood. *Journal of Youth Adolescence, Special Issue on Longitudinal Predictors of Teen Dating Violence Perpetration and Victimization*, 2013: 42, 500 – 517.
69. Tekkas Kerman K, Betrus P. Violence against women in Turkey: A social ecological framework of determinants and prevention strategies. *Trauma, Violence, & Abuse*, 2018, 1524838018781104.
70. Nadir U. Şiddetin Mağdurları ve Tanıkları Olarak Kadınların Aile İçi Şiddet Deneyimleri, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2016, Ankara. (Prof. Dr. Kasım KARATAŞ).
71. Parmaksızoğlu Çakır A. Aile İçi Şiddet Mağduru Olup Boşanma Sürecinde Bulunan Kadınlarda Travma Sonrası Stres Belirtileri ve İlişkili Özellikler, Bilim Uzmanlığı, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ruhsal Travma Programı, Yüksek Lisans Tezi, 2011, Kocaeli. (Danışman: Prof. Dr. Ahmet Tamer AKER).
72. Çelik G. Eşine şiddet Uygulayan hükümlü Erkeklerin özellikleri ve toplumsal cinsiyet algıları. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Doktora Tezi. 2013 Ankara (Danışmanı: Prof. Dr. Vedat IŞIKHAN).

73. Tatlılıoğlu K, Kckkse İ. Türkiye’de kadına yönelik Şiddet: Nedenleri, koruma, nleme ve müdahale hizmetleri, Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2015; 7 (13): 194-209.
74. Yalçın M. Aile İçi Şiddet Nedeniyle Kadın Konukevinden Hizmet Alan Şiddet Mağduru Kadınlar İle KuruluŐta Görev Yapan Meslek Elemanlarının Kadın Konukevi Hizmetlerine İlişkin Değerlendirmeleri: Ankara rneği, BaŐkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2014, Ankara. (Danışman: Doç. Dr. Arzu İÇAĞASIOĞLU ÇOBAN).
75. Kök Can M. Sağlık alıŐanının Aile İçi Şiddet Olgusuna Bakış Açısı, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İŐletme Yönetimi Ana Bilim Dalı, Hastane ve Sağlık Kurumları Yönetimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2010, İstanbül.(Danışman: Yrd. Doç. Dr. Sefer GÜMÜŐ).
76. Reçber B. Türkiye’de Şiddeti izleme ve inleme merkezleri etkin mi? Yönetim ve ekonomi araştırmaları dergisi, 2018: (16)4: 367-376.
77. AŞkın E, AŞkın U. Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Ve Yoksulluk İlişkisi: Aile İçi Şiddet Mağduru Kadınlar zerine Bir Araştırma, Kapadokya Akademik Bakış, 2017; 1 (2): 16-37.
78. Köseoğlu M. Kadına Yönelik Şiddet Sorununun Sosyalleşme Süreci ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini erevesinde Değerlendirilmesi, Sosyal ve BeŐeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, Kadın alıŐmaları zel Sayı, 2018; 19 (42): 77 -95.

- 79.** Bukecik E, Özkan B. Kadına Yönelik Şiddet: Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliğinin Kadın Sağlığına Etkisi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 2018; 3(2): 33-37.
- 80.** Akıncı Çötök N. Toplumsal cinsiyet rolü dâhilinde kadına şiddet olgusuna karşı kadın algısı, International Journal of Social Sciences and Education Research, 2015; 1 (3): 778-790.
- 81.** Akkaş İ, Uyanık Z. Kadına Yönelik Şiddet, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016; 6 (1): 32-42.
- 82.** Çalışkan H, Çevik Eİ. Kadına Yönelik Şiddetin Belirleyicileri: Türkiye Örneği, Balkan Sosyal Bilimler Dergisi, 2018; 7 (14): 218 -233.
- 83.** Gökkaya VB. Türkiye'de Kadına Yönelik Ekonomik Şiddet, Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2011; 12 (2): 101-112.
- 84.** Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı, Aile içinde ve Toplumsal Alanda Şiddet, Bilim Serisi 113. Başbakanlık Basımevi, Ankara 1998, s:22.
- 85.** İçli TG. Ailede Kadına Karşı Şiddet ve Kadın Suçluluğu, Devlet Bakanlığı Kadının Statüsü Ve Sorunları Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1995.
- 86.** Dindaş H. Kadına Yönelik Eş Şiddetinin Sosyoekonomik Durum ve Yaşam Kalitesi İle İlişkisi, Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Hemşirelik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2008, Konya.(Danışman: Yrd. Doç. Dr. Emel EGE).

- 87.** Kurt E, Yorguner Küpeli N, Sönmez E, Bulut Ns, Akvardar Y. Psikiyatri Polikliniğine Başvuran Kadınlarda Aile İçi Şiddet Yaşantısı, Arch Neuropsychiatry, 2018; 55: 22–28 doi: 10.29399/npa.14812 .
- 88.** Blitchtein-Winicki D, Reyes-Solari E. Factors associated to recent intimate partner physical violence against women in Peru, 2004-2007. Rev Peru Med Exp Salud Publica, 2012; 29 (1): 35-43.
- 89.** Al-Atrushi HH, Al-Tawil NG, Shabila NP, Al-Hadithi TS. Intimate partner violence against women in the Erbil city of the Kurdistan region, Iraq, BMC Womens Health, 2013; 10: 13-37. doi: 10.1186/1472-6874-13-37.
- 90.** Shaikh MA, Kayani A, Shaikh IA. Domestic violence and consanguineous marriages - perspective from Rawalpindi, Pakistan, East Mediterr Health J., 2014; 9 Suppl 3: 204-207.
- 91.** Semahegn A, Belachew T, Abdulahi M. Domestic violence and its predictors among married women in reproductive age in Fagitalekoma Woreda, Awi zone, Amhara regional state, North Western Ethiopia, Reprod Health, 2013; 10, 63. doi: 10.1186/1742-4755-10-63.
- 92.** Gao YQ, Jacka T. Prevalence of intimate partner violence and its impact on women's mental health in rural western China: a study of a county in Ningxia, Beijing Da Xue Xue Bao, 2012; 18, 44 (3): 379-86.
- 93.** Yari A, Nouri R, Rashidian H, Nadrian H. Prevalence and determinants of sexual intimate partner violence against women in the city of marivan, Iran, J Family Reprod Health, 2013; 7 (4): 157-63.

- 94.** Puri M, Frost M, Tamang J, Lamichhane P, Shah I. The prevalence and determinants of sexual violence against young married women by husbands in rural Nepal, *BMC Res Notes*, 2012; 13, 5, 291. doi: 10.1186/1756-0500-5-291.
- 95.** Ergin N, Bilgel N. Bursa İl Merkezinde Kadınlara Yönelik Şiddetle İlgili Durum Saptaması Araştırması. *Hemşire ve Ebeler İçin Hemşire Dergisi* 2001;51: 12-16.
- 96.** Doğanavşargil Ö, Vahip I, Fiziksel eş şiddetini belirlemede klinik görüşme yöntemi. *Klinik Psikiyatri* 2007;10: 125-136.
- 97.** Castro R, Peek-Asa C, Ruiz A. Violence against women in Mexico: A study of abuse before and during pregnancy. *American Journal of Public Health* 2003;93: 1110- 1116.
- 98.** Eisikovits Z, Winstok Z, Fishman G. The first Israeli national survey on domestic violence. *Violence against Women* 2004;10: 729-748.
- 99.** Ergin N, Bayram N, Alper Z, Selimoğlu K, Bilgel N. Domestic violence: a tragedy behind the doors. *Women Health* 2005;42: 35-51.
- 100.** Kocacık F, Doğan O. Domestic violence against women in Sivas, Turkey: survey study. *Croat Med J* 2006;47: 742-749.

Ek: ANKET FORMU

KADINA YÖNELİK "AİLE İÇİ ŞİDDET" ARAŞTIRMASI ANKET FORMU

Değerli Katılımcı,

"Bu araştırmanın amacı, aile içi şiddetin yaygınlığını ve risk faktörlerini bulmaktır. Araştırmaya katılmada gönüllük esastır. Araştırmaya katılmayı reddetme hakkınız vardır. Ancak katılmayı seçerseniz doğru sonuçlara ulaşılabilmesi için soruları eksiksiz ve kendinizi en iyi yansıtacak şekilde cevaplandırmanız önemlidir. Kimliğinize ilişkin herhangi bir bilgi istenmemektedir Soracağım sorulara vereceğiniz tüm cevaplar ve bilgiler gizli kalacaktır." SORULARIMIZI CEVAPLAMAYI KABUL EDİYORMUSUNUZ? E H

1. Medeni durumunuz: Evli Bekâr Boşanmış Dül Diğer
2. Yaşınız: ____ 3. Eşinizin Yaşı: ____ 4. Kaç yaşında evlendiniz? ____ 5. Kaç yıldır evlisiniz? ____
6. Kaç çocuğunuz var? Sayı belirtiniz: Kız: ____ Erkek ____
7. Evlenmeye nasıl karar verdiniz? Tanışıp-Anlaşarak Görücü usulüyle Kaçarak
8. Kazanç getirici bir işte çalışıyor musunuz? Evet Hayır
9. Eşiniz kazanç getirici bir işte çalışıyor mu? Evet Hayır
10. Sigara içiyor musunuz? Evet Hayır 11. Eşiniz sigara içiyor mu? Evet Hayır
12. İçki içiyor musunuz? Evet Hayır 13. Eşiniz içki içiyor mu? Evet Hayır
14. Kumar alışkanlığınız var mı? Evet Hayır
15. Eşinizin kumar alışkanlığı var mı? Evet Hayır

16. Eğitim Durumunuz:

1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise mezunu
6. Yüksek öğrenim

17. Eşinizin Eğitim Durumu:

1. Okur-yazar değil
2. Okur-yazar
3. İlkokul mezunu
4. Ortaokul mezunu
5. Lise mezunu
6. Yüksek öğrenim

18. Aile tipi: a. Çekirdek aile (Sadece anne-baba-çocuklar aynı evde yaşıyor)
b. Büyük aile (Kaynana-Kayınpeder-Görümce-Kayınbirader vb. ile beraber yaşıyor)
19. En uzun yaşadığınız yerleşim birimi: İl İlçe Kasaba Köy
20. Kendinizi hangi etnik kökene ait hissediyorsunuz? Türk Kürt Arap Diğer

1.a. Son bir yıl içinde eşiniz veya ailenizin diğer üye/üyeleri size karşı hakaret, aşağılama veya küçük düşürücü davranışlarda bulundu mu?	Evet ☐ Hayır ☐
b. Evet ise; son 1 ay içinde bulundu mu?	Evet ☐ Hayır ☐
2.a. Son bir yıl içinde eşinizden veya ailenizin diğer üye/üyelerinden tekmelleme, tokatlama, dövme, vurma gibi davranışlar gördünüz mü?	Evet ☐ Hayır ☐
b. Evet ise; son 1 ay içinde gördünüz mü?	Evet ☐ Hayır ☐
3.a. Son bir yıl içinde eşiniz veya ailenizin diğer üye/üyeleri çalışmanızı engelledi ya da maddi olarak sizi sıkıntıya sokacak davranışlarda bulundu mu?	Evet ☐ Hayır ☐
b. Evet ise; son bir ay içinde oldu mu?	Evet ☐ Hayır ☐
4.a. Son bir yıl içinde istemediğiniz halde, cinsel ilişkiye zorlandınız mı?	Evet ☐ Hayır ☐
b. Evet ise; son bir ay içinde oldu mu?	Evet ☐ Hayır ☐
5. Eşinizden veya ailenizin diğer üye/üyelerinden korkuyor musunuz?	Evet ☐ Hayır ☐

Araştırmayı Yürüten: Uzm. Dr. Özgür ERDEM

Anket No:.....

ORJİNALLİK RAPORU

Dijital Makbuz

Bu makbuz ödevinizin Turnitin'e ulaştığını bildirmektedir. Gönderiminize dair bilgiler şöyledir:

Gönderinizin ilk sayfası aşağıda gönderilmektedir.

Gönderen: Özgür Erdem
Ödev başlığı: TÜRKİYE'DE FARKLI ETNİSİTEYE ...
Gönderi Başlığı: TÜRKİYE'DE FARKLI ETNİSİTEYE ...
Dosya adı: zg_r_ERDEM_Doktora_Tezi_-_Son...
Dosya boyutu: 700.95K
Sayfa sayısı: 108
Kelime sayısı: 20,223
Karakter sayısı: 136,977
Gönderim Tarihi: 05-Oca-2021 09:52AM (UTC+0300)
Gönderim Numarası: 1483197997

TÜRKİYE'DE FARKLI ETNİSİTEYE SAHİP KADINLARIN AİLE İÇİ ŞİDDET YÖNÜNDEN İNCELENMESİ

ORJİNALLİK RAPORU

%6

BENZERLİK ENDEKSİ

%7

İNTERNET
KAYNAKLARI

%2

YAYINLAR

%1

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ÖZGEÇMİŞ

Adı	Özgür	Soyadı	ERDEM
Doğum Yeri	Mardin	Doğum Tarihi	1977
Uyruğu	TC	Tel	04128612047
E-posta	dr.oerdem@hotmail.com		

EĞİTİM DÜZEYİ

	Mezun Olduğu Kurumun Adı	Mezuniyet Yılı
Uzmanlık	Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı	2009
Lisans	Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi	2001
Lise	Ergani Anadolu Öğretmen Lisesi	1995

İŞ DENEYİMİ

Görevi	Kurum	Süre (Yıl - Yıl)
Doktor	Diyarbakır Kocaköy Sağlık Ocağı	2001-2016
Asistan Doktor	Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği	2006-2009
Uzman Doktor	Diyarbakır Lice Halis Toprak Vakfı Devlet Hastanesi	2009-2010

Uzman Doktor	Diyarbakır Kayapınar Peyas Aile Sağlığı Merkezi	2010-2017
Uzman Doktor	Diyarbakır Lice Halis Toprak Vakfı Devlet Hastanesi	2017-2019
Doçent	Diyarbakır Lice Halis Toprak Vakfı Devlet Hastanesi	2019-2020
BAŞHEKİM	Diyarbakır Lice Halis Toprak Vakfı Devlet Hastanesi	2020-Halen Çalışmakta

Yabancı Dil Sınav Notu								
ÜDS/YDS	YÖKDİL	IELTS	TOEFL IBT	TOEFL PBT	TOEFL CBT	FCE	CAE	CPE
	83							